

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

**ΚΥΚΛΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Η προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας μέσα από την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και η σύνδεσή της με την απασχόληση: Το παράδειγμα του κλάδου των τραπεζών»

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΕΛΕΝΗ ΛΟΥΜΑΚΗ

A.M.: 5106M001

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΛΓΑ

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: ΚΟΥΖΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, ΖΙΩΜΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΜΕΡΟΣ Α΄ : Θεωρητικό και Εννοιολογικό Πλαίσιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : «Η ανάπτυξη του Τρίτου Τομέα της οικονομίας και οι σύγχρονες διαστάσεις της κοινωνικής οικονομίας»

- 1.1 Εννοιολογικά ζητήματα σχετικά με τις πτυχές του Τρίτου Τομέα της οικονομίας
- 1.2 Η ιστορική αναδρομή του Τρίτου Τομέα της οικονομίας στην Ευρώπη και την Ελλάδα
- 1.3 Η σύνδεση των φορέων της κοινωνικής οικονομίας με το κράτος και η επίδρασή τους στην εξέλιξη του Τρίτου Τομέα
- 1.4 Η κοινωνία των πολιτών ως κινητήρια δύναμη της κοινωνικής οικονομίας
- 1.5 Η συμβολή του εθελοντισμού στην εξάπλωση της κοινωνίας των πολιτών στην Ελλάδα
- 1.6 Οι σύγχρονες διαστάσεις της κοινωνικής οικονομίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : «Η προώθηση της απασχόλησης μέσα από την Κοινωνική Οικονομία»

- 2.1 Η Συμβολή του Τρίτου Τομέα στην προώθηση και αύξηση της απασχόλησης
- 2.2 Ο Ρόλος των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών στην προώθηση της απασχόλησης στον Τρίτο Τομέα
- 2.3 Η σύνδεση του Τρίτου - μη κερδοσκοπικού τομέα με τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας
- 2.4 Μέθοδοι διάδοσης της κοινωνικής οικονομίας μέσα από την οργανωμένη ιδιωτική πρωτοβουλία και τον συλλογικό εθελοντισμό- η κοινωνική δράση των ιδιωτικών φορέων

ΜΕΡΟΣ Β΄ : Η μελέτη περίπτωσης : Ο κλάδος των τραπεζών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : «Ο Θεσμός της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ): Χαρακτηριστικά και παράγοντες που συνετέλεσαν στην ανάπτυξή του»

- 3.1 Έννοιες και ιστορικό πλαίσιο της ΕΚΕ χαρακτηριστικά και πεδία ανάπτυξής της
- 3.2 Το θεσμικό πλαίσιο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και η σημασία της
- 3.3 Οι στόχοι και οι τομείς εφαρμογής της ΕΚΕ
- 3.4 Οι διαστάσεις και τα επιδιωκόμενα οφέλη του θεσμού στο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων
- 3.5 Η εφαρμογή του θεσμού της ΕΚΕ στην Ελλάδα και η συμβολή του στην κοινωνική ευαισθητοποίηση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : «Η επιρροή που ασκεί η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στις εργασιακές και κοινωνικές πτυχές, μέσα από τη μελέτη του κλάδου των τραπεζών»

- 4.1 Η Μεθοδολογία της έρευνας
- 4.2 Η ΕΚΕ ως τρόπος λειτουργίας της «**Εμπορικής Τράπεζας**»
 - 4.2.1 Τα πεδία κοινωνικής προσφοράς της επιχείρησης
 - 4.2.2 Οι ανάγκες των κοινωνικών φορέων ως παράγοντες διαμόρφωσης των κοινωνικών δράσεων και ο αντίκτυπος στην κοινωνία
 - 4.2.3 Η σχέση της ΕΚΕ με τη διαχείριση θεμάτων ανθρώπινου δυναμικού
 - 4.2.4 Η συμβολή της ΕΚΕ στην κάλυψη εκπαιδευτικών αναγκών
 - 4.2.5 Συμπεράσματα ως προς τον φορέα και οι προοπτικές του θεσμού
- 4.3 Η Διαμόρφωση της κοινωνικής ευθύνης στην «**ALPHA BANK**»
 - 4.3.1 Η διάρθρωση της ΕΚΕ στον φορέα και οι πυλώνες των κοινωνικών δράσεων
 - 4.3.2 Η συνεργασία με κοινωνικούς φορείς και τα οφέλη που προκύπτουν ως προς το εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης σε σχέση με παλαιότερα
 - 4.3.3 Οι κοινωνικές δράσεις που αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης και η αλληλεπίδραση των δράσεων στους εργαζομένους και την απασχόληση
 - 4.3.4 Η ενίσχυση της επιμόρφωσης ως αποτέλεσμα της ΕΚΕ

4.3.5 Οι προτεραιότητες του ομίλου στη διάδοση καλών πρακτικών και το μέλλον της ΕΚΕ: Συμπεράσματα

4.4 Η ανάπτυξη της κοινωνικής δράσης της «EUROBANK»

4.4.1 Η διαμόρφωση των δράσεων ΕΚΕ και η Παιδεία ως κύριος άξονας προτεραιότητας

4.4.2 Η ανάπτυξη των πρωτοβουλιών που αφορούν την κοινωνία και τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού

4.4.3 Η ανάπτυξη της ευαισθητοποίησης και της συμμετοχής των εργαζομένων σε θέματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, ως συνέπεια των εφαρμογών ΕΚΕ στο εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης.

4.4.4 Συμπεράσματα ως προς τον φορέα

4.5 Η κοινωνική δράση της «Τράπεζας Κύπρου»

4.5.1 Οι μορφές των αναπτυσσόμενων κοινωνικών πρωτοβουλιών και η ανατροφοδότηση των δράσεων

4.5.2 Οι διάυλοι συνεργασίας με τους φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας

4.5.3 Οι συνέπειες της εφαρμογής της κοινωνικά υπεύθυνης συμπεριφοράς στο προσωπικό και οι επιπτώσεις για το φορέα.

4.5.4 Συμπεράσματα ως προς τον φορέα και παράγοντες επιτυχίας στην υλοποίηση της ΕΚΕ

4.6 Συγκριτική ανάλυση ως προς την προώθηση και διάδοση της κοινωνικής δράσης μεταξύ των τραπεζών

ΜΕΡΟΣ Γ΄ : Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Κοινωνική Οικονομία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : «Τρόποι συμβολής του θεσμού της ΕΚΕ στην ανάπτυξη του Τρίτου Τομέα και την αύξηση της απασχόλησης, όπως προκύπτει από τη μελέτη του κλάδου των τραπεζών και τα σύγχρονα χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας »

5.1 Σημεία σύνδεσης του θεσμού της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης με τις δραστηριότητες των φορέων της κοινωνικής οικονομίας

5.2 Άμεση και έμμεση επιρροή της θεσμοθετημένης κοινωνικής δράσης στον τομέα της απασχόλησης

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Κοινωνική Οικονομία αποτελεί έναν διακριτό τομέα της οικονομίας που βρίσκεται ανάμεσα στον ιδιωτικό κερδοσκοπικό τομέα και τον δημόσιο τομέα, επιχειρώντας να καλύψει ατομικές και συλλογικές ανάγκες που δε καλύπτονται ή δε καλύπτονται επαρκώς από τους άλλους δύο τομείς.

Ειδικότερα, ο χώρος της κοινωνικής οικονομίας ο οποίος συχνά αναφέρεται και ως Τρίτος τομέας ή μη κερδοσκοπικός Τομέας, απαρτίζεται από επιχειρήσεις και οργανισμούς που δεν ανήκουν στον παραδοσιακό ιδιωτικό (κερδοσκοπικό) τομέα αλλά ούτε και στο δημόσιο τομέα. Μερικά από τα βασικά χαρακτηριστικά των οργανισμών του χώρου αυτού μάλιστα, είναι ότι ασχολούνται με την προώθηση ή την υπεράσπιση κοινωνικών στόχων και όχι με τα ίδια υλικά τους συμφέροντα, επιδιώκουν να είναι οργανωτικά και οικονομικά ανεξάρτητοι από το κράτος και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, και να έχουν επαγγελματική επάρκεια και διάρκεια ως οργανισμοί.

Μέσα στους στόχους τους επομένως, είναι η υπηρετήση του δημοσίου συμφέροντος και η αντιπροσώπευση συμφερόντων ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, γι' αυτό και το συμφέρον των φορέων της κοινωνικής οικονομίας είναι η διατήρηση της εργασίας και του εισοδήματος των εργαζομένων της.

Οι παραπάνω επιδιώξεις των φορέων της κοινωνικής οικονομίας όμως, μπροστά στους νέους ρόλους που καλούνται να διαδραματίσουν στα πλαίσια της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας και των σύγχρονων χαρακτηριστικών της, συναντούν εμπόδια που σχετίζονται με κάποια εξωγενή προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινωνική οικονομία. Μερικά από αυτά τα προβλήματα είναι η ανεπάρκεια πόρων και υποδομών και η ανεπάρκεια δικτυώσεων και επιχειρησιακής δυναμικής και προέρχονται από το οικονομικό και θεσμικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργεί η κοινωνική οικονομία και έχουν σαν αποτέλεσμα τις μειωμένες δυνατότητές της στον γενικότερο ρόλο της για την βιώσιμη ανάπτυξη.¹

Η ανάγκη κάλυψης αυτών των προβλημάτων, έχει οδηγήσει μεταξύ των άλλων και στην ανάπτυξη μίας μορφής σύνδεσης – συνεργασίας των φορέων της κοινωνικής οικονομίας με τον ιδιωτικό κερδοσκοπικό τομέα. Η συνεργασία αυτή γίνεται στα

¹Ιωάννης Ζήσης, «Πράσινο Επιχειρείν», εγχειρίδιο Πανελληνίου Δικτύου Οικολογικών Οργανώσεων (ΠΑΝ.Δ.ΟΙ.ΚΟ.), σελ. 213

πλαίσια ενός νέου θεσμού, της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ) και ταυτόχρονα αποτελεί μία μόνο από τις εκφάνσεις του νέου αυτού θεσμού. Έτσι, προσδιορίζεται με την υποστήριξη των κοινωνικών φορέων από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις για την προώθηση του κοινωνικού τους έργου και την ανάδειξη του ρόλου τους, μέσα από χορηγίες, δωρεές και ανάληψη ανάλογων προγραμμάτων.

Στην δημιουργία της ΕΚΕ όμως, συνέβαλε και η όλο και αυξανόμενη κοινωνική ευαισθητοποίηση των πολιτών. Δηλαδή πλέον, οι δραστηριότητες και η συμπεριφορά των εταιρειών ενδιαφέρουν ολοένα και περισσότερο το κοινωνικό σύνολο και ειδικότερα σε συνάρτηση με την απασχόληση, το περιβάλλον και τη ποιότητα ζωής. Με βάση τα παραπάνω, η κοινωνία σήμερα φαίνεται να προσδοκά από τις επιχειρήσεις να προσεγγίσουν με ένα ευρύ πνεύμα την έννοια της κερδοφορίας και στο πλαίσιό της, να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες της κοινωνίας μέσα στην οποία δρουν και επιχειρούν.²

Η ΕΚΕ τέλος, λειτουργεί σε εθελοντική βάση και αφορά τη δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων σε κοινωνικά θέματα τα οποία μέχρι σήμερα αποτελούσαν αντικείμενο σχεδόν αποκλειστικά της κοινωνικής οικονομίας. Αυτό αποτελεί ένα σημείο σύγκλισης των δύο τομέων και ταυτόχρονα και έναν τρόπο προώθησης της κοινωνικής οικονομίας.

Επομένως, η κοινωνική δράση των ιδιωτικών κερδοσκοπικών φορέων, μπορούμε να πούμε ότι δύναται να συμβάλει σε ένα βαθμό στην ανάδειξη του ρόλου της κοινωνικής οικονομίας και στην στόχευσή της να προσελκύσει νέο ανθρώπινο δυναμικό και να γίνει πεδίο καινοτομίας ιδεών και δράσεων, την ίδια περίοδο μάλιστα που ο Τρίτος Τομέας αναλαμβάνει έναν ακόμη ρόλο, να συμβάλει στην αύξηση της απασχόλησης. Εξάλλου, ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας, συμπεριλαμβάνεται και ως επιμέρους στρατηγικός στόχος για την απασχόληση από εδώ και στο εξής, αρχίζοντας από τη θέσπιση των νέων κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων και ιδιαίτερα του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Ταμείου (Ε.Κ.Τ.), καθώς και του νέου προγράμματος πλαισίου για την έρευνα.³

Σύμφωνα με το παραπάνω πλαίσιο, μπορούμε να αναρωτηθούμε για τους τρόπους με τους οποίους η αναπτυγμένη δράση του τομέα της κοινωνικής οικονομίας συμβάλει στην υιοθέτηση της ιδέας της «κοινωνικής ευθύνης» από επιχειρήσεις του

² www.csrhellas.gr

³ www.inegsee.gr/enimervsi

ιδιωτικού κυρίως τομέα, και οδηγεί πολλούς τομείς εθελοντικής δράσης, να γίνουν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των εταιρειών αυτών.

Ακόμα, η εταιρική κοινωνική ευθύνη, εκτός από μέσο αύξησης του κέρδους των επιχειρήσεων, λειτουργεί και ως μία ευκαιρία συνεργασίας των ιδιωτικών επιχειρήσεων με τις επιχειρήσεις και τους φορείς της κοινωνικής οικονομίας, γεγονός που διευκολύνει την εξάπλωση της κοινωνικής ευαισθητοποίησης καθώς αξιοποιούνται ενεργείς δράσεις για κοινωνική ανάπτυξη.

Τέλος, η ΕΚΕ, μέσα από την ανάπτυξή της στο εσωτερικό των επιχειρήσεων, μπορεί να συμβάλει στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την αύξηση ή τη διατήρηση της απασχόλησης εντός και εκτός των εταιρειών.

Η παρούσα εργασία επομένως έχει στόχο να μελετήσει αυτές τις υποθέσεις εργασίας, μέσα από την αναφορά στην πορεία των πτυχών του Τρίτου Τομέα και των σύγχρονων χαρακτηριστικών της κοινωνικής οικονομίας, με γνώμονα τη μελέτη του κλάδου των τραπεζών και της κοινωνικής τους δραστηριότητας.

ΜΕΡΟΣ Α΄ Θεωρητικό και Εννοιολογικό Πλαίσιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 :

«Η ανάπτυξη του Τρίτου Τομέα της οικονομίας και οι σύγχρονες διαστάσεις της κοινωνικής οικονομίας»

1.1 Εννοιολογικά ζητήματα σχετικά με τις πτυχές του Τρίτου Τομέα της οικονομίας

Βασικό στοιχείο για την εδραίωση του Τρίτου Τομέα και κυρίαρχος παράγοντας της κοινωνικής οικονομίας, αποτέλεσε και συνεχίζει να αποτελεί μέχρι σήμερα η έμπρακτη εκδήλωση κοινωνικής αλληλεγγύης, και πιο συγκεκριμένα, ο εθελοντισμός που άλλωστε αποσκοπεί στην οργάνωση της κάλυψης αναγκών ενός κοινωνικού συνόλου.⁴

Η εμφάνιση του εθελοντικού κινήματος ιστορικά, συμπίπτει κυρίως με τις ανθρωπογεωγραφικές ανακατατάξεις και τις αλλαγές που επέφερε στην κοινωνία ο βιομηχανικός καπιταλισμός. Πριν από τη βιομηχανική Επανάσταση, η εργασία κοινωνικής αναπαραγωγής ανατίθεται κυρίως στις συντεχνίες αλλά και στα φιλανθρωπικά ιδρύματα της εκκλησίας. Ρόλος του εθελοντικού κινήματος την εποχή εκείνη, είναι η άμβλυνση των επιπτώσεων που η αστικοποίηση και η προλεταριοποίηση είχε για μεγάλα τμήματα του πληθυσμού. Δηλαδή η αναμόρφωση του τρόπου ζωής και των συνηθειών των φτωχών και εξαθλιωμένων στρωμάτων της εργατικής τάξης και η ιδεολογική καθοδήγηση της λαϊκής οικογένειας. Όλα αυτά σε μία κοινωνία απλής αναπαραγωγής και μία οικονομία κλειστή και φυσική, όπου η επαιτεία και η ζητιανιά, οι κύριες μορφές εκδήλωσης των κοινωνικών ανισοτήτων, συνιστούν ηθική στάση που υπαγορεύεται από το θρησκευτικό αξίωμα, ενώ ταυτόχρονα η αγαθοεργία και η ελεημοσύνη συνιστούν θρησκευτικό καθήκον.

Με τη μετάβαση στη νεωτερική κοινωνία που μετατρέπει τη φτώχεια, την επαιτεία και τις συναφείς έννοιες από ένα ζήτημα ηθικής τάξης σε κοινωνικό ζήτημα όμως, τα κίνητρα για εθελοντική πρωτοβουλία και το γενικότερο πλαίσιο της φιλανθρωπίας αλλάζουν. Έτσι, με την εγκαθίδρυση της εργασίας ως βασική πηγή επιβίωσης και κεντρική αξία της, η κοινωνία της εργασίας πλέον, αντιμετωπίζει τη φτώχεια και την κοινωνική έκπτωση ως χαρακτηριστικό του νέου τρόπου οργάνωσης της εργασίας και ως αποδιοργανωτικό

⁴ Πρακτικά επιστημονικής ημερίδας, Εταιρεία φίλων του λαού, «Ο κοινωνικός εθελοντισμός στην Ελλάδα», εκδόσεις Λίβανη, Σελ.72

παράγοντα της κοινωνική τάξης. Κατά συνέπεια, στην αντιμετώπιση των φαινομένων αυτών, η εθελοντική δράση αλλάζει μορφή παρέμβασης και συρρικνώνεται, τη στιγμή που παράλληλα ξεκινά και η συμβολή του κράτους. Οι νέες μορφές εθελοντισμού, χαρακτηρίζονται για τον αποκεντρωτικό και εξατομικευμένο τρόπο δράσης και ο εθελοντισμός ενεργοποιείται πλέον μόνο από υποκειμενικούς ή ιδεολογικούς λόγους. Αυτό σημαίνει ότι ο εθελοντισμός συνδέεται με την ηθική καταξίωση και ανάδειξη, την προσωπική ελευθερία και την αυτοπραγμάτωση του ατόμου. Ως συνέπεια των παραπάνω, ο εθελοντισμός επομένως, χάνει έναν σημαντικό ρόλο, αυτόν της διάχυσης κυρίαρχων αξιών, αφού εξάλλου την ίδια περίοδο νέοι μηχανισμοί κοινωνικοποίησης όπως το σχολείο, η οικογένεια, το νοσοκομείο και ο στρατός αποκτούν μεγαλύτερη ιδεολογική εμβέλεια.

Ο **εθελοντισμός** επικαιροποιείται πάλι τη δεκαετία του 1970, ως αποτέλεσμα της κριτικής που ασκείται στα συστήματα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών του κράτους πρόνοιας, κριτική που αφορά στην απροσωποποίηση αλλά και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Η κριτική αυτή χρονικά συμπίπτει με τη συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας τη δεκαετία του '80, και κατά συνέπεια με την στροφή προς τα παραδοσιακά και άτυπα δίκτυα βοήθειας όπως η οικογένεια, η γειτονιά, ο εθελοντισμός, και οι ομάδες αυτοβοήθειας. Την ίδια περίοδο μάλιστα, κυρίως μέσα από τις «μη κυβερνητικές οργανώσεις» επιχειρείται συστηματικά η ανάδειξη του «Τρίτου τομέα» ως βασικού φορέα παροχής υπηρεσιών, το ιστορικό πλαίσιο του οποίου εξετάζεται στο επόμενο κεφάλαιο.⁵

Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί, ότι παράλληλα με τις παραπάνω εξελίξεις, ο εθελοντισμός βρίσκει την έκφρασή του ήδη από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα στην έννοια της κοινωνίας των πολιτών η οποία αποτελεί απόρροια της οργανωμένης εθελοντικής δράσης.

Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι ο όρος κοινωνία πολιτών αποτελεί μία από τις πιο αμφιλεγόμενες έννοιες στις συζητήσεις που διεξάγονται σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Έγινε δημοφιλής έννοια στα τέλη του 20^{ου} αιώνα, με αφορμή τη κατάρρευση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού, καθώς ταυτίστηκε με κάποιες ενώσεις πολιτών που ήταν ανεξάρτητες από το σοσιαλιστικό κράτος.

Ο ακριβής ορισμός της βέβαια ερίζεται μέχρι και σήμερα, γι' αυτό και τα παραδείγματα για την οριοθέτηση της κοινωνίας των πολιτών είναι πάρα πολλά. Όταν πρωτοεμφανίστηκε η έννοια παρ' όλα αυτά, σήμαινε το σύνολο των θεσμών που σήμερα

⁵ Τριμηνιαία επιθεώρηση, «Θέσεις», τεύχος 83, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σελ.114-125

αποτελούν το κράτος. Μία ακόμα ερμηνεία της επίσης, είναι πως αποτελεί τη σφαίρα των θεσμών, οργανώσεων και ατόμων που τοποθετούνται μεταξύ οικογένειας, κράτους και αγοράς, όπου οι άνθρωποι συνεταιρίζονται εθελοντικά για να προάγουν κοινά τους ενδιαφέροντα.⁶

Στην προσπάθεια οριοθέτησης της έννοιας, πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι στην έννοια της **κοινωνίας των πολιτών** χωρούν τόσο κλασικοί φορείς (π.χ. μία θεσμοθετημένη οργάνωση εθελοντών, ένα κοινωνικό κίνημα) και οικείες συλλογικές συμπεριφορές (διαδηλώσεις, προσφορά εθελοντικής εργασίας) όσο και φορείς και εκδηλώσεις που δεν είναι καθόλου τυπικοί. Δηλαδή πρέπει να περιλαμβάνονται άτυπες συσσωματώσεις, που χωρίς να αποτελούν θεσμοθετημένες οργανώσεις, πληρούν τις προϋποθέσεις ένταξης μίας ομάδας στη κοινωνία, καθώς και ενέργειες που συντελούν ανεπίσημα στην ανάληψη πρωτοβουλιών συμμετοχής, προσφοράς και κινητοποίησης σε δημόσιο χώρο, προς επίτευξη κάποιας δημόσιας ωφέλειας.⁷

Με βάση αυτό τον ορισμό, διακρίνουμε ότι κομμάτι της κοινωνίας των πολιτών είναι ο τρίτος τομέας της οικονομίας, του οποίου ο εννοιολογικός προσδιορισμός βρίσκεται επίσης σε εξέλιξη.

Παρ' όλο που ο ορισμός του **Τρίτου Τομέα** λοιπόν είναι ένα σημαντικό θέμα που βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη, μπορούμε να τον ορίσουμε ως: «ένα δυναμικό και αμφιλεγόμενο κομμάτι της κοινωνίας των πολιτών εδραιωμένο στον δημόσιο χώρο και ανοιχτό σε ιστορικά προσδιοριζόμενες αλληλοπεριχωρήσεις μεταξύ των δημόσιων και των ιδιωτικών, ατομικών και συλλογικών εκφάνσεων της σφαίρας του κοινωνικού».⁸

Έτσι, ο τρίτος – μη κερδοσκοπικός τομέας καταλαμβάνει ένα διακριτό κοινωνικό χώρο έξω από το κράτος και την αγορά, και αφορά όλες τις οργανώσεις που έχουν κάποια επίσημη νομική υπόσταση και στις οποίες απαγορεύεται η διανομή των πιθανών κερδών σε οποιοδήποτε μέλος της οργάνωσης, είτε είναι ιδρυτικό, είτε απλό, ενώ επιτρέπεται η χρήση των κερδών για τις ανάγκες των στόχων της.⁹

Ωστόσο, όπως προκύπτει και από τα παραπάνω, η έρευνα που διεξάγεται για τη διαμόρφωση ενός ικανοποιητικού και καθολικά αποδεκτού ορισμού του τομέα, ο οποίος να περιλαμβάνει τις προαναφερθείσες οργανώσεις, αντιμετωπίζει ακόμη δυσκολίες που

⁶ Νίκος Μουζέλης, άρθρο « Η Κοινωνία Πολιτών τρίτος πόλος της Παγκοσμιοποίησης», στο «Κοινωνία Πολιτών για την Παρέμβαση», πρακτικά ημερίδας, τεύχος 8, σελ.18

⁷ Α. Σωτηρόπουλος, «Η άγνωστη κοινωνία των πολιτών», εκδόσεις Ποταμός, σελ.2

⁸ Όλγα Στασινοπούλου, «Από τον Τρίτο Τομέα στην Παγκόσμια Κοινωνία των Πολιτών-Η σημασία των ορισμών», Πάντειο Πανεπιστήμιο, σημειώσεις μαθήματος, σελ.19

⁹ Π. Ζάννης, «Τρίτος τομέας και κοινωνία πρόνοιας: κριτική ανάλυση των θεωρητικών προσεγγίσεων», διδακτορική διατριβή, Πάντειο, τμήμα κοινωνιολογίας, σελ.14

εντοπίζονται τόσο σε θεωρητικό, όσο και σε εμπειρικό επίπεδο, γεγονός που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην έλλειψη αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων, αλλά και στη μεγάλη ποικιλία και ανομοιογένεια των οργανωτικών μορφών που έχουν αναπτυχθεί στο διεθνή χώρο. Έτσι, κυριαρχεί η τάση να χρησιμοποιείται τουλάχιστον η έννοια του «τομέα» όπως «Τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας», «Τρίτος Τομέας» ή «Μη Κερδοσκοπικός Τομέας», έστω και αν δεν ταυτίζονται απόλυτα μεταξύ τους, προκειμένου να δοθεί έμφαση στη διάκριση του τομέα αυτού από το κρατικό και τον ιδιωτικό κερδοσκοπικό, αλλά και να διευκολυνθούν οι προσπάθειες προσδιορισμού των ποσοτικών διαστάσεων του τομέα, της εξέλιξής του αλλά και της συνολικής δυναμικής του.¹⁰

Σύμφωνα με το παραπάνω πλαίσιο επομένως, μία προσπάθεια εννοιολογικού προσδιορισμού των όρων που χρησιμοποιούνται για τον εν λόγω τομέα, εντοπίζεται στις δύο κυρίαρχες θεωρητικές προσεγγίσεις του Τρίτου Τομέα της οικονομίας, τη «θεσμική – νομική» και την «κανονιστική – ηθικολογική». Η τελευταία, έχει μεγαλύτερη απήχηση στην Ευρώπη και ως εκ τούτου έχει υιοθετηθεί από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η «θεσμική – νομική» θεωρητική προσέγγιση, βασίζεται στην έννοια του «Μη Κερδοσκοπικού Τομέα» και στην αναγνώριση των κυρίαρχων θεσμικών τύπων οργανισμών. Σύμφωνα με αυτή, ο όρος «κοινωνική οικονομία» αναφέρεται στο χώρο της οικονομίας που βρίσκεται ανάμεσα στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα της οικονομίας και στον οποίο διεξάγονται οικονομικές δραστηριότητες με κοινωνικούς σκοπούς.

Μάλιστα, η διαφορά της κοινωνικής οικονομίας από μεν την ιδιωτική οικονομία έγκειται στο ότι αυτή δεν αποβλέπει στο κέρδος και δεν κυριαρχείται από τους ανταγωνιστικούς κανόνες της αγοράς, σε αντίθεση με την ιδιωτική, από δε τον δημόσιο τομέα έγκειται στον εθελοντικό και πρωτοβουλιακό κοινωνικό χαρακτήρα της, που είναι ελεύθερος από διοικητικές αγκυλώσεις και πολιτικές ή οικονομικές σκοπιμότητες.¹¹

Όμως, δεν υπάρχει κοινά αποδεκτός ορισμός της Κοινωνικής Οικονομίας και σχεδόν όλες οι επιστημονικές εργασίες και μελέτες, περιγράφουν τον εν λόγω τομέα με όρους που αντιστοιχούν σε τρεις κύριες κατηγορίες οργανισμών, τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις, τις «κοινωνίες αλληλοβοήθειας» και οι «Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)» ή τα Σωματεία. Έτσι, από την ίδια θεωρία προκύπτει η έννοια των Μη Κερδοσκοπικών

¹⁰ Δ. Ζιώμας, «Ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα υπό το πρίσμα των σύγχρονων διεθνών εξελίξεων» στο συλλογικό τόμο: «Το Κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας 2001», επιμέλεια Α. Μουρίκη, Μ. Ναούμη, ΕΚΚΕ, Σελ. 5

¹¹ Ι. Ζήσης, «Πράσινο Επιχειρείν», εγχειρίδιο Πανελληνίου Δικτύου Οικολογικών Οργανώσεων (ΠΑΝ.Δ.ΟΙ.ΚΟ.), σελ.124

Οργανώσεων, ως «μορφή ελεύθερης ένωσης προσώπων, με σκοπό την παραγωγή αγαθών ή υπηρεσιών όπου η επίτευξη κέρδους δεν αποτελεί απαραίτητο σκοπό».

Ένας άλλος ορισμός των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων γίνεται με βάση τις αρχές από τις οποίες διέπονται. Οι αρχές αυτές είναι να έχουν σκοπό τη παροχή υπηρεσιών προς τα μέλη τους ή τη κοινωνία παρά την επιδίωξη κέρδους, να έχουν ανεξάρτητη διοίκηση, να εφαρμόζουν δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων, και να αποδίδουν προτεραιότητα στα άτομα και την εργασία έναντι του κεφαλαίου κατά τη διανομή του εισοδήματος.¹²

Η παραπάνω προσέγγιση, μολονότι έχει τις ρίζες της κυρίως στη Γαλλική παράδοση, είναι γενικά αποδεκτό ότι καλύπτει σχεδόν όλες τις χώρες, αφού οι παραπάνω κατηγορίες που απαρτίζουν την κοινωνική οικονομία συναντώνται σχεδόν παντού.

Από την άλλη μεριά, η «κανονιστική προσέγγιση», βασίζεται στην έννοια της «**Κοινωνικής Οικονομίας**», και δίνει έμφαση στις κοινές αρχές που διέπουν τους διάφορους οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό. Οι αρχές αυτές εντοπίζονται στην εσωτερική τους δομή και τον παραγωγικό τους σκοπό.

Επομένως, προκύπτει ένας ορισμός για την Κοινωνική Οικονομία που συνδυάζει τη θεσμική/ νομική προσέγγιση με την επιβεβαίωση των αξιών και αρχών που αποτελούν τα θεμέλια του Τρίτου Τομέα. Σύμφωνα με τον εν λόγω ορισμό, «η Κοινωνική Οικονομία, περιλαμβάνει οικονομικές δραστηριότητες που αναλαμβάνονται από επιχειρήσεις και οργανισμούς κυρίως συνεταιρισμούς, κοινωνίες αλληλοβοήθειας και σωματεία, η στάση των οποίων διέπεται από τις ακόλουθες αρχές: Έχουν σκοπό κυρίως την παροχή υπηρεσιών προς τα μέλη τους ή την κοινωνία, παρά την επιδίωξη κέρδους, έχουν ανεξάρτητη διοίκηση, εφαρμόζουν δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων, και αποδίδουν προτεραιότητα στα άτομα και την εργασία έναντι του κεφαλαίου κατά τη διανομή του εισοδήματος».¹³

Σε αυτό το σημείο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ιστορικό πλαίσιο ανάπτυξης του Τρίτου Τομέα στην Ελλάδα.

¹² Μ.Χρυσάκης, Δ.Ζιώμας, «Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας», εκδόσεις Σάκκουλα, σελ 36

¹³ Μ.Χρυσάκης, Δ.Ζιώμας, «Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας», εκδόσεις Σάκκουλα, σελ 36

1.2 Η ιστορική αναδρομή του Τρίτου Τομέα της οικονομίας στην Ευρώπη και την Ελλάδα

Ο Τρίτος Τομέας της οικονομίας, άρχισε να αναπτύσσεται ανάμεσα στο κράτος και την αγορά, σε πολλές προηγμένες αλλά και αναπτυσσόμενες οικονομίες στα μέσα του 19ου αιώνα, ως αποτέλεσμα της αύξησης των ποσοστών της ανεργίας και της φτώχειας στην **Ευρώπη**, εν όψει της αδυναμίας των κρατών να σχεδιάσουν αποτελεσματικές πολιτικές.

Πιο συγκεκριμένα, τα προβλήματα που δημιούργησε η οικονομική κρίση της δεκαετίας του 70' διεθνώς, οδήγησαν, μεταξύ άλλων, στην αναγνώριση των περιορισμένων δυνατοτήτων των παραδοσιακών τομέων, ιδιωτικού και δημοσίου, να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις συνέπειες της κρίσης αυτής. Έτσι, άρχισε να εμφανίζεται έντονο ενδιαφέρον για νέα μοντέλα οικονομικής οργάνωσης, τα οποία όμως είχαν ως σημείο αναφοράς τις προσπάθειες κάποιων χωρών, κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του '50 και του '60, να ακολουθήσουν έναν τρίτο δρόμο.

Ένας ακόμα παράγοντας που συνετέλεσε στην ανάπτυξη του Τρίτου Τομέα, ήταν και η κρίση του κράτους πρόνοιας που παρατηρήθηκε κατά τη δεκαετία του 1980 στην Ευρώπη. Η κρίση αυτή οδήγησε σε μία περαιτέρω ανάπτυξη των οργανισμών του τρίτου τομέα, ιδιαίτερα στον τομέα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών.

Την ίδια περίοδο, ιδιαίτερα έντονη ήταν και η εμφάνιση κάποιων μορφών επιχειρήσεων καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού καθώς και φορέων καινοτομιών ανάμεσα στο κράτος και την αγορά, με σκοπό τη κάλυψη των εκτάκτων κοινωνικών αναγκών. Οι πρώτες αυτές οργανώσεις κοινωνικής οικονομίας είχαν τη μορφή συνεταιριστικών επιχειρήσεων, αλληλοβοηθητικών φορέων, μη κερδοσκοπικών Ενώσεων και συλλογικών επιχειρήσεων και λειτουργούσαν με την νομική μορφή του συνεταιρισμού ή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας. Οι επιχειρήσεις αυτές συνεπώς, αποτέλεσαν την αρχική μορφή των επονομαζόμενων σήμερα «κοινωνικών επιχειρήσεων» για τις οποίες γίνεται αναφορά στο επόμενο κεφάλαιο.

Έτσι, άρχισε και στην Ευρώπη να αναγνωρίζεται πλέον η δυναμική του Τρίτου Τομέα της οικονομίας και να προσελκύει ολοένα και περισσότερο το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας, των ατόμων που σχεδιάζουν πολιτικές σε διάφορους τομείς καθώς και το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης.¹⁴

¹⁴ Μ.Χρυσάκης, Δ.Ζιώμας, «Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας», εκδόσεις Σάκκουλα, σελ 32

Η αναγνώριση αυτή αντανακλάται ειδικότερα στη Λευκή Βίβλο που παρουσίασε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1993 για την « Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση», την οποία και υιοθέτησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 1994, όπου μάλιστα υπογραμμίζεται, μεταξύ άλλων, η αναγκαιότητα διεύρυνσης του ρόλου που μπορεί να διαδραματίσει η Κοινωνική Οικονομία στη προώθηση της βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών, την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, και ταυτόχρονα στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.¹⁵

Με βάση το παραπάνω ιστορικό πλαίσιο, διαπιστώνουμε το λόγο για τον οποίο η έννοια του επονομαζόμενου τρίτου τομέα της οικονομίας που απαρτίζεται από επιχειρήσεις και οργανισμούς οι οποίοι δεν ανήκουν στον παραδοσιακό ιδιωτικό (κερδοσκοπικό) τομέα αλλά ούτε και στο δημόσιο τομέα, αναδείχθηκε και ήρθε στο προσκήνιο διεθνώς στα μέσα της δεκαετίας του 1970.

Σε ότι αφορά την ιστορική εξέλιξη του τομέα της κοινωνικής οικονομίας στην **Ελλάδα**, ο χώρος δεν είχε επαρκώς αναπτυχθεί μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90. Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του κεφαλαίου, το συναίσθημα του εθελοντισμού αποτελεί βασικό υπόβαθρο και πρωτεύουσα δομή του συστήματος των μη κερδοσκοπικών οργανισμών και της κοινωνικής οικονομίας γενικότερα, και στην Ελλάδα η ιδεολογία του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης δεν ήταν και δεν είναι επαρκώς διαδεδομένα. Αυτή ήταν και η κύρια αιτία που άργησε να αναπτυχθεί ο χώρος.

Άλλη αιτία ήταν ότι στην Ελλάδα, παραδοσιακά το ρόλο του κρίσιμου παράγοντα κοινωνικής συνοχής και ομαλότητας είχαν η οικογένεια και η εκκλησία. Στις αρχές της συγκεκριμένης δεκαετίας όμως, κάποια γεγονότα αποδυνάμωσαν την επίδραση των δύο παραπάνω θεσμών: καταρχάς υπήρξε μεγάλη αύξηση της ανεργίας και κατ' επέκταση και των κοινωνικών προβλημάτων που αυτή δημιουργεί, ενώ από την άλλη μεριά η χώρα μας έγινε προορισμός χιλιάδων μεταναστών που απεγνωσμένα ζητούν μία ευκαιρία για ευνοϊκότερες συνθήκες διαβίωσης.¹⁶

Όλα αυτά, οδήγησαν σε μία συσσώρευση αναγκών για κοινωνικές υπηρεσίες που η Ελλάδα δε μπόρεσε να ικανοποιήσει. Αν συνυπολογίσουμε και τη σταδιακή φθορά του θεσμού της, καταλαβαίνουμε ότι οι επιλογές είχαν λιγοστέψει ενώ τα προβλήματα αυξάνονταν.

¹⁵ Δ. Ζιώμας, «Ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα υπό το πρίσμα των σύγχρονων διεθνών εξελίξεων» στο συλλογικό τόμο: «Το Κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας 2001», επιμέλεια Α. Μουρίκη, Μ. Ναούμη, ΕΚΚΕ, Σελ. 11

¹⁶ Μ.Χρυσάκης, Δ.Ζιώμας, «Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας», εκδόσεις Σάκκουλα, σελ 35

Με δεδομένες αυτές τις ανάγκες, εμφανίζεται ο νόμος **N.2646/98** για την ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας, ο οποίος προσδιόρισε για πρώτη φορά την ανάγκη αναθεώρησης του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, προβλέποντας τη δυνατότητα για πιο ευέλικτες, αυτόνομες και κατά συνέπεια αποτελεσματικές κοινωνικές υπηρεσίες.¹⁷

Παρ' ότι όλα αυτά συνέπεσαν σε μία περίοδο περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία αύξηση των μη κερδοσκοπικών οργανισμών στη χώρα μας, ιδιαίτερα από τη στιγμή που πολλά από τα προγράμματα κοινωνικών υπηρεσιών που αυτοί οι οργανισμοί υλοποιούν χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Εν τω μεταξύ, ήδη από το 1998 έχει ιδρυθεί η «panco» (Πανελλήνια Ένωση Οργανώσεων Κοινωνικής Οικονομίας), η οποία σε μία μελέτη που διενεργήθηκε την αμέσως επόμενη χρονιά μας δίνει την ελληνική έκδοση του ορισμού της Κοινωνικής Οικονομίας, αναφέροντας πως: «με τον συγκεκριμένο όρο καλύπτεται κάθε δραστηριότητα των ανθρώπων που κινείται είτε άμεσα είτε έμμεσα στο πεδίο της οικονομίας, στηρίζεται στις αρχές της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, της συλλογικής προσπάθειας και έχει στόχο της, την προώθηση των συμφερόντων συγκεκριμένων τμημάτων του πληθυσμού, μέσω της ανάδειξης της κοινωνικής αλληλεγγύης, ως αναγκαίας και απαραίτητης προϋπόθεσης για την επιτυχή πορεία όλων των εμπλεκόμενων μερών». ¹⁸

Το 2003 επίσης, είχαμε το νόμο **N.3174/2003** σχετικά με τη μερική απασχόληση και τις υπηρεσίες κοινωνικού χαρακτήρα. Ο νόμος αυτός αναφέρεται στις δράσεις κοινωνικού χαρακτήρα και προβλέπει τη διάρκεια των δράσεων, τον αριθμό των ατόμων που θα απασχοληθούν, τους πόρους χρηματοδότησης της δράσης καθώς και την εποπτεία και τον έλεγχο της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.¹⁹

Από την διαμόρφωση της παραπάνω ιστορικής εξέλιξης του Τρίτου τομέα της οικονομίας, καταλαβαίνουμε πως διαμορφώθηκαν οι συνθήκες, ώστε σήμερα χαρακτηριστικό στοιχείο και σημαντικό παράγοντα για την εξέλιξη του Τρίτου τομέα, να αποτελούν οι φορείς Κοινωνικής Οικονομίας.

¹⁷ Ν 2646/98, άρθρο 3

¹⁸ Μπασδέκης Κ., «Χαρακτηριστικά των εργαζομένων στην κοινωνική οικονομία», Πάντειο Πανεπιστήμιο, τμήμα οικονομικής και περιφερειακής ανάπτυξης, Σελ.22-23

¹⁹ Ν.3174/2003, άρθρα 1 και 3

1.3 Η σύνδεση των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας με το κράτος και η επίδρασή τους στην εξέλιξη του Τρίτου Τομέα

Το φάσμα των επιχειρηματικών φορέων της κοινωνικής οικονομίας είναι αρκετά ευρύ, καθώς μέσα σε αυτόν τον τομέα μπορούν να συμπεριληφθούν φορείς από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις έως τα πανεπιστήμια και τα ινστιτούτα ή ακόμη τις κοινωνικές επιχειρήσεις, τους συνεταιρισμούς, τους αλληλοβοηθητικούς οργανισμούς και τις Ενώσεις. Η νομική μορφή των φορέων κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα ποικίλλει, ενώ οι συνηθέστερες είναι τα Σωματεία, τα Ιδρύματα, οι Αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες και οι Αστικοί συνεταιρισμοί.

Οι κύριοι φορείς της κοινωνικής οικονομίας όμως, που αποτελούν ενεργητικά σχήματα της κοινωνίας των πολιτών και της τοπικής κοινωνίας, και έχουν κεντρίσει το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας, είναι οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ). Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις εξάλλου, θεωρούνται συχνά ως ο πιο χαρακτηριστικός θεσμός και ο πιο αυθεντικός εκπρόσωπος της «κοινωνίας των πολιτών».²⁰

Στον Ευρωπαϊκό χώρο, ο όρος τείνει πλέον να καλύψει το σύνολο των μη κρατικών οργανώσεων που δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα και επιδιώκουν κοινωνικά ή συλλογικά ωφέλιμους σκοπούς, οι οποίοι σχετίζονται με την προάσπιση και προώθηση θεμελιωδών δικαιωμάτων, παλαιών και νέων.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα μεταφράζουμε τον αγγλικό όρο “non governmental organizations” ως «μη κυβερνητικές οργανώσεις», εσφαλμένα, καθώς στην Αγγλία ο όρος «government» είναι πιο κοντά στην έννοια του κράτους και όχι της κυβέρνησης. Μάλιστα, πρόσφατα ο όρος «Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις», έκανε την εμφάνισή του και στην ελληνική νομοθεσία, στο νόμο **v.2731/1999** για την αναπτυξιακή βοήθεια και στο **v.2646/1998** για την ανάπτυξη του εθνικού συστήματος κοινωνικής φροντίδας.²¹

Σε ότι αφορά τώρα την προέλευση του όρου στο διεθνές πεδίο, ο όρος “non governmental organizations” κατάγεται από το διεθνές δίκαιο. Πρωτοεμφανίστηκε στο άρθρο 71 του καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (1945), το οποίο προβλέπει τη δυνατότητα αναγνώρισης «συμβουλευτικού καθεστώτος» σε διεθνείς και εθνικές μη

²⁰ Νίκος Μουζέλης, άρθρο: «Κοινωνία Πολιτών για την Παρέμβαση», στο « Η Κοινωνία Πολιτών τρίτος πόλος της Παγκοσμιοποίησης», πρακτικά ημερίδας, τεύχος 8 Σελ. 11.

²¹ Ν 2646/98, άρθρο 12

κυβερνητικές οργανώσεις, που ενεργοποιούνται στο πεδίο των δραστηριοτήτων του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών.

Επιπλέον, γυρίζοντας στην ελληνική απόδοση του όρου, το «μη» στην ονομασία τους δηλώνει μία διαλεκτική που θα πρέπει σύμφωνα με πολλούς μελετητές να λαμβάνεται σοβαρά υπ' όψη. Κατά κάποιο τρόπο, οι ΜΚΟ καταδεικνύουν το πως οργανώσεις που μέχρι πρότινος ήταν ιδιωτικές, προσλαμβάνουν κρατικά χαρακτηριστικά ή το πως όργανα του κράτους «ιδιωτικοποιούνται». Το «μη» είναι λοιπόν ένας αμφίσημος όρος μάλλον, παρά μία καθαρή περιγραφή της θέσης των ΜΚΟ στις δομές του κράτους και της κοινωνίας εν γένει, καθώς και σε σχέση με το κράτος και τους κρατικούς οργανισμούς σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Με βάση τη παραπάνω διαπίστωση επιπλέον, ο όρος ΜΚΟ συνήθως χρησιμεύει κάποιες φορές και ως μία αόριστη ταμπέλα που συνδέεται γενικά με ποικίλες οργανώσεις.²²

Η ασαφής σχέση κράτους και ΜΚΟ που προκύπτει από τα παραπάνω, μπορούμε να πούμε ότι εντάσσεται στην ευρύτερη έλλειψη προσδιορισμού των ορίων του Τρίτου Τομέα και των πτυχών του.

Σε αυτό το πλαίσιο, κάποιες προβληματικές σε σχέση με το ρόλο του κράτους, έχουν να κάνουν με την αμφισβήτηση αν οι ΜΚΟ είναι όντως οργανώσεις της «κοινωνίας των πολιτών» ή κρατικές οργανώσεις, και το κατά πόσο είναι τελικά μέρος ενός κυβερνητικού ρυθμιστικού συμπλέγματος, οπότε θα πρέπει να θεωρηθούν τμήματα του «διευρυμένου κράτους», αφού συχνά εξαρτώνται όχι μόνο οικονομικά, αλλά και από την νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία του κράτους.²³

Η εξάρτηση αυτή του κράτους μειώνεται όταν οι οργανώσεις μπορούν να συγχρηματοδοτήσουν τα προκηρυσσόμενα κοινοτικά ή διεθνή προγράμματα ανθρωπιστικής βοήθειας, ενώ ταυτόχρονα τίθεται το ερώτημα πόσο ανεξάρτητες από το κράτος είναι οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, όταν πρέπει με αυστηρές προϋποθέσεις να πιστοποιηθούν από αυτό για να ενισχυθούν οικονομικά και να υλοποιήσουν τα παραπάνω προγράμματα εθνικά και μη.²⁴

Χωρίς να αμφισβητείται η ανάγκη αποστασιοποίησης των ΜΚΟ από κρατικά και ιδιωτικά συμφέροντα καθώς και η ανάγκη εξασφάλισης ενός ξεκάθολου νομοθετικού

²² Ιωάννης Παπαμιχαήλ, «Μη κυβερνητικές Οργανώσεις και κυρίαρχη πολιτική», James Petras, Tina Wallace, Tessa Morris-Suzuki, Joachim Hirsch, εκδόσεις: the monthly review imprint, σελ.75

²³ Ιωάννης Παπαμιχαήλ, «Μη κυβερνητικές Οργανώσεις και κυρίαρχη πολιτική», James Petras, Tina Wallace, Tessa Morris-Suzuki, Joachim Hirsch, εκδόσεις: the monthly review imprint, σελ.86

²⁴ Κ. Κρεμάλης, άρθρο: «Το νέο θεσμικό πλαίσιο για τις ΜΚΟ», Ευρωπαϊκή Σύσκεψη Αθηνών, European Round Table of Charitable Social Welfare Associations, 20-05-00 ,Σελ.2

πλαίσιου για την λειτουργία τους, παρ' όλα αυτά ο ρόλος τους στην ενίσχυση του τρίτου Τομέα παραμένει σημαντικός.

Έχοντας εδραιωθεί ως η πιο συχνή μορφή μέσα από την οποία εκφράζεται και προωθείται η κοινωνική οικονομία, οι ΜΚΟ έχουν σήμερα στη διάθεσή τους επιστημονική γνώση και αντίληψη, παίζουν σημαντικό ρόλο στην αναγνώριση και τον προσδιορισμό των κοινωνικών προβλημάτων και απειλών, έχουν εξοικείωση με τις κλαδικές δομές και προβλήματα, συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, και έτσι εδραιώνονται ως κανάλια επικοινωνίας μεταξύ των περιφερειακών, εθνικών και διεθνών επιπέδων πολιτικών θεσμών, σε ό,τι αφορά μία μεγάλη ποικιλία προβλημάτων και ενδιαφερόντων.

Μέσα από τις παραπάνω ιδιότητες των οργανώσεων αυτών, αλλά και από το γεγονός ότι χρησιμοποιούν σημαντικό μέρος του ανθρώπινου δυναμικού και συμμετέχουν στην έρευνα και στη διαχείριση προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γίνεται προφανές ότι αποτελούν σημαντικό παράγοντα προαγωγής και ανάπτυξης του Τρίτου Τομέα.

Επίσης, αξιοσημείωτη είναι και η συμβολή και των άλλων φορέων της κοινωνικής οικονομίας στην εξέλιξη του Τρίτου Τομέα, όπως οι συνεταιρισμοί και οι κοινωνικές επιχειρήσεις. Οι εν λόγω φορείς, στη διαμόρφωση της έντονα κοινωνικής τους δράσης, λαμβάνουν υπόψη τόσο τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού όσο και των τοπικών κοινωνιών, καθώς δραστηριοποιούνται κυρίως στη περιφέρεια. Αποτελούν δηλαδή μορφές κοινωνικής οικονομίας προσανατολιζόμενες στις πρωτοβουλίες εκείνες που αφορούν στην τοπική ανάπτυξη, στην επανενσωμάτωση μακροχρόνια ανέργων και στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας.

Τέλος, σε ό,τι αφορά στους μη κυβερνητικούς φορείς που παράγουν οικονομικό αποτέλεσμα αλλά χωρίς κέρδος για τους επενδυτές, συμβάλλουν επίσης στην ανάπτυξη του τομέα, καθώς μπορούν να καλύψουν σημαντικό κομμάτι των υπηρεσιών, βασιζόμενες στην επένδυση κοινωνικού κεφαλαίου.

Οι συνθήκες αυτές είναι αποτέλεσμα της «νέας εποχής» και έχουν δημιουργήσει το έδαφος για να μιλάμε για ανάπτυξη του εθελοντικού τομέα στην αγροτική οικονομία και τη βιομηχανία, κάτι που δεν ήταν δυνατόν να συμβεί στις προβιομηχανικές και βιομηχανικές κοινωνίες. Η τάση αυτή αναπτύσσεται παράλληλα με το φαινόμενο της εξάπλωσης των ΜΚΟ και της δράσης τους, ενώ με την εξάπλωση του εθελοντικού τομέα διαμορφώνεται και ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών.

1.4 Η κοινωνία των πολιτών ως κινητήρια δύναμη της κοινωνικής οικονομίας

Η κοινωνία των πολιτών δε διαχωρίζεται πλήρως από το κράτος, την οικονομία και τον οικιακό χώρο, αλλά οι σχέσεις των τριών αυτών χώρων μεσολαβούν κάθε φορά με διαφορετικούς ιστορικούς και κοινωνικό-πολιτισμικούς όρους. Συγκεκριμένα, προϋπόθεση της άνθισης της κοινωνίας των πολιτών, είναι το ισχυρό κράτος και η ελεύθερη αγορά.²⁵

Οι προϋποθέσεις ανάπτυξης της κοινωνίας των πολιτών εξετάζονται σε ένα αριθμό θεωριών που αναπτύχθηκαν για αυτό το σκοπό. Έκαστη από διαφορετική οπτική (οικονομική, πολιτισμική, πολιτική), αναλύει τις συνθήκες στις οποίες μπορεί να αναπτυχθεί η κοινωνία των πολιτών και επομένως να ενισχυθεί ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας.

Έτσι, σύμφωνα με τη πρώτη θεωρία της ανεπάρκειας του κράτους και της αγοράς, το κράτος και η αγορά εμφανίζουν αδυναμία να καλύψουν τη ζήτηση των δημοσίων αγαθών. Το κενό της ζήτησης αυτής έρχεται να καλύψει η κοινωνία των πολιτών. Επομένως, όσο πιο μεγάλη η ζήτηση παρόμοιων αγαθών και υπηρεσιών, τόσο μεγαλύτερη η κοινωνία των πολιτών.

Από την άλλη μεριά, η θεωρία της προσφοράς, αναφέρει ότι το μέγεθος της κοινωνίας των πολιτών εξαρτάται από την προσφορά επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας και τον ιδεολογικό και θρησκευτικό ανταγωνισμό που επικρατεί στο χώρο. Όσο πιο έντονη ανταγωνισμοί τέτοιου τύπου υπάρχουν, τόσο μεγαλύτερη είναι η ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών.

Επίσης, η θεωρία της αποτυχίας του συμβολαίου ή της έλλειψης εμπιστοσύνης, βασίζεται στην αξιοπιστία που αποπνέουν οι ιδιωτικοί φορείς μη κερδοσκοπικού

²⁵ Ολγα Στασινοπούλου, «Από τον Τρίτο Τομέα στην Παγκόσμια Κοινωνία των Πολιτών-Η σημασία των ορισμών», Πάντειο Πανεπιστήμιο, σημειώσεις μαθήματος ,σελ.13

χαρακτήρα. Όσο το κράτος δεν παρέχει μηχανισμούς ελέγχου της αγοράς, οι καταναλωτές θα εμπιστεύονται προϊόντα και υπηρεσίες του Τρίτου Τομέα.

Οπότε εδώ, η εξάπλωση της κοινωνίας των πολιτών εξαρτάται από το βαθμό απόδοσης των ελεγκτικών μηχανισμών του κράτους. Η θεωρία αυτή, βρίσκει εφαρμογή στους τομείς της υγείας και της κοινωνικής φροντίδας και η χρηματοδότηση αντλείται από ιδιωτικά αντίτιμα και πληρωμές.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον όμως, παρουσιάζει και η θεωρία των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των οργανώσεων της κοινωνίας πολιτών σε σχέση με το κράτος και την αγορά. Όσο ισχύει δηλαδή το χαμηλότερο λειτουργικό κόστος, ο μεγαλύτερος βαθμός αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας καθώς και η εδραίωση ενός πλουραλιστικού συστήματος παροχής αγαθών και υπηρεσιών με δυνατότητα επιλογής των πολιτών, η κοινωνία των πολιτών θα αναπτύσσεται.

Τέλος, αξιοσημείωτη είναι και η θεωρία της αλληλεξάρτησης της κοινωνίας των πολιτών ή της αποτυχίας του εθελοντισμού, η οποία με τη σειρά της επιχειρεί να περιγράψει τα όρια και τις δυνατότητες της κοινωνίας των πολιτών. Σύμφωνα με την ίδια επομένως, η κοινωνία των πολιτών έχει όρια και περιορισμούς ως προς την κάλυψη δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών, τα οποία καθορίζονται από το μέγεθος των δημοσίων δαπανών για παροχή δημόσιων αγαθών.

Εκτός από τους παράγοντες ανάπτυξης της κοινωνίας των πολιτών που προκύπτουν από τις παραπάνω θεωρίες όμως, για την ουσιαστική εξέταση των τρόπων με τον οποίο η κοινωνία των πολιτών μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, πρέπει να λαμβάνουμε κάθε φορά υπόψη, και τα ζητήματα ιστορικής ανάπτυξης της κοινωνίας στην οποία αναφερόμαστε.

Ακόμα πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη ότι η κοινωνία των πολιτών, δεν παρέχει μόνο αγαθά και υπηρεσίες αλλά εξελίσσεται και αναπτύσσεται στις εκάστοτε κοινωνικές και οικονομικές δομές, δηλαδή αποτελεί και σημαντικό παράγοντα κοινωνικού και πολιτικού συντονισμού.

Δεν αρκεί επομένως να προσδιοριστεί μόνο η μεγάλη ή η μικρή κλίμακα ανάπτυξης της κοινωνίας των πολιτών, αλλά ακόμα, ο ρόλος της στις κυρίαρχες κοινωνικές δομές καθώς και η στάση του κράτους ως προς το μη κερδοσκοπικό τομέα.²⁶ Επιπρόσθετα στις

²⁶ Νίκος Μουζέλης, άρθρο « Η Κοινωνία Πολιτών τρίτος πόλος της Παγκοσμιοποίησης» στο «Κοινωνία Πολιτών για την Παρέμβαση», πρακτικά ημερίδας,, τεύχος 8, σελ.19

παραπάνω συνθήκες ανάπτυξης της κοινωνίας των πολιτών τέλος, σημαντική είναι και η συμβολή της ανάπτυξης του εθελοντικού κινήματος.

1.5 Η συμβολή του εθελοντισμού στην εξάπλωση της κοινωνίας των πολιτών στην Ελλάδα

Σήμερα, ο εθελοντισμός δεν αναγνωρίζεται πλέον μόνο ως πράξη φιλανθρωπίας και αλληλεγγύης σε εκδηλώσεις εκτάκτου ανάγκης όπως συνέβαινε σε κοινωνίες του παρελθόντος, αλλά και ως θεσμική δραστηριότητα που παράγει και διαδίδει διαρκή αγαθά στον πολιτισμό, το περιβάλλον και την κοινωνική μέριμνα, δηλαδή ως χώρος που αναπτύσσει τους ανθρώπινους πόρους και συνθέτει κοινωνικό κεφάλαιο.

Ο εθελοντισμός θα λέγαμε, περιλαμβάνει την ελεύθερη προσφορά χρόνου και προσωπικών ταλέντων στην υπηρεσία της γνώσης και της υλοποίησης αυτής, για την πραγμάτωση ενός προκαθορισμένου σκοπού. Για την ιδιότητα αυτή, υλοποιείται σε μία σχέση ανταλλαγής γνώσεων και υπηρεσιών, ενώ προϋποθέτει, εκ μέρους του εθελοντή, την αναγνώριση και τον σεβασμό της προσωπικότητας και των αξιών που πρεσβεύει ο δέκτης.

Στην Ελλάδα ο εθελοντισμός, έχει μία μακρά ιστορία και έλκει τις ρίζες του από παλαιά, αλλά τη δεκαετία του '50 και μετά ατονεί, ενώ αναπτύσσεται ξανά από τη δεκαετία του '90.

Η κάμψη αυτή οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, όπως το ότι το βιοτικό επίπεδο στην χώρα, βελτιώθηκε μόλις τα τελευταία σαράντα χρόνια, το ότι μέχρι το πρόσφατο παρελθόν η Ελλάδα ήταν αποδέκτης διεθνούς βοήθειας και το ότι μέχρι πρόσφατα επίσης, υπήρχε ελλιπής πληροφόρηση από τα ΜΜΕ και άλλα μέσα για τις διεθνείς εξελίξεις στον τομέα. Ακόμα, η υπανάπτυξη αυτή οφείλεται και στην κυριαρχία μίας αντίληψης που θεωρεί την «ατομική ευθύνη» δευτερεύουσα.

Τα τελευταία χρόνια παρ' όλα αυτά, έχουν βελτιωθεί οι συνθήκες ανάπτυξης του εθελοντισμού και σε αυτό έχει συμβάλει και η παγκοσμιοποίηση. Πλέον, η νεοαποκτούμενη γνώση υπογραμμίζει την ατομική ευθύνη και ο εθελοντισμός με την ανθρωπιστική ιδέα κερδίζουν σταδιακά έδαφος ακόμα και στην Ελλάδα, η οποία επηρεάζεται όλο και περισσότερο από τις διεθνείς εξελίξεις.²⁷

²⁷ Σκλιας Π., Χουλιάρης Α.(επιμέλεια), «Η Διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών», εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, σελ.19

Έτσι, σήμερα ο εθελοντισμός αναφέρεται στα κίνητρα που ωθούν τους ανθρώπους στην εθελοντική δράση και έχει ταυτιστεί με την φιλανθρωπία, κυρίως επειδή τα κίνητρα αυτά είναι ηθικού περιεχομένου.

Οι κύριοι λόγοι που εμπνέουν ή κινητοποιούν τους πολίτες να δραστηριοποιηθούν εθελοντικά όμως, διαφέρουν σε κάθε κοινωνία και άτομο, ενώ καθορίζονται και από την εκάστοτε κουλτούρα, την ηλικιακή περίοδο του ατόμου και από τις ευρύτερες κοινωνικές συνθήκες. Βασικά κίνητρα συμμετοχής επομένως, είναι οι αξίες, η κατανόηση, το επάγγελμα, η απόκτηση δεξιοτήτων, εμπειρίας και ευκαιριών για εύρεση μισθωτής εργασίας, η αυτοπεποίθηση, ο προστατευτισμός και η κοινωνικότητα.²⁸

Επίσης, στην εθελοντική δραστηριοποίηση των ατόμων συμβάλλουν και στοιχεία όπως η θρησκευτική πίστη, η έκφραση πολιτικής στάσης για την ιδιότητα του πολίτη και την ενεργό συμμετοχή στα κοινά, και η αναζήτηση επικοινωνίας και κοινωνικής ένταξης για την αποφυγή της μοναξιάς και του κοινωνικού αποκλεισμού.²⁹

Θα έπρεπε ωστόσο να υπάρχει μία διαφοροποίηση, όσον αφορά τα κίνητρα του σύγχρονου εθελοντισμού, καθώς αυτά έχουν εγκόσμιο χαρακτήρα και ταυτίζονται με τον ατομικισμό και την ανάγκη ατομικής αυτοπραγμάτωσης.³⁰

Με αυτό το πλαίσιο επομένως, ο νέος εθελοντισμός στην εποχή μας παίρνει νέες διαστάσεις ευρείας συμμετοχής, κυρίως εξ αιτίας των νέων τεχνολογιών πληροφορικής, ενώ ακόμα ενισχύει καταλυτικά τον τρίτο τομέα της οικονομίας, συνθέτει κοινωνικό κεφάλαιο και φέρνει στο πολιτικό προσκήνιο την κοινωνία των πολιτών.³¹

Στα πλαίσια των νέων αναγκών, αλλαγών και ρευμάτων που φέρνει η παγκοσμιοποίηση επιπλέον, αλλάζουν και τα παραπάνω κίνητρα για εθελοντική δράση, ο χαρακτήρας και το μέγεθος των οποίων καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό την εξάπλωση της κοινωνίας των πολιτών στην Ελλάδα.

Η δραστηριότητα αυτή τέλος, εκφράζεται μέσω των φορέων κοινωνικής οικονομίας και τον μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα γενικότερα, που καταλαμβάνει πλέον σημαντικό κομμάτι του συνόλου της οικονομίας (8-10%).

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι αν και ο εθελοντισμός στην Ελλάδα άργησε να αναπτυχθεί, η συμβολή του στην ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών είναι μεγάλη καθώς υπάρχει το έδαφος δημιουργίας κινήτρων και σε αυτό έχει συμβάλει τόσο η ανάπτυξη των

²⁸ Νίκος Μουζέλης, άρθρο « Η Κοινωνία Πολιτών τρίτος πόλος της Παγκοσμιοποίησης», στο «Κοινωνία Πολιτών για την Παρέμβαση», πρακτικά ημερίδας, , τεύχος 8, σελ.21

²⁹ Όλγα Στασινοπούλου, «Εθελοντικές Οργανώσεις – Μία προσέγγιση», αδημοσίευτο κείμενο, σελ.4

³⁰ Τριμηνιαία επιθεώρηση, «Θέσεις», τεύχος 83, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σελ.113

³¹

φορέων της κοινωνικής οικονομίας, όσο και η επαφή του κόσμου με τις διεθνείς εξελίξεις. Η ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών κατά συνέπεια, αποτελεί έναν από τους παράγοντες που οδηγούν την κοινωνική οικονομία σε νέες διαστάσεις.

1.6 Οι σύγχρονες διαστάσεις της κοινωνικής οικονομίας

Στις μέρες μας, ο χώρος της κοινωνικής οικονομίας, αποκτά νέες διαστάσεις, ως αποτέλεσμα τόσο των νέων κοινωνικών αναγκών - όπως οι ανάγκες για συλλογική και πολιτισμική ταυτότητα, οι ανάγκες κοινωνικής συνοχής, αισθήματος του ανήκειν, προσωπικής δέσμευσης και προσφοράς - όσο και των φαινομένων όπως η παγκοσμιοποίηση, η αλλαγή του ρόλου των εθνικών κρατών, η αποδόμηση της εργασίας ως απασχόληση με την αναζήτηση νέων μορφών κοινωνικά σημαντικής εργασίας, και η αμφισβήτηση του κράτους ως κύριου εκφραστή του «συλλογικού».³²

Σε αυτό το πλαίσιο, αλλάζουν οι ρόλοι των φορέων κοινωνικής οικονομίας που αντιπροσωπεύουν την κοινωνία των πολιτών, όπως είναι κυρίως οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις λοιπόν, αναλαμβάνουν πλέον τη παροχή υπηρεσιών που άλλοτε παρείχε μόνο το κράτος, μετατρέπονται δηλαδή από υποστηρικτικοί σε κύριοι φορείς υλοποίησης πολιτικών σε τοπικό κυρίως επίπεδο. Για παράδειγμα, αποτελούν το βασικό εργαλείο προβολής των ανθρώπινων αξιών και αντίστασης στα φαινόμενα ρατσισμού και αποκλεισμού κοινωνικών ομάδων.

Επιπλέον, τα νέα μέσα που χρησιμοποιούν όπως η εμπειρογνωμοσύνη, τα συστήματα διαχείρισης, τα εσωτερικά συστήματα ελέγχου της ποιότητας και οι προηγμένες τεχνολογίες, έχουν αυξήσει τη δυνατότητά τους να διαχειρίζονται τη πληροφορία αλλά και μεγάλο όγκο επιστημονικών και τεχνολογικών δεδομένων με στρατηγικό τρόπο, ώστε να θέτουν νέα ζητήματα, να πείθουν, να ασκούν πίεση και να αποκτούν πλεονεκτήματα, χρησιμοποιώντας τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για τη πιο εύκολη προώθηση των επικοινωνιακών τους μοντέλων.³³

Έτσι, οι εν λόγω φορείς προωθούν την ανταλλαγή ιδεών και στρατηγικών από άτομα και οργανώσεις παγκοσμίως και έχουν δημιουργήσει αποτελεσματικά δίκτυα, των οποίων ο ρόλος είναι μεγάλης σημασίας, καθώς τους δίνουν τη δυνατότητα να ενώνουν τις δυνάμεις τους και να αυξάνουν την επιρροή τους.

³² Όλγα Στασινοπούλου, «Εθελοντικές Οργανώσεις – Μία προσέγγιση», αδημοσίευτο κείμενο, σελ.2

³³ «Κοινωνία Πολιτών για την Παρέμβαση», πρακτικά ημερίδας, άρθρο «Η Επιτροπή και οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί: Οικοδόμηση ισχυρότερης εταιρικής σχέσης», τεύχος 13, σελ.60-62

Στα πλαίσια της συνεργασίας τους με την Ευρωπαϊκή Ένωση ακόμα, οι ΜΚΟ, εκπροσωπούν στα Ευρωπαϊκά όργανα τις απόψεις ειδικών ομάδων πολιτών ή τοποθετούνται σε ειδικά θέματα. Για αυτό το σκοπό δίνουν το δικαίωμα έκφρασης, φτάνοντας σε ομάδες πληθυσμού που δεν ακούγονται επαρκώς από άλλους φορείς. Επίσης, με την ειδική εμπειρογνωμοσύνη αναλαμβάνουν τη διαχείριση, τον έλεγχο, και την αξιολόγηση σχεδίων που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ συμβάλλουν και στη δημιουργία Ευρωπαϊκής κοινής γνώμης.³⁴

Επομένως, οι ΜΚΟ λειτουργούν σαν κύριοι φορείς διασύνδεσης και ενεργοποίησης των πολιτών και συμμετέχουν όλο και περισσότερο σαν ισότιμοι κοινωνικοί εταίροι στον κοινωνικό διάλογο, δημιουργώντας ταυτόχρονα υπερεθνικές οργανώσεις, και υλοποιώντας διακρατικές μορφές παρέμβασης.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί, ότι όπως ο εθελοντισμός εντάσσει τους εθελοντές σε διαδικασία εργασίας, προσφέρει εκπαίδευση κατά τη διάρκειά της, συμβάλλοντας στην απόκτηση δεξιοτήτων, γνώσεων και εμπειριών και προτιμάται όλο και περισσότερο για την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας, έτσι και οι φορείς κοινωνικής οικονομίας, αναπτύσσουν νέες μορφές παρέμβασης με τη δημιουργία νέων επαγγελμάτων, εφαρμόζουν στρατηγικές εξεύρεσης ανθρώπινων πόρων, και λόγω της ολοένα και μεγαλύτερης απασχόλησης επαγγελματικών στελεχών, λειτουργούν σαν ένας και ολοένα αναπτυσσόμενος τομέας απασχόλησης.³⁵

³⁴ «Κοινωνία Πολιτών για την Παρέμβαση», πρακτικά ημερίδας, άρθρο «Η Επιτροπή και οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί: Οικοδόμηση ισχυρότερης εταιρικής σχέσης», τεύχος 13, σελ.67

³⁵ Όλγα Στασινοπούλου, «Εθελοντικές Οργανώσεις – Μία προσέγγιση», αδημοσίευστο κείμενο, σελ.6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 :

«Η προώθηση της απασχόλησης μέσα από την Κοινωνική Οικονομία»

2.1 Η Συμβολή του Τρίτου Τομέα στην προώθηση και αύξηση της απασχόλησης

Ο Τρίτος Τομέας της Οικονομίας, ήδη καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, από τις κοινωνικές υπηρεσίες μέχρι τη φροντίδα για την υγεία, την παιδεία, την κατοικία, τις έρευνες, τον πολιτισμό, τη θρησκεία και την παροχή νομικής στήριξης. Το τελευταίο διάστημα μάλιστα, εδραιώνεται όλο και περισσότερο η πεποίθηση ότι ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας μπορεί να συνεισφέρει καθοριστικά, όχι μόνο στην αναμόρφωση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και την τοπική ανάπτυξη, αλλά και στη δημιουργία απασχόλησης, πόσο μάλλον όταν ο άξονας της απασχόλησης είναι κοινός και σε όλες τις κατευθύνσεις του εν λόγω τομέα.³⁶

Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις του, έχοντας ως χαρακτηριστικό την καινοτομία, επεκτάθηκαν σε νέα πεδία, μεταξύ των οποίων αυτό της επαγγελματικής ενσωμάτωσης ατόμων χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου και ατόμων με ειδικές ανάγκες.³⁷

Έτσι, ο Τρίτος Τομέας συμβάλει στην αύξηση της απασχόλησης με την άμεση δημιουργία θέσεων εργασίας, δηλαδή τη κάλυψη εργασιακών αναγκών των ευπαθών ομάδων, καθώς και με την έμμεση δημιουργία θέσεων εργασίας, η οποία αποδίδεται στην ένταση των υπηρεσιών που παράγονται από τον τομέα. Η ένταση αυτή μάλιστα, είναι μεγαλύτερη από τις αντίστοιχες των τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων εντάσεως κεφαλαίου.

Βέβαια, μία ακόμα απόδοση της έμμεσης δημιουργίας θέσεων εργασίας έγκειται στην αύξηση της ζήτησης θέσεων εργασίας σε τοπικό επίπεδο, η οποία προκύπτει ως αποτέλεσμα του τοπικού χαρακτήρα της πλήρωσης νέων θέσεων εργασίας. Σημαντική είναι επίσης, και η διάσταση της διαρθρωτικής λειτουργίας των υπηρεσιών του Τρίτου Τομέα, οι οποίες απαλύνουν τις ανισότητες πρόσβασης και βελτιώνουν τις ευκαιρίες απασχόλησης. Η διαρθρωτική αυτή λειτουργία αποτελεί άλλωστε μέθοδο ανανέωσης και ενίσχυσης του κοινωνικού κεφαλαίου, και επίτευξης κοινωνικής συνοχής σε ευάλωτες ή φθίνουσες αστικές ή αγροτικές περιοχές.

³⁶ Μ. Χρυσάκης, Δ.Ζιώμας, «Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας», εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.211

³⁷ www.inegsee.gr/enimerwsi

Ένας ακόμα τρόπος με τον οποίο επηρεάζει την αύξηση της απασχόλησης ο Τρίτος Τομέας, είναι με το να βελτιώνει τις δυνατότητες πρόσβασης στην απασχόληση ειδικών κατηγοριών του πληθυσμού, όπως οι μονογονεϊκές οικογένειες, οι γονείς με παιδιά με ειδικές ανάγκες και οι γυναίκες με ηλικιωμένους ή μωρά παιδιά. Με την κάλυψη αναγκών φροντίδας και μέριμνας εξαρτημένων ατόμων από δομές και υπηρεσίες του Τρίτου Τομέα, διευκολύνονται οι γυναίκες να βγουν στην αγορά εργασίας.

Η λειτουργία του Τρίτου Τομέα όμως, περιλαμβάνει και ενισχυτικές υποστηρικτικές δραστηριότητες όπως η δικτύωση, η τεχνική βοήθεια, η κατάρτιση, η παροχή συμβουλών, η έρευνα αγοράς, η εκπόνηση μελετών σκοπιμότητας και η ανάδειξη και διάχυση προτύπων καλών πρακτικών, τα οποία συμβάλουν στην ενίσχυση της αποδοτικότητάς τους. Με αυτές συνεπώς τις ενισχυτικές δραστηριότητες που χρειάζεται και χρησιμοποιεί ο εν λόγω τομέας, μπορούμε να πούμε πως συνεισφέρει έμμεσα στην διατήρηση θέσεων εργασίας.

Ένα νέο χαρακτηριστικό παράδειγμα συγκεκριμένα της επιρροής που έχει ο Τρίτος Τομέας στο πεδίο της αύξησης της απασχόλησης είναι η περίπτωση των «Κοινωνικών Επιχειρήσεων για ένταξη στην απασχόληση», που έχουν σκοπό την παροχή ευκαιριών απασχόλησης ή απόκτησης επαγγελματικής εμπειρίας, προκειμένου να ενισχύσουν την απασχολησιμότητα ατόμων που προέρχονται από ειδικές κοινωνικές ομάδες.³⁸

Σε ένα γενικότερο πλαίσιο επιπλέον, ο εν λόγω τομέας χαρακτηρίζεται κατά βάση από δραστηριότητες εντάσεως εργασίας, με αποτέλεσμα η συνεισφορά του στη συνολική απασχόληση να είναι μεγάλη. Σε αυτό συμβάλει και το γεγονός ότι φορείς που δραστηριοποιούνται στο μη κερδοσκοπικό τομέα, συνθέτουν και συχνά προσελκύουν ένα μεγάλο αριθμό ατόμων που εργάζονται εθελοντικά και έτσι διαδραματίζουν ένα κρίσιμο διαμεσολαβητικό ρόλο μεταξύ της επίσημης οικονομίας της αγοράς και του δημόσιου τομέα.

Η συνεισφορά του Τρίτου τομέα στην απασχόληση, προάγεται και μέσα από το συνδυασμό που μπορεί να δώσει της μισθωτής με την εθελοντική μη αμειβόμενη απασχόληση και την παροχή υπηρεσιών, αλλά και με το παράδειγμα των συνεταιρισμών, οι οποίοι συμβάλουν στην διατήρηση και την αναδιάρθρωση της αυτοαπασχόλησης στον αγροτικό κυρίως τομέα.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι η απασχόληση στο Τρίτο τομέα στην Ελλάδα, παρουσιάζει τα χαμηλότερα ποσοστά απασχόλησης στην Ε.Ε. στον Τρίτο Τομέα,

³⁸ Μ.Χρυσάκης, Δ.Ζιώμας, «Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας», εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.215

και συμμετέχει μόλις με 1,8 στη συνολική απασχόληση και με 3,3 % στη μισθωτή απασχόληση. Αναλυτικότερα, ένα 17% στο σύνολο των εργαζομένων στον Τρίτο Τομέα απασχολείται σε συνεταιρισμούς, το μεγαλύτερο ποσοστό (82%) απασχολείται σε Ενώσεις και μόλις ένα 1,29% σε αλληλοβοηθητικούς μηχανισμούς.³⁹

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα, η συμβολή του τρίτου τομέα στην κινητοποίηση και αναβάθμιση των κοινωνικών (ανθρώπινων και άλλων) πόρων κρίνεται αναγκαία, ενώ ταυτόχρονα αποκτά ιδιαίτερη σημασία και προοπτικές, καθώς δίνει δυνατότητες νέων δραστηριοτήτων στον κοινωνικό τομέα, με τις οποίες διευκολύνει την πρόσβαση στην απασχόληση αλλά και την επαγγελματική εμπειρία. Με αυτό τον τρόπο επιπλέον, αναδιαρθρώνει την απασχόληση και προωθεί την παραγωγή αγαθών και την παροχή υπηρεσιών.⁴⁰

Πως όμως έχει προκύψει η ανάγκη για διεύρυνση του ρόλου του Τρίτου τομέα;

Η ανάγκη ενίσχυσης του παραγωγικού ρόλου των Οργανισμών του Τρίτου Τομέα και η αναγκαιότητα περαιτέρω συμβολής του στη δημιουργία απασχόλησης, έχει προέλθει από το γεγονός ότι το μεγάλο πρόβλημα που χαρακτηρίζει την Ευρώπη τις τελευταίες δύο δεκαετίες είναι η αύξηση της ανεργίας.

Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την εξάντληση της ικανότητας παραγωγής απασχόλησης από τους παραδοσιακούς τομείς της οικονομίας, έχει οδηγήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση να ενδιαφερθεί ιδιαίτερα για την ανάπτυξη του Τρίτου Τομέα της Οικονομίας και τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε αυτόν. Έτσι, τόσο η ενίσχυση του παραγωγικού ρόλου των οργανισμών του Τρίτου Τομέα, όσο και η αναγκαιότητα περαιτέρω συμβολής του στη δημιουργία απασχόλησης, οδήγησαν στην εισαγωγή των κοινοτικών πρωτοβουλιών για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στο τομέα, με κύριο μέτρο τη δημιουργία νέων τύπων οργανισμών, των «κοινωνικών επιχειρήσεων».

³⁹ Μ. Χρυσάκης, Δ. Ζιώμας, άρθρο: «Κοινωνική Οικονομία και Απασχόληση: Προοπτικές και αναγκαίες Παρεμβάσεις» στο «Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων», Τριμηνιαία έκδοση για τις εργασιακές σχέσεις, τεύχος 26, σελ.66-69

⁴⁰ Μ.Χρυσάκης, Δ.Ζιώμας, «Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας», εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.32

2.2 Ο Ρόλος των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών στην προώθηση της απασχόλησης στον Τρίτο Τομέα

Τόσο τα κράτη – ιδίως της Ευρώπης- όσο και η Ε.Ε. προσβλέπουν στον Τρίτο Τομέα και συχνά στις εθελοντικές οργανώσεις για την παροχή υπηρεσιών με ποιότητα και λιγότερο κόστος, αλλά και για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, καθώς ανακαλύπτεται ότι ο τομέας αυτός, ιδιαίτερα στο νέο του ρόλο, έχει ανάγκη από νέες ειδικότητες, προγράμματα και προσανατολισμούς.⁴¹

Δεδομένου ότι η απασχόληση αποτελεί ένα μείζον θέμα πολιτικής, τα τελευταία χρόνια ένας μεγάλος αριθμός Κοινοτικών προγραμμάτων ή Πιλοτικών δράσεων έχουν αναπτυχθεί σε αυτόν τον τομέα. Αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι τα τρία μείζονα χαρακτηριστικά των Τοπικών Πρωτοβουλιών Ανάπτυξης και Απασχόλησης είναι η δημιουργία απασχόλησης, η δημιουργία επιχειρήσεων και η τοπική ανάπτυξη.

Έτσι, τον Ιούνιο του 1995, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνδυάζοντας τον στόχο που αφορούσε την απασχόληση με εκείνο της τοπικής ανάπτυξης, υιοθέτησε την «Ευρωπαϊκή στρατηγική για την ενθάρρυνση των τοπικών πρωτοβουλιών ανάπτυξης και απασχόλησης».

Στο πλαίσιο της εν λόγω στρατηγικής, αναγνωρίζεται η δυνατότητα δημιουργίας απασχόλησης στον τρίτο τομέα, μέσω της εξειδίκευσης δράσεων σε 17 επιμέρους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Οι εν λόγω κλάδοι παρουσιάζουν ενδιαφέρον όσον αφορά στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, στην παροχή υπηρεσιών και την παροχή αγαθών που άπτονται άμεσα με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών σε τοπικό επίπεδο.⁴²

Σύμφωνα με τις αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής του Λουξεμβούργου για την Απασχόληση, ένας κλάδος που εμπεριέχεται στις παραπάνω κοινοτικές πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη της απασχόλησης στον Τρίτο Τομέα, δεδομένου ότι ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας αναφέρεται ως επιμέρους στρατηγικός στόχος για την απασχόληση, είναι η επιχειρηματικότητα. Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας άλλωστε, αποτελεί έναν από τους 4 πυλώνες της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση.

⁴¹ Όλγα Στασινοπούλου, «Εθελοντικές Οργανώσεις – Μία προσέγγιση», αδημοσίευτο κείμενο, σελ.2

⁴² Μ. Χρυσάκης, Δ. Ζιώμας, άρθρο: «Κοινωνική Οικονομία και Απασχόληση: Προοπτικές και αναγκαίες Παρεμβάσεις» στο «Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων», Τριμηνιαία έκδοση για τις εργασιακές σχέσεις, τεύχος 26, σελ.74

Στην πράξη επομένως, ο ρόλος των κοινοτικών πρωτοβουλιών έγκειται στο ότι μέσω αναφορών, δίνουν τις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση στην κοινωνική οικονομία στις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προδιαγράφουν επίσης για όλα τα κράτη-μέλη την ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων στο πλαίσιο των Εθνικών Σχεδίων Δράσεων για την απασχόληση, την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και την προώθηση της απασχόλησης στον Τρίτο Τομέα.

Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι οι κοινοτικές πρωτοβουλίες διαδραματίζουν σήμερα σημαντικό ρόλο στην προώθηση της απασχόλησης στον τρίτο τομέα.

Τέλος, συμπεραίνουμε ότι η απασχόληση στον τρίτο τομέα εμφανίζει προοπτικές ανάπτυξης δεδομένου ότι σε αυτόν δραστηριοποιούνται όλο και περισσότερες μορφές κοινωνικής οικονομίας, ενώ ενισχύεται και ένας τομέας που κυριαρχούσε μέχρι πρόσφατα μόνο στον ιδιωτικό τομέα, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η επιχειρηματικότητα.

2.3 Η σύνδεση του Τρίτου – μη κερδοσκοπικού τομέα με τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας

Ο Τρίτος Τομέας της Οικονομίας, εκτός από την αδυναμία του δημόσιου τομέα, έρχεται να καλύψει και ανάγκες που ο ιδιωτικός τομέας δεν μπορεί να καλύψει ή που δεν ανήκουν στον παραδοσιακό του ρόλο, βάσει των χαρακτηριστικών του.

Το γεγονός λοιπόν ότι ο χώρος της κοινωνικής οικονομίας βρίσκεται μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, δηλώνει την σχέση που υπάρχει μεταξύ των τριών αυτών τομέων. Στα πλαίσια αυτής της σχέσης, φορείς της κοινωνικής οικονομίας όπως οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, όπως ενισχύονται για τη λειτουργία τους από το κράτος, αποσπούν και ένα μέρος βοήθειας από τις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, στα πλαίσια χορηγιών και δωρεών. Αυτή η ενίσχυση μπορεί να είναι είτε χρηματική, είτε υλική και αποτελεί ένα μέρος της συνεργασίας του ιδιωτικού τομέα με τον μη κερδοσκοπικό.

Από την ενίσχυση αυτή οφέλη έχουν και οι δύο πλευρές, ενώ ο παράγοντας που συνδέει τελικά τους δύο χώρους μπορούμε να πούμε ότι είναι ο εθελοντισμός.

Εκτός από την προσφορά έργου προς τους φορείς κοινωνικής οικονομίας, με τη μορφή χορηγιών, υπάρχει και μία τάση οι επιχειρήσεις να ευαισθητοποιούνται για θέματα που άπτονται της κοινωνικής οικονομίας, όπως είναι η ισότητα των φύλων, η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η

παροχή ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας, ο σεβασμός των ιδιαιτεροτήτων των ατόμων και ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Το ενδιαφέρον αυτό έχει προκύψει από το γεγονός ότι οι πολίτες – καταναλωτές είναι κοινωνικά και περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένοι στις μέρες μας και εμπιστεύονται όλο και περισσότερο προϊόντα και υπηρεσίες που σέβονται τις παραπάνω αρχές, κάτι που ενισχύεται και από το γεγονός ότι το ποσοστό της εθελοντικής δραστηριότητας αν και το μικρότερο στην Ευρώπη, όλο και αυξάνεται.⁴³

Σύμφωνα με τα παραπάνω, αλλάζει και η σχέση των επιχειρήσεων με την κοινωνία, καθώς οι πολίτες-καταναλωτές, αφενός αποδίδουν πλέον ευθύνες για τη δημιουργία κοινωνικών προβλημάτων και στις επιχειρήσεις, και αφετέρου τις εγκαλούν από μέρος του προβλήματος να γίνουν μέρος της λύσης και μάλιστα εθελοντικά.⁴⁴

2.4 Μέθοδοι διάδοσης της κοινωνικής οικονομίας μέσα από την οργανωμένη ιδιωτική πρωτοβουλία και τον συλλογικό εθελοντισμό- η κοινωνική δράση των ιδιωτικών φορέων

Στα πλαίσια της ευρύτερης συνεργασίας πολιτείας και κοινωνίας των πολιτών, εμφανίζονται συγκεκριμένα παραδείγματα συλλογικής δράσης, που αντανακλούν τις νέες ευκαιρίες αναβάθμισης του πολιτικού μας πολιτισμού, μέσα από τη συμμετοχή, το διάλογο και τη κοινωνική αλληλεγγύη.

Η προαναφερθείσα συνεργασία ΜΚΟ και ιδιωτικών επιχειρήσεων, παίρνει μία μορφή συλλογικής δράσης επομένως και προϋποθέτει μία παράλληλη δραστηριότητα, που αφενός θα προτείνει νέες ευκαιρίες συλλογικής δράσης, και αφετέρου θα ευαισθητοποιεί τη κοινή γνώμη και θα εκπαιδεύει πλειοψηφικά ρεύματα αναφορικά με τους τρόπους παρέμβασης και τα οφέλη που προκύπτουν.

Η κοινωνική αυτή ευαισθητοποίηση των επιχειρήσεων, έχει αναπτυχθεί σε αρκετούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, και έχει πάρει διαχρονικά τη μορφή της «Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ)».

Όπως και στη συνεργασία κράτους και ΜΚΟ, έτσι και ο θεσμός της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, ως μορφή συλλογικής δράσης, εντάσσεται στο πλαίσιο των ευρύτερων πρωτοβουλιών της κοινωνίας των πολιτών, ώστε να δημιουργηθούν οι

⁴³ www-org.euro2day.gr/articles

⁴⁴ Σειρά Κείμενα έρευνας, «Πολιτική Κουλτούρα και Κοινωνία των Πολιτών στην Ελλάδα την εποχή της Παγκοσμιοποίησης», εκδόσεις ΙΣΤΑΜΕ, σελ.70

προϋποθέσεις για την αρτιότερη συνεργασία ανάμεσα στις επιχειρήσεις και την κοινωνία των πολιτών και να συμβάλουν με αυτό το τρόπο στην προώθηση της κοινωνικής αλληλεγγύης και αρωγής σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού.

Όσον αφορά επιπλέον τις τυπολογίες επιχειρήσεων σε συνάρτηση με την ΕΚΕ, συνήθως περιορίζονται στην ύπαρξη της μη ευαισθητοποιημένης επιχείρησης, που αρκείται στην απλή συμμόρφωση με τους νόμους, ή στη «φιλάνθρωπο» επιχείρηση, που ενεργεί με γνώμονα τις ηθικές αξίες, χωρίς ωστόσο ιδιαίτερη γνώση και τεχνογνωσία σε αναπτυξιακά ζητήματα.⁴⁵

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί, ότι σύμφωνα με μία έρευνα που διεξήχθη κατά τους μήνες Νοέμβριο και Δεκέμβριο του 2003, σε δείγμα 2.500 πολιτών, αντιπροσωπευτικό του ελληνικού πληθυσμού, σε ηλικίες άνω των 15 ετών, Στην Ελλάδα και σε συνεργασία με τη GlobeScan Inc, το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών, την MRB Hellas και με την υποστήριξη του Ελληνικού Δικτύου για την ΕΚΕ, ο Έλληνας σταδιακά αποκτά μεγαλύτερη εξοικείωση με τον εν λόγω θεσμό της ΕΚΕ Παράλληλα με την εξοικείωση, αυξάνονται και οι απαιτήσεις των πολιτών από τις εταιρείες, όπως και το ενδιαφέρον τους για την κοινωνική δράση των επιχειρήσεων.

Ωστόσο, η πλειονότητα των ερωτηθέντων δεν έκρυψε την εκτίμησή της ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν ακόμη "πολύ δρόμο να διανύσουν" για να φτάσουν στο επιθυμητό επίπεδο. Χαρακτηριστικό είναι ότι όλο και περισσότεροι πολίτες τάσσονται υπέρ της νομοθετικής επιβολής της ΕΚΕ, ενώ η ειλικρίνεια των προθέσεων των δράσεων ΕΚΕ αμφισβητείται.⁴⁶

Τόσο το παραπάνω ζήτημα της νομοθετικής επιβολής, όσο και κάποια στοιχεία που σχετίζονται με την κριτική απέναντι στο θεσμό και τους κινδύνους που αυτός εμπεριέχει για τα οποία γίνεται αναφορά παρακάτω, αποτελούν σημαντικά ζητήματα τα οποία όμως ξεφεύγουν από τα ερωτήματα της παρούσας εργασίας. Σε αυτό το σημείο επομένως, αφού αναφερθούμε στα ιστορικά και εννοιολογικά χαρακτηριστικά του νέου αυτού εδραιωμένου θεσμού, μέσα από τη μελέτη της ΕΚΕ στον κλάδο των τραπεζών, θα δούμε πώς η κοινωνική δράση των φορέων, σχετίζεται με την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και την απασχόληση.

⁴⁵ Σειρά Κείμενα έρευνας, «Πολιτική Κουλτούρα και Κοινωνία των Πολιτών στην Ελλάδα την εποχή της Παγκοσμιοποίησης», εκδόσεις ΙΣΤΑΜΕ, σελ.68

⁴⁶ www-org.euro2day.gr/articles

ΜΕΡΟΣ Β΄ Η μελέτη περίπτωσης : Ο κλάδος των τραπεζών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 :

«Ο Θεσμός της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ): Χαρακτηριστικά και παράγοντες που συνετέλεσαν στην ανάπτυξή του»

3.1 Έννοιες και ιστορικό πλαίσιο της ΕΚΕ, χαρακτηριστικά και πεδία ανάπτυξής της

Οι επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, αποτελούν οντότητες οι οποίες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με το κοινωνικό σύνολο μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται. Επηρεάζονται από τα δεδομένα της εποχής και έτσι, ως μέλη της κοινωνίας, πρέπει να συνεισφέρουν ενεργά σε αυτήν και να ενδιαφέρονται για τις μακροπρόθεσμες ανάγκες της. Επομένως, τους αναλογεί μία ευθύνη που οφείλουν να την αναγνωρίζουν. Η αναγνώριση αυτή εκφράζεται με το σεβασμό στις αρχές και τις αξίες που χαρακτηρίζουν τον πολιτισμό ενός τόπου και κατά συνέπεια με δράσεις κοινωνικού περιεχομένου, που σήμερα εντάσσονται στη λεγόμενη «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ)».

Οι περισσότεροι ορισμοί για την ΕΚΕ, την περιγράφουν ως την έννοια σύμφωνα με την οποία οι εταιρείες ενσωματώνουν σε εθελούσια βάση κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες, στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και στις επαφές τους με ενδιαφερόμενα μέρη, δηλαδή τους πελάτες, τους επενδυτές, τους εργαζόμενους, τους εταιρικούς συνέταιρους, τις τοπικές κοινότητες, το περιβάλλον και την κοινωνία εν γένει. Οι δραστηριότητες αυτές αφορούν τόσο το εσωτερικό (εργαζόμενοι), όσο και το εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης (φορείς που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα στην επιχείρηση), και υπερβαίνουν τις υποχρεωτικές βάση νόμου ενέργειες.⁴⁷

Άλλοι ορισμοί που έχουν χρησιμοποιηθεί, όπως από την Οικονομική Κοινωνική Επιτροπή (ΟΚΕ), ορίζουν την ΕΚΕ ως «την κοινωνικά ευαίσθητη διαχείριση των οικονομικών και ανθρώπινων πόρων της κοινωνίας, ή τη δέσμευση της επιχείρησης να λειτουργεί με έναν οικονομικά και περιβαλλοντικά «βιώσιμο» τρόπο, αναγνωρίζοντας παράλληλα, τα συμφέροντα των παραπάνω ομάδων ενδιαφερομένων». Με αυτή την προσέγγιση, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε, ότι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη αποτελεί,

⁴⁷ Strategic corporate social responsibility stakeholders in a global environment, WERTHER, JR. David Chandler, University of Miami, sage publications,σελ.6

όχι μόνο μέτρα υπέρ του κοινωνικού συνόλου, αλλά μία διαδικασία ενσωματωμένη στη διοίκηση. Ως προς την κοινωνία μάλιστα, αποτελεί την υποχρέωση μίας επιχείρησης να μεγιστοποιεί τη θετική της επίδραση και να ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιπτώσεις σε αυτήν.

Σύμφωνα με τους παραπάνω ορισμούς, και δεδομένου ότι μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει διεθνώς ενιαίος και κοινά αποδεκτός ορισμός της ΕΚΕ, το Ελληνικό Δίκτυο για την ΕΚΕ, για το οποίο γίνεται αναφορά παρακάτω, έχει υιοθετήσει τον εξής ορισμό: «Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι η οικειοθελής δέσμευση των επιχειρήσεων για ένταξη στις επιχειρηματικές τους πρακτικές κοινωνικών και περιβαλλοντικών δράσεων, που είναι πέρα και πάνω από όσα επιβάλλονται από τη νομοθεσία και έχουν σχέση με όλους όσους επηρεάζονται από τις δραστηριότητές τους».⁴⁸

Σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ΕΚΕ τέλος, η ΕΚΕ αποτελεί: «μία ιδέα σύμφωνα με την οποία οι εταιρείες ενσωματώνουν κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και στις επαφές τους με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη επί εθελοντικής βάσης».

Ιστορικό πλαίσιο

Η ανάγκη για εταιρική κοινωνική ευθύνη συζητήθηκε για πρώτη φορά το 1999, στο Διεθνές Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός. Την περίοδο εκείνη, τα Ηνωμένα Έθνη διατύπωσαν κάποιες αρχές σε θέματα δικαιοσύνης σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, οι αρχές αυτές αφορούσαν το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων και ελευθεριών στο χώρο εργασίας, τη προστασία του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της διαφθοράς, καθώς και την εκπαίδευση και απασχόληση υπαλλήλων που ανήκουν σε μειονότητες και δημιουργούσαν υποχρεώσεις για τις εταιρείες που τις υπέγραφαν.

Με αυτό το πλαίσιο, στο παραπάνω φόρουμ, έγινε λόγος για το Οικονομικό Σύμφωνο, μία πρωτοβουλία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.), το οποίο επιδιώκει τη διεθνή αποδοχή των δέκα για την ακρίβεια παραπάνω αρχών, από ιδιωτικούς επιχειρηματικούς φορείς και τη συνεργασία αυτών για την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων σε ποικίλους τομείς της επιχειρηματικής δράσης.

Στο ίδιο φόρουμ, ο Γενικός Γραμματέας του Ο.Η.Ε., ζήτησε από μεγάλες εταιρείες του ιδιωτικού τομέα να δημιουργήσουν με βάση την εφαρμογή των παραπάνω αρχών, ένα

⁴⁸ www.csrhellas.gr

σχέδιο όπου θα αναφέρεται η κοινωνική ευθύνη και η παγκόσμια οικονομία θα έχει ανθρώπινη χροιά. Έτσι, τον Ιούλιο του 2000, το Οικουμενικό Σύμφωνο παρουσιάστηκε σε 50 επιχειρήσεις παγκόσμιας εμβέλειας και μη κυβερνητικές οργανώσεις στη Ν. Υόρκη, με την οποία έγινε και η αποδοχή και καθιέρωση των δέκα αρχών.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι ζητήματα κοινωνικής ευθύνης αποτελούν αντικείμενο συζήτησης εδώ και δεκαετίες. Η ΕΚΕ ως υποχρέωση των επιχειρήσεων, άρχισε να εμφανίζεται σε επιστημονικά κείμενα στις Ηνωμένες Πολιτείες στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, όταν μεγάλες επιχειρήσεις άρχισαν να κάνουν λόγο για τον διευρυμένο κοινωνικό τους ρόλο, ενώ από τη δεκαετία του 60' δημιουργήθηκε στην Αμερική μία νέα σχολή σκέψης, οι υποστηρικτές της οποίας υποστήριζαν πως η ευθύνη μίας εταιρείας ξεφεύγει από τα αυστηρά οικονομικά κριτήρια ως προς την επιχειρηματική συμπεριφορά της, δηλαδή έχει υποχρεώσεις και απέναντι στην κοινωνία. Επίσης, ο όρος της κοινωνικής ευθύνης συναντάται και σε πολλά άρθρα και βιβλία περιεχομένου διοίκησης επιχειρήσεων από τη δεκαετία του '70, την στιγμή που άλλωστε, πολλές εταιρείες είχαν αρχίσει να διατυπώνουν ανάλογες αρχές συμπεριφοράς.⁴⁹

Η διαφοροποίηση επιπρόσθετα με τη πάροδο των επόμενων ετών, έγκειται στο ότι τη δεκαετία του '80, η κοινωνική πολιτική των επιχειρήσεων αφορούσε μεμονωμένες ενέργειες, όπως φιλανθρωπίες και χορηγίες, ενώ στη δεκαετία του '90 ξεκίνησε η συζήτηση για τη διαμόρφωση και υλοποίηση μακροπρόθεσμης στρατηγικής των επιχειρήσεων.

Χαρακτηριστικά

Όπως επισημάνθηκε και παραπάνω, η ΕΚΕ προϋποθέτει ότι η συμπεριφορά της επιχείρησης είναι πέραν των νομικών υποχρεώσεών της. Επίσης, έχει χαρακτήρα εθελοντικής συμπεριφοράς και αποσκοπεί στο μακροπρόθεσμο επιχειρηματικό συμφέρον. Επηρεάζει και διαμορφώνει τη φιλοσοφία της επιχείρησης με αρχές και αξίες, και έτσι επηρεάζει και τη στρατηγική της. Ένα επομένως χαρακτηριστικό της, είναι ότι δεν μπορεί να επιβληθεί με συγκεκριμένες νομοθετικές ρυθμίσεις. Αντίθετα, προέρχεται από την πεποίθηση ότι η επιχείρηση οφείλει να αποτελεί ενεργό και ταυτόχρονα συνειδητό μέλος

⁴⁹ Strategic corporate social responsibility stakeholders in a global environment, WERTHER , JR. David Chandler, University of Miami, sage publications, σελ.12-14

της σύγχρονης κοινωνίας και έτσι περιορίζεται στο να εκφράζεται με προγράμματα, πρωτοβουλίες και καθημερινές πρακτικές.⁵⁰

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά, έχουν γίνει αποδεκτά σε Ευρωπαϊκό επίπεδο και συγκεκριμένα, απορρέουν από τις αρχές της «φιλανθρωπίας» (Charity principle) και του «θεματοφύλακα» (Stewardship principle).

Η πρώτη αρχή αφορούσε την υποστήριξη των επιχειρήσεων σε ευπαθείς κοινωνικά ομάδες και ειδικότερα τη φιλανθρωπία που πραγματοποιούνταν από τον ιδιοκτήτη της επιχείρησης σε ατομικό επίπεδο στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ενώ αργότερα η αρχή πήρε χαρακτήρα εταιρικό. Ορισμένες από τις μορφές έκφρασης της έννοιας της εταιρικής φιλανθρωπίας, ήταν η ιατρική περίθαλψη, το συνταξιοδοτικό, οι ασφάλειες ζωής, η τήρηση του ωραρίου, το επίδομα ανεργίας και οι υψηλότερες αποδοχές. Ενώ, οι δωρεές σε οργανισμούς και κοινωνικά ιδρύματα, καθώς και διάφορες εθελοντικές δράσεις είναι ορισμένες από τις ενέργειες που σηματοδότησαν τη συγκεκριμένη αρχή.

Σε ότι αφορά τη δεύτερη αρχή, αναφέρεται στο ρόλο της εταιρείας ως προστάτη των συμφερόντων των άμεσα και έμμεσα εμπλεκόμενων με τη λειτουργία της μερών. Επίσης, αναφέρεται στο ότι η επιχείρηση πρέπει να λαμβάνει υπόψη στη λήψη αποφάσεων την αλληλεπίδραση με τις ενδιαφερόμενες ομάδες.⁵¹

Οι δύο αυτές αρχές αποτελούν σήμερα τη βάση πάνω στην οποία προσδιορίζεται η κοινωνική υπευθυνότητα των επιχειρήσεων όπου καθορίζονται και τα πεδία ανάπτυξής της.

Πεδία ανάπτυξης της ΕΚΕ

Με βάση το παραπάνω υπόβαθρο, σήμερα, η ΕΚΕ πραγματοποιείται σε πεδία που έχουν να κάνουν με την παραγωγή, όπως ο κύκλος ζωής των προϊόντων, η ελαχιστοποίηση των υλικών ροών και η μεγιστοποίηση της ικανοποίησης του καταναλωτή, αλλά και σε ένα ευρύτερο τομέα αυτό της κοινωνικής διαφάνειας των επιχειρηματικών δράσεων, ο οποίος και μελετάται στην παρούσα εργασία. Πιο αναλυτικά, σύμφωνα και με τις κατευθυντήριες γραμμές του Ευρωπαϊκού Δικτύου για την ΕΚΕ, η παραπάνω

50

⁵¹ Γιαννακούλια, Διονυσία Θ., Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, Διπλωματική εργασία: «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη : δράσεις, πρακτικές, στόχοι και αποτελέσματα σε ελληνικές επιχειρήσεις παραγωγής τροφίμων και ποτών », σελ. 40

κοινωνική διαφάνεια, προσδιορίζεται με την εφαρμογή της ΕΚΕ στο χώρο εργασίας, την αγορά εργασίας, το περιβάλλον, την κοινότητα, την ηθική και τα ανθρώπινα δικαιώματα.⁵²

3.2 Το θεσμικό πλαίσιο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και η σημασία της

Κώδικες και πρότυπα που αφορούν στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, έχουν εισαχθεί μέσω διάφορων θεσμών, όπως οι Κατευθυντήριες Γραμμές του Ο.Ο.Σ.Α. για τις πολυεθνικές εταιρείες το 1976, η οδηγία Global Compact των Ηνωμένων Εθνών το 2000, η «Πράσινη Βίβλος (Green Paper): Προώθηση Ευρωπαϊκού Πλαισίου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη» που παρουσιάστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2001 και η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (Ο.Κ.Ε.) το 2003.⁵³

Όλες οι παραπάνω πρωτοβουλίες, τονίζουν τη σημασία της ΕΚΕ, η οποία γίνεται ολοένα και μεγαλύτερη, ειδικά αν λάβουμε υπόψη τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης πραγματικότητας.

Το γεγονός ότι το κράτος δεν είναι πλέον ο αποκλειστικός ρυθμιστής των διαφόρων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων, αλλά ένα συμπληρωματικό ρόλο παίζει τόσο ο τρίτος τομέας, όσο και ο ιδιωτικός, και ακόμα το γεγονός ότι το βιοτικό και μορφωτικό επίπεδο πολλών χωρών έχει βελτιωθεί με αποτέλεσμα οι πολίτες – καταναλωτές να ενδιαφέρονται λιγότερο (σε σύγκριση με το παρελθόν) για την ποσότητα και περισσότερο για την ποιότητα των προϊόντων και του τρόπου και χώρου παραγωγής, έχουν καταστήσει το θεσμό της ΕΚΕ ιδιαίτερα σημαντικό και επίκαιρο.⁵⁴

Η βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου μάλιστα, έχει συμβάλει και στην αύξηση της ευαισθητοποίησης των πολιτών σε θέματα προστασίας τόσο του φυσικού περιβάλλοντος όσο και του πολιτιστικού, ενώ πλέον με την παγκοσμιοποίηση, αλλαγές και γεγονότα που λαμβάνουν χώρα σε μία οικονομία, αδιαμφισβήτητα επηρεάζουν και την οικονομία των υπολοίπων σε ένα βαθμό, δεδομένου ότι η αλληλεξάρτηση μεταξύ των οικονομιών είναι ιδιαίτερα έντονη.

Τέλος, με την έκρηξη στις τεχνολογίες της πληροφορίας, ειδικά το Διαδίκτυο, οι δραστηριότητες των επιχειρήσεων οδήγησαν σε πολύ μεγαλύτερη διαφάνεια τις επιχειρήσεις και ταυτόχρονα ενίσχυσαν τις δυνατότητες πληροφόρησης του κοινού για τα

⁵² www.csrhellas.gr

⁵³ www.csrhellas.gr

⁵⁴ Γιαννακούλια, Διονυσία Θ., Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, Διπλωματική εργασία: «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη : δράσεις, πρακτικές, στόχοι και αποτελέσματα σε ελληνικές επιχειρήσεις παραγωγής τροφίμων και ποτών », σελ. 44

δρώμενα των επιχειρήσεων σε παγκόσμιο επίπεδο, με αποτέλεσμα να ευαισθητοποιηθεί η κοινή γνώμη όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο ασκείται η επιχειρησιακή δραστηριότητα.

Κατά συνέπεια, η φήμη και η εταιρική εικόνα, πλέον διαδραματίζουν έναν πολύ κρίσιμο ρόλο, μέσα σε ένα διαρκώς εντεινόμενο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Οι σύγχρονες αυτές συνθήκες επομένως, καθιστούν όλο και πιο σημαντικό το θεσμό της ΕΚΕ και του προσδίδουν ολοένα και περισσότερες λειτουργίες και στόχους.

3.3 Οι στόχοι και οι τομείς εφαρμογής της ΕΚΕ

Με δεδομένα τα παραπάνω χαρακτηριστικά των σύγχρονων κοινωνιών, οι στόχοι της ΕΚΕ, επεκτείνονται στο να συμβάλει να οικοδομηθεί μία δυναμική, ανταγωνιστική και συνεκτική οικονομία με βάση τη γνώση. Ο στόχος αυτός, προέκυψε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα, το οποίο για την επίτευξή του, απηύθυνε ιδιαίτερη έκκληση στο αίσθημα κοινωνικής ευθύνης των εταιρειών, όσον αφορά τις βέλτιστες πρακτικές για τη δια βίου μάθηση, την οργάνωση της εργασίας, τις ίσες ευκαιρίες, την κοινωνική ένταξη και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Ακόμα, ένας νέος ευρύτερος στόχος της ΕΚΕ, προκύπτει από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας, το οποίο τονίζει το ρόλο που πρέπει να παίζει η ΕΚΕ, πρώτα για τη συμβολή στην αντιμετώπιση των συνεπειών που μπορεί να έχει η ολοκλήρωση της οικονομίας και της αγοράς στην απασχόληση και την κοινωνία, και σε δεύτερη βάση για την προσαρμογή των συνθηκών εργασίας στη νέα οικονομία.⁵⁵

Τομείς δραστηριότητας

Ένας από τους τομείς εφαρμογής των προγραμμάτων ΕΚΕ, το εργασιακό κλίμα. Αυτό περιλαμβάνει τις εργασιακές συνθήκες, τις ίσες ευκαιρίες, την κατάρτιση, την επαγγελματική εξέλιξη, τις αμοιβές και τις παροχές και θέματα απασχολησιμότητας. Άλλοι τομείς είναι ο κοινωνικός διάλογος και τα ανθρώπινα δικαιώματα εντός και εκτός του χώρου εργασίας, η παιδική εργασία και η καταναγκαστική εργασία, οι συνθήκες εργασίας και η απαγόρευση κάθε μορφής διακρίσεων, και ο κοινωνικός αποκλεισμός. Οι δράσεις ΕΚΕ στους παραπάνω τομείς δραστηριότητας βέβαια είναι σημαντικό να διαχωρίζονται

⁵⁵ Πράσινο βιβλίο: Προώθηση Ευρωπαϊκού Πλαισίου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων, σελ 5

από τις δράσεις που επιβάλλει ο νόμος. Επίσης, η ΕΚΕ εφαρμόζεται στον τομέα της ενασχόλησης με τις τοπικές κοινωνίες ως προς τη συμβολή στη κάλυψη των αναγκών τους, και την ενασχόληση με την ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών, μέσω της συμβολής στη δημιουργία ή τη διατήρηση θέσεων εργασίας.

Τέλος, ένας σημαντικός τομέας είναι το περιβάλλον το οποίο περιλαμβάνει τη βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ υπάρχουν και άλλοι τομείς όπως εκείνοι που έχουν να κάνουν με την αγορά, την ηθική, και την αποστολή, τις αξίες και το όραμα μίας επιχείρησης.⁵⁶

3.4 Οι διαστάσεις και τα επιδιωκόμενα οφέλη του θεσμού στο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε, ότι η ΕΚΕ ως προς τους τομείς δραστηριότητάς της έχει μία εσωτερική διάσταση και μία εξωτερική. Η εσωτερική διάσταση, σύμφωνα και με το Πράσινο βιβλίο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ΕΚΕ, περιλαμβάνει την διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, την υγεία και ασφάλεια στην εργασία, την προσαρμογή στην αλλαγή- αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων- η οποία περιλαμβάνει τη μέριμνα για τα συμφέροντα εκείνων που θίγονται- και τέλος τη διαχείριση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου της δραστηριότητας και των φυσικών πόρων. Από την άλλη πλευρά η εξωτερική διάσταση, περιλαμβάνει τα ζητήματα των τοπικών κοινοτήτων και τις παγκόσμιες περιβαλλοντικές ανησυχίες.⁵⁷

Από τις διαστάσεις αυτές επομένως, προκύπτουν τα επιδιωκόμενα οφέλη της ΕΚΕ, που έχουν να κάνουν κυρίως με το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τις επιχειρήσεις, όπως είναι η βελτίωση της εταιρικής εικόνας, της οικονομικής επίδοσης και αποδοτικότητας και του βαθμού ελκυστικότητας της εταιρείας ως εργασιακού χώρου. Παρόμοια οφέλη βέβαια έχουν να κάνουν και με την αποτελεσματική διαχείριση του επιχειρηματικού κινδύνου, την ανάπτυξη ισχυρών δεσμών με επιχειρησιακούς συνεργάτες, τη πρόσβαση σε ξένα κεφάλαια, και τέλος με αυτά που αφορούν στη συμβολή του ιδιωτικού τομέα στην ευρύτερη τοπική και περιβαλλοντική ανάπτυξη.⁵⁸

⁵⁶ www.csrhellas.gr

⁵⁷ Πράσινο βιβλίο: Προώθηση Ευρωπαϊκού Πλαισίου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων, σελ 9-17

⁵⁸ Γιαννακούλια, Διονυσία Θ., Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, Διπλωματική εργασία: «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη : δράσεις, πρακτικές, στόχοι και αποτελέσματα σε ελληνικές επιχειρήσεις παραγωγής τροφίμων και ποτών », σελ.49

3.5 Η εφαρμογή του θεσμού της ΕΚΕ στην Ελλάδα και η συμβολή του στην κοινωνική ευαισθητοποίηση

Η εφαρμογή καλών πρακτικών με τη μορφή της ΕΚΕ στην Ελλάδα, άρχισε το 1999 με την ίδρυση ενός μη κερδοσκοπικού σωματείου, του «Ελληνικού Δικτύου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη».

Το Μάιο του 1994, μία ομάδα Ευρωπαίων Επιχειρηματιών και διευθυντών επιχειρήσεων, υπέγραψε την «Ευρωπαϊκή Διακήρυξη των επιχειρήσεων κατά του κοινωνικού αποκλεισμού», με στόχο την ανεύρεση τρόπων για την προαγωγή της κοινωνικής τους υπευθυνότητας. Αποτέλεσμα αυτής της διακήρυξης ήταν η δημιουργία το 1995 του Ευρωπαϊκού Δικτύου Επιχειρήσεων για την κοινωνική συνοχή, ένας από τους βασικούς στόχους του οποίου ήταν και η υποστήριξη δημιουργίας αντίστοιχων Εθνικών δικτύων. Κατά συνέπεια, το Νοέμβριο του 1999 αντίστοιχες προσπάθειες από δεκατρείς μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις μαζί με τρεις από τους μεγαλύτερους συλλογικούς επιχειρηματικούς φορείς, κατέληξαν στην υπογραφή της διακήρυξης για την ίδρυση του εν λόγω ελληνικού δικτύου για την κοινωνική συνοχή, που με την τροποποίηση του καταστατικού ονομάστηκε «Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη». Έτσι, η εφαρμογή της ΕΚΕ στην Ελλάδα προωθείται από αυτό το Δίκτυο, τα μέλη του οποίου είναι επιχειρήσεις που έχουν εισάγει την ΕΚΕ στην δραστηριότητά τους, και τα οποία ολοένα και αυξάνονται. Ευρύτερος στόχος του Δικτύου τέλος, είναι να συμβάλει στην κοινωνική ευαισθητοποίηση με την προώθηση και τον συντονισμό των πρακτικών ΕΚΕ⁵⁹

Το Δίκτυο για την Εταιρική κοινωνική ευθύνη επομένως, είναι ένα μη κερδοσκοπικό σωματείο που αποσκοπεί στην προώθηση πρακτικών εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, την προώθηση της έννοιας και τη προβολή της, τόσο στον επιχειρηματικό κόσμο, όσο και προς το κοινωνικό περιβάλλον, με ανώτερο στόχο την ισόρροπη επίτευξη κερδοφορίας και βιώσιμης ανάπτυξης.⁶⁰

Μέλη του Δικτύου τέλος, είναι εταιρείες από διάφορους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας που έχουν οργανωμένη και συνεχιζόμενη κοινωνική δράση, μεταξύ των οποίων και ο κλάδος των τραπεζών.

⁵⁹ www.csrhellas.gr

⁶⁰ www.csrhellas.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 :

«Η επιρροή που ασκεί η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στις εργασιακές και κοινωνικές πτυχές, μέσα από τη μελέτη του κλάδου των τραπεζών»

4.1 Η Μεθοδολογία της έρευνας

Για τη διερεύνηση των πτυχών του θεσμού της ΕΚΕ στον κλάδο των τραπεζών, που άπτονται και επηρεάζουν τη κοινωνία και την απασχόληση, πραγματοποιήθηκε ένας αριθμός συνεντεύξεων με τους υπεύθυνους του τμήματος Τύπου και Κοινωνικής Ευθύνης των εταιρειών που εξετάζονται.

Οι συγκεκριμένες εταιρείες επιλέχθηκαν ως αντικείμενο μελέτης με πλαίσιο αναφοράς τις εταιρείες που αποτελούν μέλη του Ελληνικού Δικτύου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Αναφορικά με την μεθοδολογία επιλογής των επιχειρήσεων που υιοθετήθηκε, με πλαίσιο αναφοράς τις 68 εταιρίες- μέλη του Δικτύου, έγινε η κατανομή τους ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, και από τα κύρια μέλη του, αρχικά επιλέχθηκαν εκείνες που έχουν τον μεγαλύτερο αριθμό δράσεων κοινωνικής ευθύνης διαχρονικά. Έπειτα οι επιχειρήσεις των οποίων οι δράσεις αφορούσαν συνεχή κοινωνικά προγράμματα και όχι μεμονωμένες ενέργειες και μέτρα, και στη συνέχεια εκείνες που εμφανίζουν αυξημένη κοινωνική δράση κυρίως σε τομείς κοινωνικής οικονομίας. Δηλαδή που διατηρούν στα πλαίσια της κοινωνικής τους δραστηριοποίησης, συνεργασία με φορείς κοινωνικής οικονομίας όπως οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) και που έχουν προσαρμόσει την κοινωνική τους υπευθυνότητα και με γνώμονα την απασχόληση και την εκπαίδευση-κατάρτιση.⁶¹ Με τον τρόπο αυτό επιλέχθηκε ο κλάδος των τραπεζών, και μελετήθηκαν και οι 4 τράπεζες που αποτελούν κύρια μέλη του Δικτύου.

Η εργασία βασίζεται σε δεδομένα από πρωτογενή έρευνα. Η άντληση των στοιχείων έγινε με τη μέθοδο των ημιδομημένων συνεντεύξεων και με εργαλείο τον οδηγό συνέντευξης.⁶² Ο οδηγός συνέντευξης εμπεριείχε έξι γενικούς άξονες που εξειδικεύονται σε μία σειρά ερωτήσεων.

⁶¹ Colin Robson, *«Η Έρευνα του πραγματικού κόσμου: ένα μέσο για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές»*, εκδόσεις GUTENBERG, σελ. 320

⁶² Jennifer Mason, *«Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας»*, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σελ.83

Οι κεντρικοί άξονες του οδηγού διαμορφώθηκαν σύμφωνα με τα υπό διερεύνηση ερωτήματα που θέτει η εργασία. Τα ερωτήματα αυτά ήταν το κατά πόσο η ΕΚΕ διαμορφώνεται μέσα στις πτυχές της επιχείρησης έτσι ώστε να μπορεί μακροπρόθεσμα να επηρεάζει την κοινωνία και την κοινωνική οικονομία, το πως μέσα από την κοινωνική ευαισθητοποίηση των εργαζομένων μπορεί να επηρεάσει την απασχόληση και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας, και το πως τέλος μέσα από την εφαρμογή της στην εκπαίδευση και τη κατάρτιση μπορεί να συμβάλει στην αύξηση ή διατήρηση της απασχόλησης εντός και εκτός της επιχείρησης.⁶³

4.2 Η ΕΚΕ ως τρόπος λειτουργίας της «Εμπορικής Τράπεζας»

4.2.1 Τα πεδία κοινωνικής προσφοράς της επιχείρησης

Η ΕΚΕ στην Εμπορική Τράπεζα έχει ενσωματωθεί σε όλες τις επιχειρηματικές δραστηριότητες και αποτελεί τον τρόπο με τον οποίο η εταιρεία λειτουργεί. Τη κοινωνική μέριμνα με τη σημερινή μορφή της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, η τράπεζα την εφαρμόζει τα τελευταία 10 με 15 χρόνια, αλλά ενσωματωμένες κοινωνικές παροχές στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης, υπήρχαν από την ίδρυσή της. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, είναι ότι το 1995 συμμετείχε σε Προγράμματα Περιβάλλοντος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) για τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να συμβάλει η Τράπεζα στην αειφόρο ανάπτυξη.

Σήμερα, η κοινωνική υπευθυνότητα της τράπεζας εκφράζεται όχι τόσο μέσα από προγράμματα, όσο από συνεχείς ενέργειες, αλλά και δράσεις που είτε έχουν αποσπασματικό χαρακτήρα, όπως η συνεισφορά σε έκτακτες ανάγκες φυσικών καταστροφών, είτε γίνονται σε ετήσια βάση και αφορούν τους 4 πυλώνες της κοινωνικής ευθύνης, την κοινωνία, το ανθρώπινο δυναμικό, το περιβάλλον και την εκπαίδευση.

Την ευθύνη της κάλυψης των 4 αυτών θεματικών, και των δράσεων ΕΚΕ γενικότερα, έχει το Διοικητικό Συμβούλιο. Η Επιτροπή του Διοικητικού Συμβουλίου αποφασίζει για το ποια προγράμματα θα υλοποιηθούν τη κάθε περίοδο, λαμβάνοντας υπόψη τον Σύμβουλο Διοίκησης για θέματα ΕΚΕ, ενώ όταν καθοριστούν τα πεδία κοινωνικής προσφοράς, γίνεται μέριμνα ώστε η κάθε διεύθυνση του ομίλου να εφαρμόζει και να χειρίζεται και από

⁶³ Jennifer Mason, «Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας», εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σελ.109

ένα θέμα ΕΚΕ Με αυτή τη διάρθρωση, επιτυγχάνεται η εξάπλωση της εφαρμογής του θεσμού σε όλο τον όμιλο.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί ότι προτεραιότητα δίνεται σε θέματα που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό, και αυτός ο τομέας αποτελεί και τη βάση της ΕΚΕ, ενώ άλλοι τομείς δραστηριότητας αφορούν τον αθλητισμό, τον πολιτισμό, την υγεία, τη παιδεία και τη προαγωγή της έρευνας.

Επίσης, οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται έχουν τη μορφή χορηγιών και δωρεών προς τους φορείς, ή χρηματικές και υλικές ενισχύσεις, ενώ τα κριτήρια διαμόρφωσης των δράσεων διαμορφώνονται τόσο από το βαθμό απήχησης που είχαν παρόμοιες δράσεις παλαιότερα, όσο και από εξωγενείς παράγοντες, δηλαδή από τις ανάγκες των κοινωνικών φορέων, όπως τις εκφράζουν οι ίδιοι.

4.2.2 Οι ανάγκες των κοινωνικών φορέων ως παράγοντες διαμόρφωσης των κοινωνικών δράσεων και ο αντίκτυπος στην κοινωνία.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η ΕΚΕ στην Εμπορική Τράπεζα έχει 3 διαστάσεις, την οικονομική, την περιβαλλοντική και τη κοινωνική. Η οικονομική περιλαμβάνει την ρόλο της ΕΚΕ στην ενίσχυση και διαμόρφωση της εταιρικής διακυβέρνησης, στη διαχείριση κινδύνων και τη σχέση εμπιστοσύνης με τους πελάτες, η περιβαλλοντική εμπεριέχει την εφαρμογή ενός συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης και ενέργειες ευαισθητοποίησης, και τέλος η κοινωνική περιλαμβάνει ζητήματα που αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό, όπως η διατήρηση της εξασφάλισης ίσης εξέλιξης και μεταχείρισης, υγιεινής και ασφάλειας. Τέλος, περιλαμβάνει και τομείς όπως ο πολιτισμός και ο αθλητισμός.⁶⁴

Στα πλαίσια της κοινωνικής διάστασης της ΕΚΕ, ένα χαρακτηριστικό της διαμόρφωσης των δράσεων είναι ότι καθορίζονται από τους κοινωνικούς φορείς με τους οποίους η Τράπεζα διατηρεί συνεργασία και από τις εκάστοτε ανάγκες τους. Το γεγονός ότι η πρωτοβουλία της θεματολογίας έρχεται συνήθως από έξω, εξυπηρετεί στην αμεσότερη κάλυψη των πραγματικών αναγκών των φορέων, ωστόσο ένα μειονέκτημα είναι ότι δεν αναπτύσσεται έτσι το έδαφος για την ανάπτυξη του σχεδιασμό προγραμμάτων ΕΚΕ, από το αρμόδιο τμήμα της τράπεζας.

Σε ότι αφορά τη συνεργασία με κοινωνικούς φορείς επίσης, η Εμπορική Τράπεζα έχει αναπτύξει συνεργασία στα πλαίσια χορηγιών με φορείς όπως το «Κέντρο Αποκατάστασης Αναπήρων Παιδιών», «Οι Ιατροί του Κόσμου», το σωματείο «Κάνε μία ευχή», τους

⁶⁴ Έκθεση για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη 2006, Εμπορική Τράπεζα, σελ. 21-29

εθελοντές δασοπροστασίας Αττικής, το Ινστιτούτο Φιλανθρωπίας και διάφορα ιδρύματα ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Συγκεκριμένα, για το έτος 2006, η προσφορά προς το κοινωνικό σύνολο είχε να κάνει με την οργάνωση αιμοδοσίας των εργαζομένων καθώς και με άμεσες και έμμεσες δωρεές σε χρήμα σε κοινωνικούς πολιτιστικούς και αθλητικούς φορείς, όπως ο «Σύλλογος Προστασίας Καρδιοπαθών». Ακόμα, υπήρξε υποστήριξη με δωρεές σε είδος, υπήρξε σε εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς φορείς, όπως το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Εθνικό Δίκτυο Έρευνας και Τεχνολογίας. Τέλος, έγινε η χρηματοδότηση ημερίδων-συνεδρίων, και η χρηματοδότηση της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας «Ιστορικό Αρχείο-Πολιτιστική Συμβολή της Εμπορικής Τράπεζας», ενώ αξιόλογη ήταν και η συνεργασία με φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, με Δήμους, η οποία όμως δεν είναι ακόμα ιδιαίτερα ανεπτυγμένη.

Η έντονη αυτή υποστήριξη των κοινωνικών φορέων που επιδιώκεται σε ετήσια βάση από τη πλευρά της Εμπορικής Τράπεζας, αυξάνει τη στήριξη των κοινωνικών ομάδων του πληθυσμού, ενώ ενισχύοντας τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, η τράπεζα συμβάλει στη διατήρηση ή και δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Ακόμα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι μέσω της δημοσιοποίησης των δράσεων, γνωστοποιείται τόσο ο ρόλος των κοινωνικών φορέων, όσο και η σημασία του κοινωνικού έργου που παράγουν, ενισχύοντας την κοινωνική ευαισθητοποίηση.

Έτσι, η κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφορά της τράπεζας υποδηλώνει ότι η επιδίωξη της μεγιστοποίησης της εταιρικής αξίας δεν γίνεται σε βάρος του κοινωνικού συνόλου, αλλά αντίθετα γίνονται προσπάθειες να συμβάλει η εταιρεία στη μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας.

4.2.3 Η σχέση της ΕΚΕ με τη διαχείριση θεμάτων ανθρώπινου δυναμικού

Στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού, η Εμπορική Τράπεζα, εξασφαλίζει τον πλήρη σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων της εργασίας, τις ασφαλείς συνθήκες εργασίας, τη μέριμνα, το εργασιακό περιβάλλον που παρέχει ίσες ευκαιρίες και συνεχή εκπαίδευση και επιμόρφωση. Αυτά τα χαρακτηριστικά επομένως, η ΕΚΕ έρχεται να ενισχύσει και να τα εξασφαλίσει στη πράξη, σε βάθος χρόνου.

Σε αυτό το πλαίσιο επομένως, με τη βοήθεια της ΕΚΕ η εταιρεία επιδιώκει τη συνεχή βελτίωση των μεθόδων διοίκησης και διαχείρισης του προσωπικού της και με σύγχρονες επιστημονικές μεθόδους φροντίζει για τη διαρκή διερεύνηση του εργασιακού κλίματος,

στοχεύοντας στην συνεχή αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό των συστημάτων διαχείρισης ανθρώπινων πόρων. Ήδη, μία ενέργεια προς αυτή τη κατεύθυνση αποτελεί η ολοκλήρωση των διαδικασιών για την εγκατάσταση Ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού (HRMS).

Παράλληλα, η διοίκηση της τράπεζας με την είσοδο της ΕΚΕ, έχει έναν λόγο παραπάνω να επιδιώκει το διάλογο με το Σύλλογο Εργαζομένων, προκειμένου να λύνονται διαφορές και να αντιμετωπίζονται οι προκλήσεις. Θεμέλιοι λίθοι του διαλόγου, αποτελούν ο Οργανισμός Προσωπικού, οι κλαδικές συμβάσεις, οι επιχειρησιακές Συμβάσεις εργασίας και άλλες διμερείς συμφωνίες με το Σύλλογο εργαζομένων.

Η συμμετοχή εκπροσώπων του συλλόγου Εργαζομένων επίσης, εφαρμόζεται σε διάφορα θεσμοθετημένα συμβούλια, όπως προαγωγών, παραπόνων και πειθαρχικά και σε Επιτροπές όπως εργασιακών σχέσεων, παιδικής μέριμνας, ίσων ευκαιριών και δανείων. Ακόμα, μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου είναι και εκπρόσωποι των εργαζομένων, ενώ υπάρχουν και κοινές επιτροπές μεταξύ διοίκησης και εργαζομένων, όπως για παράδειγμα η επιτροπή ισότητας με δύο τακτικά μέλη από τους εργαζόμενους και δύο από τη διοίκηση. Με αυτό το τρόπο, εξασφαλίζεται η ίση μεταχείριση για όλο το προσωπικό, διευκολύνεται η διαχείριση θεμάτων προσωπικού που προκύπτουν και οι εργαζόμενοι συμμετέχουν ενεργά στην διαμόρφωση της εταιρικής διακυβέρνησης. Έτσι, ενισχύεται ο κοινωνικός διάλογος στην επιχείρηση, τη στιγμή που η ενημέρωση και η διαβούλευση με τους εργαζόμενους τη καθιστούν έναν πιο προνομιακό εργασιακό χώρο.⁶⁵

Σε ότι αφορά τη μέριμνα για το προσωπικό, η τράπεζα με την είσοδο της ΕΚΕ, έχει προβεί σε επιπρόσθετες παροχές όπως το να παρέχει στο προσωπικό διευκολύνσεις όπως δάνεια με ευνοϊκούς όρους, αλλά και δομές όπου στεγάζονται Υγειονομικές Υπηρεσίες για τους εργαζόμενους, (Ιατρείο και Οδοντιατρείο) από όπου παρέχεται στους εργαζόμενους πρωτοβάθμια περίθαλψη. Στο χώρο αυτό προσφέρουν τις υπηρεσίες τους δύο ιατροί και δύο οδοντίατροι με πλήρη απασχόληση.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι η τράπεζα έχει διαμορφώσει και εξοπλίσει πλήρως Προγράμματα ομαδικής ασφάλισης των εργαζομένων και των οικογενειών τους στα πλαίσια της συνεργασίας της με ασφαλιστική εταιρεία.

Η ΕΚΕ στον τομέα του προσωπικού έχει συνεισφέρει επίσης, και στην οικονομική ενίσχυση από τη πλευρά της τράπεζας, των Συλλόγων Εργαζομένων και Συνταξιούχων για την πραγματοποίηση πολιτιστικών και ψυχαγωγικών εκδηλώσεων, για τη διοργάνωση αθλητικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο του εργασιακού αθλητισμού, καθώς επίσης και

⁶⁵ Έκθεση για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη 2006, Εμπορική Τράπεζα, σελ. 27

για την υλοποίηση προγραμμάτων επαγγελματικού προσανατολισμού για τα παιδιά των εργαζομένων.

Ακόμα, οι υποτροφίες και τα χρηματικά βραβεία που παρέχονται στα παιδιά των εργαζομένων, τα οποία αριστεύουν στην δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενθαρρύνουν την ανάπτυξη ευγενούς άμιλλας και αποτελούν μία ακόμα απόδειξη ότι η μέριμνα για ζητήματα εκπαίδευσης και προσωπικού βρίσκεται στη κορυφή της κοινωνικής ευθύνης της τράπεζας.

Εκτός από τις παραπάνω κοινωνικές εκφάνσεις της τράπεζας, στα πλαίσια της ΕΚΕ, εντάσσονται και κάποια επιπλέον μέτρα προς την κατεύθυνση της συμφιλίωσης οικογένειας και εργασίας, τα οποία αφορούν άμεσα τους εργαζομένους και ιδιαίτερα τις εργαζόμενες μητέρες. Τα μέτρα αυτά αφορούν άδειες με αποδοχές σε γονείς με παιδιά με ειδικές ανάγκες, άδεια πένθους, και άδεια παρακολούθησης σχολικής επίδοσης 6 ημερών. Ακόμα, ένα σημαντικό μέτρο προς αυτή τη κατεύθυνση, αποτελεί η λειτουργία ιδιόκτητων παιδικών σταθμών σε δύο περιοχές της πρωτεύουσας που έχουν διαμορφώσει ένα υψηλό επίπεδο παρεχόμενων υπηρεσιών στην φροντίδα, την αγωγή και τη δημιουργική απασχόληση των παιδιών. Τέλος, για τη φιλοξενία των παιδιών η τράπεζα συμβάλλεται με ιδιωτικούς βρεφονηπιακούς σταθμούς και κατασκηνώσεις σε όλη την Ελλάδα.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι μέτρα για το ανθρώπινο δυναμικό, όπως τα παραπάνω, σε ένα μέρος προϋπήρχαν της θεσμοθέτησης της ΕΚΕ, με διαφορετικές όμως μορφές. Εξάλλου, ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και στα δικαιώματα της εργασίας όπως αυτά έχουν κατοχυρωθεί είτε από τα συνδικάτα και από διεθνείς συμβάσεις εργασίας είτε από το θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνιστά αδιαπραγμάτευτη αρχή για την τράπεζα από την αρχή λειτουργίας της. Με την ΕΚΕ επομένως, ενισχύονται καθώς αφορά δράσεις πέρα από το νόμο. Έτσι, εφαρμόζονται σε νέα βάση, ενώ μπορούμε να πούμε ότι εξασφαλίζεται και η υιοθέτησή τους.

4.2.4 Η συμβολή της ΕΚΕ στην κάλυψη εκπαιδευτικών αναγκών

Τη βάση για την κατάρτιση εκπαιδευτικών προγραμμάτων στην εν λόγω επιχείρηση, αποτελούν η έρευνα εκπαιδευτικών αναγκών που διεξάγεται ετησίως από τη διεύθυνση εκπαίδευσης, και η εφαρμογή του συστήματος Επαγγελματικής Κατάρτισης και Επιμόρφωσης Προσωπικού. Από τα παραπάνω, προκύπτει ο σχεδιασμός της βραχυπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης και η εξ αποστάσεως κατάρτιση.

Η ΕΚΕ μάλιστα προβλέπει τη στήριξη της συμμετοχής των εργαζομένων σε εκπαιδευτικά προγράμματα και συνέδρια που οργανώνουν άλλοι φορείς στο εσωτερικό ή το εξωτερικό. Σημαντική πρωτοβουλία αποτελεί επίσης και η στήριξη των εργαζομένων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, η οποία γίνεται με την επιδότηση διδασκτρών και τη παροχή φοιτητικής άδειας. Τέλος, ένα μέτρο που συμβάλει στην προαγωγή της κατάρτισης, αποτελεί και η ενθάρρυνση για εκμάθηση ξένων γλωσσών που γίνεται με τη χρηματοδότηση των διδασκτρών.

Αναφορικά με το άλλο σκέλος της κάλυψης εκπαιδευτικών αναγκών, που αφορά το εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης, η Εμπορική Τράπεζα, αξιολογώντας ως πολύ σημαντική τη δυνατότητα οι νέοι να συνδέουν την εκπαίδευση με τη παραγωγική διαδικασία, δίνει τη δυνατότητα σε ετήσια βάση, ένας αριθμός φοιτητών οικονομικών πανεπιστημίων να κάνει τη πρακτική του άσκηση στα καταστήματά της. Αυτό το μέτρο πραγματοποιείται είτε μέσω κοινοτικού προγράμματος είτε με πρόγραμμα που έχει διαμορφωθεί από την ίδια τη τράπεζα, ενώ αφορά και αλλοδαπούς φοιτητές.

Η τράπεζα επομένως, συμμετέχει και σε κοινοτικά προγράμματα όπως για παράδειγμα η αναπτυξιακή σύμπραξη equal – Andromeda για την υλοποίηση έργου της κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL. Η συμμετοχή της γίνεται με προτάσεις που δίνει για την εκπαίδευση στο χώρο εργασίας και για τη διοίκηση των αλλαγών μέσω της χρήσης ευφυϊών πληροφοριακών συστημάτων.

4.2.5 Συμπεράσματα ως προς τον φορέα και οι προοπτικές του θεσμού

Η διάρθρωση της ΕΚΕ στο φορέα είναι ενταγμένη σε όλους τους τομείς δραστηριότητας. Μέσω της δημοσιοποίησης των δράσεων καθώς και την κατοχή πιστοποίησης από διεθνείς, ανεξάρτητους, και έγκυρους φορείς όπως το FISC4 GOOD και το «accountability rating», το οποίο αποτελεί φορέα αξιολόγησης στον τραπεζικό τομέα, ο αντίκτυπος της ΕΚΕ σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη και φορείς εντός και εκτός των ορίων της επιχείρησης, αποκτά σημαντικές διαστάσεις.

Παρ' όλα αυτά, και δεδομένου ότι η ΕΚΕ στον φορέα σήμερα αφορά κυρίως ενέργειες και μέτρα και σε μικρότερο βαθμό τον σχεδιασμό κοινωνικών προγραμμάτων, οι προοπτικές του θεσμού εξαρτώνται σε ένα βαθμό από την ανάγκη διαμόρφωσης ενός τμήματος για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, το οποίο δεν θα εντάσσεται στο τμήμα Δημοσίων Σχέσεων και Τύπου, αλλά θα είναι ξεχωριστό. Το τμήμα αυτό προσδοκείται να

απαρτίζεται από εξειδικευμένα στελέχη σε θέματα σχεδιασμού προγραμμάτων ΕΚΕ, στα οποία να εφαρμόζεται εξίσου η κατάρτιση και η ενίσχυση γνώσεων και δεξιοτήτων.

Μάλιστα, στόχος είναι το τμήμα για την ΕΚΕ να διαθέτει ένα βαθμό ευελιξίας και ανεξαρτησίας. Σκόπιμη κρίνεται επιπλέον, η επιδίωξη από τη πλευρά του τμήματος, της σύνδεσής του με τα περισσότερα από τα υπάρχοντα τοπικά αλλά και τα διεθνή δίκτυα για την ΕΚΕ, προκειμένου να ανταλλάσσει εμπειρίες, γνώσεις και απόψεις αλλά και να ενημερώνεται για τις παγκόσμιες εξελίξεις του αντικειμένου. Για την αποτελεσματικότητα των παραπάνω τέλος, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η ανάπτυξη του τομέα της έρευνας για θέματα ΕΚΕ στο χώρο γενικότερα.

4.3 Η Διαμόρφωση της κοινωνικής ευθύνης στην «ALPHA BANK»

4.3.1 Η διάρθρωση της ΕΚΕ στον φορέα και οι πυλώνες των κοινωνικών δράσεων

Η έννοια της Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στην «ALPHA BANK» λειτουργεί ανεπίσημα από το 2000. Από την άλλη μεριά, λειτουργεί ως τμήμα από το 2006, ενώ το αντικείμενο υφίσταται από ιδρύσεως. Από την ίδρυσή της επομένως, εφαρμόζει κοινωνική δράση με αφορμή τις διεθνείς πρακτικές. Ακόμα μία αφορμή αποτέλεσαν επίσης τα δεδομένα που προέρχονταν από την εταιρική διακυβέρνηση. Τότε, το περιεχόμενο της κοινωνικής δράσης είχε να κάνει με θέματα που προέκυπταν από την αλλαγή στις οργανωτικές δομές, όπως η απόσπαση καθηκόντων, η διαφάνεια και οι δεσμεύσεις. Σήμερα όμως, η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και η εταιρική διακυβέρνηση συνυπάρχουν στην τράπεζα και καθορίζουν την οικονομία και την διοίκησή της.

Η στρατηγική της Τράπεζας σε θέματα ΕΚΕ εστιάζει στο τρίπτυχο ανθρώπινο δυναμικό, κοινωνία, περιβάλλον στο οποίο και επικεντρώνει τις δράσεις και τις ενέργειές της. Ο αρχικός σχεδιασμός των δράσεων επομένως, γίνεται με βάση αυτούς τους πυλώνες. Όμως μέχρι το 2007, δεν υπήρχε αναλυτική κατηγοριοποίηση των κοινωνικών προγραμμάτων που πρέπει να γίνει κάθε χρόνο, και έτσι ο σχεδιασμός καθοριζόταν με κριτήριο την αποτελεσματικότητα των προηγούμενων. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι η ΕΚΕ στη συγκεκριμένη επιχείρηση, εδώ και δέκα χρόνια έχει τη μορφή ετήσιων δράσεων, αλλά τον τελευταίο μόνο χρόνο εφαρμόζονται κυρίως προγράμματα.

Επιπλέον, στην εν λόγω εταιρεία, λειτουργεί ξεχωριστό τμήμα για την ΕΚΕ το τελευταίο χρόνο και στις αρμοδιότητές του είναι η διαμόρφωση και τήρηση της στρατηγικής για την ΕΚΕ. Ανάμεσα στις αρμοδιότητές του ακόμα είναι και η εύρεση τρόπων ώστε να περνούν οι νέες πρωτοβουλίες στο στάδιο του σχεδίου δράσης. Δηλαδή ο καθορισμός των απαραίτητων ενεργειών, και η καθιέρωση των δράσεων σε ετήσια βάση.

Η κάθε δράση απευθύνεται σε αναγνωρισμένες ομάδες, ενώ η θεματολογία της καθορίζεται στην αρχή του έτους από τις εκάστοτε δομές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Επίσης εξαρτάται από εξωτερικούς παράγοντες. Δηλαδή, από το τι θα προτείνουν οι κοινωνικοί φορείς ανάλογα με τις ανάγκες τους, τι περιμένουν οι πελάτες και οι εργαζόμενοι και τι προβλέπει η διεθνής πολιτική. Τέλος, ύστερα από τις προτάσεις των εξωτερικών φορέων για κοινωνικά προγράμματα, γίνεται στο τμήμα αυτό η επιλογή εκείνων που θα εφαρμοστούν.

Απαραίτητο στοιχείο για τον σχεδιασμό των δράσεων, είναι η διεξαγωγή έρευνας και η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων. Η έρευνα αυτή χρησιμεύει στην ανατροφοδότηση και την αξιολόγηση των δράσεων και μπορεί να γίνει με απαντητικά δελτία για το τι αρέσει και τι όχι από τις δράσεις. Σε συνδυασμό με τη –πιο σπάνια- διεξαγωγή μελετών που έχουν παραμέτρους ΕΚΕ, δίνει συνεπώς μία εικόνα για την αποτελεσματικότητα και την απήχηση της δράσης. Ο απολογισμός αυτός όμως γίνεται άτυπα και κατά τη διάρκεια της δράσης, όπου διακρίνει κανείς το βαθμό συμμετοχής, ιδιαίτερα αν έχει να κάνει με εθελοντική συμπεριφορά, όπου ο βαθμός επιτυχίας είναι πιο σαφής.

4.3.2 Η συνεργασία με κοινωνικούς φορείς και τα οφέλη που προκύπτουν ως προς το εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης σε σχέση με παλαιότερα

Οι φορείς με τους οποίους συνεργάζεται η «ALPHA BANK» είναι εκπαιδευτικά ιδρύματα και φορείς που σχετίζονται με την εκπαίδευση και τη μόρφωση. Επίσης, φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως Δήμοι και Κοινότητες σε όλη την Ελλάδα, Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, Νοσοκομεία, Ιατρικές Οργανώσεις και εν γένει φορείς που σχετίζονται με την Περίθαλψη, ή η Εκκλησία και οι Εκκλησιαστικές Οργανώσεις. Άλλοι φορείς τέλος είναι οι Σύνδεσμοι, σύλλογοι και ενώσεις διαφόρων επαγγελματικών ομάδων, εξωραϊστικοί σύλλογοι, τοπικές εφορείες Προσκόπων και Οδηγών καθώς και διάφορες μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Η «ALPHA BANK» έχει αναπτύξει δύο τρόπους συνεργασίας με φορείς κοινωνικής οικονομίας και κυρίως με τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Ο ένας έχει να κάνει με την ανάληψη προγράμματος, και ο δεύτερος με την ενίσχυση με τη μορφή χορηγίας. Στο πλαίσιο της συμβολής της στην πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας, η Alpha Bank επομένως σχεδιάζει και υλοποιεί χορηγικά προγράμματα, ενισχύοντας διάφορους φορείς για τη διοργάνωση και εκτέλεση σημαντικών, πολιτιστικών κυρίως, εκδηλώσεων.

Όπως προαναφέρθηκε, λόγω του μεγέθους της, γίνεται αποδέκτης πολλών και ποικίλων αιτημάτων αλλά ιδιαίτερη προτεραιότητα δίνει στην ενίσχυση της περιφέρειας της χώρας ή σε ομάδες και φορείς που αναπτύσσουν δραστηριότητες σε τοπικό επίπεδο. Έτσι, η συνεργασία επεκτείνεται σε Δήμους, Ενώσεις, Μουσεία και Ιδρύματα.

Η συνεισφορά της τράπεζας επίσης, προσανατολίζεται σε ομάδες που αναλαμβάνουν αθλητικές πρωτοβουλίες για την απασχόληση των νέων, ομάδες απεξαρτήσεως από ναρκωτικές ουσίες, καθώς και αθλητές με ειδικές ικανότητες σε αγώνισματα.

Έτσι, ένας μεγάλος αριθμός κοινωνικών φορέων και ομάδων γίνεται κάθε χρόνο αποδέκτης ενός σημαντικού ποσού, το οποίο διατίθεται από την Τράπεζα για την ενίσχυση των σκοπών του.

Όμως η συμβολή δεν είναι μόνο χρηματική. Αντίθετα, σε πολλές περιπτώσεις περιλαμβάνει αποστολή βιβλίων, μέσων υποδομής και εποπτικού υλικού σε σχολεία, βιβλιοθήκες ή συλλόγους όλης της χώρας. Πρόκειται βέβαια για πρωτοβουλίες που δεν ανακοινώνονται λεπτομερώς και μόλις ένα μικρό μέρος τους περιλαμβάνεται στον ετήσιο Κοινωνικό Απολογισμό της Τραπεζής. Μία ενέργεια ακόμα που αποδίδεται στη πολιτιστική προσφορά, είναι ότι κάθε έτος η Τράπεζα προβαίνει στην αγορά ενός αρκετά μεγάλου αριθμού βιβλίων, τα οποία στη συνέχεια αποστέλλονται σε διάφορες βιβλιοθήκες σε όλη την Ελλάδα για τον εμπλουτισμό τους.

Κατά συνέπεια, σε σύγκριση με παλαιότερα, τα οφέλη που προκύπτουν από κοινωνικά υπεύθυνες δραστηριότητες είναι πολύ περισσότερα, καθώς η κοινωνική ευθύνη εκφράζεται με περισσότερες μορφές, οι κοινωνικοί φορείς γνωρίζουν καλύτερα τις ανάγκες τους, και οι δυνατότητες συμβολής της τράπεζας έχουν αυξηθεί καθώς οι δράσεις συντονίζονται από ένα ξεχωριστό τμήμα στην επιχείρηση.

4.3.3 Οι κοινωνικές δράσεις που αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης και η αλληλεπίδραση των δράσεων στους εργαζομένους και την απασχόληση

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η ΕΚΕ λειτουργεί παράλληλα με την εταιρική διακυβέρνηση. Η Εταιρική Διακυβέρνηση είναι ένα σύστημα αρχών επί τη βάση του οποίου οργανώνεται, λειτουργεί και διοικείται η ανώνυμη εταιρεία, ώστε να διαφυλάσσονται και να ικανοποιούνται τα έννομα συμφέροντα όλων όσων συνδέονται με την εταιρεία στα πλαίσια του εταιρικού συμφέροντος. Η Alpha Bank υιοθέτησε και εφάρμοσε, ήδη από το 1994, τις αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης, επιδιώκοντας τη διαφάνεια στην επικοινωνία με τους μετόχους της και την άμεση και συνεχή ενημέρωση του επενδυτικού κοινού.

Σε αυτό το πλαίσιο, έχει συστήσει τη Διεύθυνση Κανονιστικής Συμμορφώσεως και έχει θεσπίσει Κώδικα Δεοντολογίας κατά την εκτέλεση της υπηρεσίας με σκοπό να προωθήσει τα πρότυπα που επιβάλλει η σύγχρονη διακυβέρνηση των εταιρειών και να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των κανόνων για τον Εσωτερικό Έλεγχο. Αυτό αποτελεί και μία από τις δράσεις που έχουν άμεσο αντίκτυπο στους εργαζομένους.

Ακόμα, έντονη είναι και η συμμετοχή της τράπεζας σε Διεθνείς Φορείς και Δείκτες. Ο δείκτης «FTSE4Good» σχεδιάστηκε από τον διεθνή οργανισμό FTSE με σκοπό να καθιερώσει αντικειμενικά κριτήρια, διεθνώς αναγνωρισμένα, για την αξιολόγηση μεγάλων εταιρειών ως προς την κοινωνική τους υπευθυνότητα.

Το «United Nations Environmental Program Finance Initiative (UNEP FI)» αποτελεί μία πρωτοποριακή διεθνή σύμπραξη του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και του χρηματοπιστωτικού κλάδου. Τέλος, η Alpha Bank, από τον Ιανουάριο του 2007, είναι το νέο μέλος του UNEP Finance Initiative. Στο πλαίσιο αυτό υπήρξε αποκλειστικός χορηγός της δεύτερης ημερίδας του στην Αθήνα για θέματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.⁶⁶

Με τη συμμετοχή στους παραπάνω φορείς πιστοποίησης επισφραγίζεται εκτός των άλλων, και η εξασφάλιση ενός ευνοϊκού για τους εργαζόμενους περιβάλλοντος εργασίας. Το γεγονός αυτό είναι συνέπεια τόσο της εφαρμογής της εταιρικής διακυβέρνησης, όσο και των επιμέρους κοινωνικών δράσεων που αφορούν στο εσωτερικό της επιχείρησης.

Πιο συγκεκριμένα, οι εν λόγω δράσεις που εντάσσονται έμμεσα και στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και έχουν αντίκτυπο στους εργαζόμενους, είναι η εξασφάλιση της δίκαιης αμοιβής, η συνεχιζόμενη παροχή άριστων συνθηκών εργασίας και δυνατοτήτων εξέλιξης, δυνατότητες βασισμένες στην αξιοκρατία και την ίση μεταχείριση χωρίς διακρίσεις.

Σημαντικό ρόλο για την διαμόρφωση ενός ευνοϊκού χώρου εργασίας, διαδραματίζει η αμφίδρομη ενδοεπιχειρησιακή επικοινωνία και η προαγωγή της συμμετοχής του προσωπικού στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή. Αυτά πραγματοποιούνται με μέσα όπως η ιστοσελίδα, τα έντυπα, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, η συγκέντρωση των στελεχών του ομίλου και οι συχνές συναντήσεις με τη διοίκηση.

Σε ότι αφορά στην αλληλεπίδραση των εν λόγω δράσεων στις σχέσεις εργασίας, τον καταμερισμό, το χρόνο και το κλίμα εργασίας, ο συνεχώς εξελισσόμενος χαρακτήρας των δράσεων ΕΚΕ, δείχνει σύμφωνα με τους υπεύθυνους, ότι πρέπει να περάσει χρόνος ώστε να περάσει η ΕΚΕ σε όλα τα στάδια της επιχειρηματικής δραστηριότητας και σε όλους τους χώρους, κάτι που γίνεται με την σωστή ενημέρωση, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του προσωπικού ώστε να συμμετέχει όλο και περισσότερο, ενεργά στις κοινωνικά υπεύθυνες δραστηριότητες.

Η εφαρμογή της ΕΚΕ στο εσωτερικό της επιχείρησης επίσης, συνδέεται άμεσα και με το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Επιδιώκεται η εικόνα της εταιρείας τόσο προς το εξωτερικό περιβάλλον, όσο και στο εσωτερικό, να εκπέμπει αξιοπιστία και διαφάνεια. Να

⁶⁶ Ετήσια έκθεση για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη 2006, ALPHABANK , σελ 32

τηρεί και να αποδεικνύει αυτά που λέει, καθώς άλλωστε, ακόμα και το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί ένα δίαυλο επικοινωνίας της εταιρείας με την κοινωνία.

Συνοψίζοντας, στόχος της ΕΚΕ ως προς τους εργαζόμενους, είναι να αναπτύσσονται οι γνώσεις και οι δεξιότητες διαρκώς, και η εταιρία να αναγνωρίζει, να επιβραβεύει και να φροντίζει για την εξέλιξη του ανθρώπινου δυναμικού της, με δικαιοσύνη και ισότητα. Για τη διατήρηση και βελτίωση της απόδοσής της απέναντι στο ανθρώπινο δυναμικό εξάλλου, η τράπεζα παρακολουθεί όπως αναφέρθηκε, επί μακρόν, συγκεκριμένους δείκτες. Οι δείκτες αυτοί περιλαμβάνουν την καταγραφή και παρακολούθηση των ανθρωποωρών εκπαίδευσης, την ποσοστιαία αναλογία εκπαιδευθέντων ατόμων στο σύνολο των εργαζομένων και τη σύγκριση με διεθνή πρότυπα. Τέλος, οι δείκτες εμπεριέχουν τον αριθμό των ατυχημάτων εντός του εργασιακού χώρου και τον αριθμό των απουσιών από την εργασία ενώ ταυτόχρονα αποσκοπούν στο να ελέγχεται επακριβώς η λειτουργία της ΕΚΕ

4.3.4 Η ενίσχυση της επιμόρφωσης ως αποτέλεσμα της ΕΚΕ

Η συνεχιζόμενη κατάρτιση των εργαζομένων στην «ALPHA BANK» έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα τα τελευταία δύο χρόνια με τη δημιουργία ενός νέου εκπαιδευτικού κέντρου που προσπαθεί να λειτουργεί ως πρότυπο. Ταυτόχρονα έγινε μία αύξηση των όρων εκπαίδευσης του προσωπικού, ο οποίος ξεφεύγει από τα προβλεπόμενα από τον νόμο. Ανεξάρτητα από το νόμο επομένως, ενίσχυσαν στα πλαίσια της ΕΚΕ την εκπαίδευση, με την ενίσχυση φορέων εκπαίδευσης και ανάπτυξης και με φοιτητικούς διαγωνισμούς.

Στα πλαίσια της επιμόρφωσης μέσω της ΕΚΕ όμως, εντάσσονται και όλες οι αξίες που καλλιεργούνται μέσω του εθελοντισμού και ο αντίκτυπος που αυτές έχουν στην κοινωνία αλλά και στο εργασιακό περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα, η εθελοντική δράση πέραν του κοινού καλού, αναδεικνύει και αναπτύσσει τις δεξιότητες και τις ικανότητες των ατόμων που συμμετέχουν ως εθελοντές και ενθαρρύνει τη συλλογικότητα. Ακόμα, ενδυναμώνει την εμπιστοσύνη μεταξύ των ατόμων και αποτελεί μία εμπειρία, στην οποία ο εθελοντής δεν είναι μόνο πομπός αλλά και δέκτης των ωφελειών που απορρέουν από τη δράση αυτή. Αυτά τα χαρακτηριστικά θα λέγαμε, καθιστούν τον εθελοντισμό, ένα εργαλείο συνεχούς επιμόρφωσης.

4.3.5 Οι προτεραιότητες του ομίλου στη διάδοση καλών πρακτικών και το μέλλον της ΕΚΕ: Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, η «ALPHA BANK» με το πρόσφατα διαμορφωμένο τμήμα για την ΕΚΕ, εφαρμόζει και σχεδιάζει κυρίως προγράμματα κοινωνικής φύσης, ενώ οι δράσεις της έχουν ετήσιο χαρακτήρα και προέρχονται από πρωτοβουλίες ποικίλων κοινωνικών φορέων. Οι δράσεις επίσης, αποφασίζονται με γνώμονα την στάση των πελατών, των άλλων ενδιαφερομένων μελών και με βάση τη διεθνή κοινότητα, και επικεντρώνονται στους 3 κύριους τομείς για την ΕΚΕ, ανθρώπινο δυναμικό, κοινωνία, περιβάλλον. Ακόμα, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη τοπική ανάπτυξη, τη στήριξη ευπαθών ομάδων καθώς και τη πιστοποίηση δράσεων και τακτικών που αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης.⁶⁷

Με δεδομένα τα παραπάνω χαρακτηριστικά, για την συνεχιζόμενη ανάπτυξη της ΕΚΕ, κρίνεται απαραίτητη η επιμόρφωση του προσωπικού για θέματα που άπτονται της ΕΚΕ, και κατά συνέπεια η ενίσχυση της κοινωνικής τους δράσης. Στόχος αποτελεί το να εισχωρήσει η ΕΚΕ σε όλες τις πτυχές της επιχείρησης. Θα ήταν σκόπιμο δε, να ανεξαρτητοποιηθεί το τμήμα της ΕΚΕ, ώστε να κατηγοριοποιηθούν οι εφαρμογές του.

Τέλος, ένας λόγος για τον οποίο γενικά άργησε να αναπτυχθεί στην Ελλάδα, η ΕΚΕ στη γενική πολιτική των τραπεζών, είναι ότι έλειπε η προτεραιότητα σε αυτόν τον τομέα και ένας λόγος ήταν ότι δεν υπήρχε το στοιχείο της επιβολής. Με τη πάροδο των ετών όμως, τις νέες συνθήκες και την αύξηση του ανταγωνισμού, η ΕΚΕ θα περιορίσει τον εθελοντικό της χαρακτήρα. Έτσι οι προοπτικές να εξελιχθεί στον επιθυμητό βαθμό ολοένα και αυξάνουν.

⁶⁷ www.alphabank.gr

4.4 Η ανάπτυξη της κοινωνικής δράσης της «EUROBANK»

4.4.1 Η διαμόρφωση των δράσεων ΕΚΕ και η Παιδεία ως κύριος άξονας προτεραιότητας

Όλες οι δράσεις της κοινωνικής συνεισφοράς της Τράπεζας συντονίζονται από τον Τομέα Εταιρικής Επικοινωνίας. Η θεματολογία των δράσεων καθορίζεται με βάση το τομέα που είναι στην επικαιρότητα κάθε φορά, και η δημοσιοποίηση γίνεται μέσα από το διαδύκτιο και τα Μ.Μ.Ε. Η κοινωνική ευθύνη της Τράπεζας εκφράζεται κυρίως μέσα από χορηγίες και οργάνωση εκδηλώσεων, ενώ σε κάποιους τομείς όπως η παιδεία και ο πολιτισμός, οι δράσεις έχουν τη μορφή προγραμμάτων και έχουν καθιερωθεί σε ετήσια βάση.

Σε αυτή τη βάση ο όμιλος, θεωρώντας τη παιδεία και τη γνώση θεμέλιο λίθο κάθε πολιτισμένης κοινωνίας και απαραίτητη προϋπόθεση για ατομική και συλλογική εξέλιξη, τις έχει εισάγει ως κύριο άξονα χορηγικής πολιτικής.

Έτσι, προωθούνται πρωτοβουλίες που αναδεικνύουν τη σημασία διαχρονικών αξιών, όπως η κατάκτηση της γνώσης και η αξιοκρατία. Η προώθηση αυτή επιτυγχάνεται με την εφαρμογή του προγράμματος «Η Μεγάλη Στιγμή για την Παιδεία», με το οποίο βραβεύονται οι αριστούχοι απόφοιτοι της κάθε σχολικής χρονιάς σε όλες τις περιοχές της χώρας. Ένα ακόμα μέτρο προς αυτή τη κατεύθυνση αποτελεί η επιχορήγηση με ένα συμβολικό ποσό, του μαθητή που συγκέντρωσε τον υψηλότερο βαθμό πρόσβασης στις πανελλήνιες εξετάσεις στο σχολείο του.

Τέλος, συμβάλλοντας στην προώθηση της ένταξης των νέων στην αγορά εργασίας, η Τράπεζα διοργανώνει ημέρες καριέρας κατά τη διάρκεια των οποίων οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα να γνωρίσουν τις επαγγελματικές δραστηριότητες του οικονομικού κλάδου. Η πρωτοβουλία αυτή αποσκοπεί στην αναζήτηση μελλοντικών στελεχών και οργανώνεται από το Τμήμα Προσέλκυσης και Επιλογής Προσωπικού της Δ/σης Ανθρώπινου Δυναμικού. Το τμήμα αυτό τέλος, επιδιώκει τη συνεργασία με ελληνόφωνους φοιτητές που φοιτούν στα πιο φημισμένα Πανεπιστήμια σε Ευρώπη και ΗΠΑ.

Τα παραπάνω προγράμματα αλλά και όλες οι δράσεις ΕΚΕ, εντάσσονται σε ένα σύστημα πιστοποίησης το οποίο αποτελεί και μέρος της αξιολόγησης της κοινωνικής ευθύνης στην εταιρεία. Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιεί τα τελευταία 7 χρόνια, τους δείκτες FTSE4Good Europe και FTSE4Good World οι οποίοι περιλαμβάνουν εταιρείες

που πληρούν μία σειρά αυστηρών κριτηρίων σε θέματα περιβάλλοντος, διαλόγου και συνεργασίας με τα ενδιαφερόμενα προς την εταιρεία μέρη, καθώς και θέματα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁶⁸

4.4.2 Η ανάπτυξη των πρωτοβουλιών που αφορούν την κοινωνία και τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού

Στα πλαίσια στήριξης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, η «EUROBANK» προβαίνει σε δράσεις αλληλεγγύης, όπως η παράδοση μίας παιδική χαράς στο Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα» που έγινε το 2007, και η παράδοση επίσης ενός χώρου δημιουργικής απασχόλησης για τους μικρούς ασθενείς, στην παιδιατρική κλινική του νοσοκομείου ΑΧΕΠΑ της Θεσσαλονίκης. Για την υλοποίηση αυτών των έργων χρησιμοποιήθηκαν εξ ολοκλήρου δωρεές εργαζομένων, γεγονός που δείχνει ότι η εταιρεία έχει επενδύσει στην προώθηση της ανάγκης για εθελοντική δράση των εργαζομένων με επιτυχία. Παρόμοιες δράσεις αλληλεγγύης, εξελίσσονται με επιτυχία και σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών όπως πυρκαγιές και σεισμοί.

Μία ακόμα σημαντική συνεισφορά, αποτελεί και το γεγονός ότι η θυγατρική εταιρεία του ομίλου Eurobank EFG, Eurobank Cards, ανέλαβε τη χορηγία του νέου πιλοτικού προγράμματος για την αποκατάσταση και επανένταξη ατόμων μετά από εγκεφαλικές βλάβες.

Επίσης συνεχής είναι και η συνεργασία της Τράπεζας, με κοινωνικούς φορείς όπως το Χατζηκυριάκειο Ίδρυμα Παιδικής Προστασίας, το Σωματείο Ανοιχτή Αγκαλιά των «Φίλων Κοινωνικής Παιδιατρικής», την Εταιρεία Σπαστικών Βορείου Ελλάδος, την Ένωση «Μαζί για το Παιδί» και το Κέντρο Ειδικών Ατόμων «Η Χαρά». Η τράπεζα στηρίζει το έργο των φορέων αυτών, με δωρεές σε είδος ή σε χρήμα, είτε με υποδομές, οργάνωση εκδηλώσεων και διευκόλυνση στη προβολή του έργου τους.

Η Τράπεζα επιπλέον, έχει προβεί σε δωρεά στο Ίδρυμα Αστέρων του Δήμου Αθηναίων για την κατασκευή ενός νέου στεγάστρου, το οποίο είναι απαραίτητο για την ομαλή, ασφαλή και αξιοπρεπή διανομή σίτισης σε περίπου 1.100 άτομα την ημέρα. Και εδώ η συνεισφορά των εργαζομένων ήταν σημαντική, καθώς πέρα από την οικονομική ενίσχυση του ιδρύματος, οι εργαζόμενοι της εταιρείας συνεισέφεραν και τρόφιμα κατά την περίοδο των εορτών.

⁶⁸ www.eurobank.gr

Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι κοινωνικές πρωτοβουλίες που αφορούν την κοινωνία, αποτελούν και οι δράσεις πάνω σε τομείς όπως το περιβάλλον και ο πολιτισμός. Σε αυτούς τους δύο τομείς, η επιχείρηση επενδύει κάθε χρόνο μεγάλο κομμάτι της Εταιρικής Κοινωνικής της Ευθύνης. Πιο συγκεκριμένα, το έτος 2003 σηματοδότησε την εναρκτήριο πορεία της Τράπεζας στην περιβαλλοντική προστασία με τη θέσπιση της επίσημης [Περιβαλλοντικής Πολιτικής](#) της, η οποία αποσκοπεί στη μείωση των επιπτώσεων στο περιβάλλον. Παράλληλα, από το 2001 υποστηρίζει και το Παιδικό Στέκι του Εθνικού Θεάτρου, ενώ από το 1994 συνεργάζεται με την «Καμεράτα – Ορχήστρα των Φίλων της Μουσικής».

Η συνεργασία αυτή έχει εξελιχθεί σε μία δημιουργική διαχρονική σχέση που έχει ως στόχο να προάγει την αγάπη και το ενδιαφέρον για τη μουσική και να εμπλουτίσει τη γνωριμία του ελληνικού κοινού με την κλασική αλλά και τη σύγχρονη μουσική δημιουργία.

Αυτές είναι μερικές μόνο από τις ενέργειες στο τομέα του πολιτισμού και του περιβάλλοντος, όταν ταυτόχρονα από το 2004 ενισχύεται επίσης η τέχνη και ο αθλητισμός. Για τις ανάγκες τέλος των εν λόγω δράσεων, διατηρείται συνεργασία με τα αρμόδια Υπουργεία, με ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται σε ανάλογα θέματα και με φορείς της παιδείας όπως είναι η Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών.

4.4.3 Η ανάπτυξη της ευαισθητοποίησης και της συμμετοχής των εργαζομένων σε θέματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, ως συνέπεια των εφαρμογών ΕΚΕ στο εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης.

Η διάρθρωση της ΕΚΕ στο φορέα, αποσκοπεί στο να αγγίζει η ΕΚΕ όλες τις πτυχές της επιχειρηματικής δραστηριότητας, δηλαδή να εντάσσεται στην εταιρική διακυβέρνηση της Τράπεζας. Με το σκοπό αυτό, η ΕΚΕ εισάγεται ως θεσμός και στα θέματα του προσωπικού. Εξάλλου, η στρατηγική του ομίλου στοχεύει στη δημιουργία και διατήρηση ενός επαγγελματικού περιβάλλοντος, το οποίο προάγει και επιβραβεύει την πρωτοβουλία και την αποτελεσματικότητα.

Με την εφαρμογή της ΕΚΕ στο εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης κατά συνέπεια, προάγεται η ανάδειξη και η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της. Η ανάδειξη αυτή γίνεται μέσα από την εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων επιλογής, εκπαίδευσης, αξιολόγησης και ανταμοιβής, αλλά και ανάπτυξης της τεχνογνωσίας και των δεξιοτήτων τους, μέσα από τη κατάρτιση.

Στα πλαίσια της εν λόγω κατάρτισης τέλος, πραγματοποιούνται μερικές δράσεις που οργανώνει η Διεύθυνση Εκπαίδευσης. Αυτές, εντάσσονται στην ΕΚΕ, καθώς είναι πέρα από εκείνες που προβλέπει ο νόμος. Μερικές δράσεις είναι η συνεχής ενημέρωση του προσωπικού για διάφορα θέματα, η καθιέρωση του περιοδικού της Τράπεζας EUROBANKER, η δημιουργία σελίδων εκπαιδευτικού περιεχομένου στο εσωτερικό διαδίκτυο της Τράπεζας, και η ανάπτυξη ενός καινοτόμου προγράμματος e-learning.

Στη βάση της εταιρικής υπευθυνότητας επιπρόσθετα, εντάσσονται η παροχή ίσων ευκαιριών στη μάθηση, και η εξέλιξη της επαγγελματικής σταδιοδρομίας για όλους τους εργαζόμενους.

Τέλος, σημαντικό στοιχείο αποτελεί και η καλλιέργεια ενός κλίματος συνεχούς επιβράβευσης των προσπαθειών και διαμόρφωσης ενιαίας εργασιακής κουλτούρας σε όλο το φάσμα του Οργανισμού. Ένα χαρακτηριστικό μέτρο, αποτελεί η βράβευση των εργαζομένων του ομίλου Eurobank EFG που πραγματοποιείται στο πλαίσιο του θεσμού βράβευσης και αναγνώρισης της πολυετούς προσφοράς τους στην πορεία ανάπτυξης της Τράπεζας.

Η ΕΚΕ όμως στον φορέα, επεκτείνεται και σε δράσεις που αφορούν λιγότερο άμεσα τους εργαζομένους και έχουν ψυχαγωγικό χαρακτήρα, όπως για παράδειγμα η καθιέρωση μίας ημέρας της «Eurobank Family Day», στην οποία το σύνολο των εργαζομένων του ομίλου με τις οικογένειές τους, έχει τη δυνατότητα να επισκεφθεί δωρεάν ένα πάρκο ψυχαγωγίας. Όπως είδαμε και παραπάνω, η ενίσχυση των δράσεων ΕΚΕ, έχει επιδράσει θετικά στην ανάπτυξη της κοινωνικής ευαισθητοποίησης των εργαζομένων, η οποία μάλιστα με κάθε ευκαιρία εκδηλώνεται έμπρακτα σε μεγάλο βαθμό. Η ευαισθητοποίηση αυτή θα λέγαμε, έχει έμμεσο αντίκτυπο και στο κοινωνικό σύνολο, καθώς, προάγει την ανάπτυξη του εθελοντισμού και συνεισφέρει στο να διαδίδονται παρόμοιες πρακτικές.

4.4.4 Συμπεράσματα ως προς τον φορέα

Η στρατηγική της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης του ομίλου Eurobank EFG αναγνωρίζει ότι η ανάπτυξη και ευημερία του οργανισμού βασίζεται στην ευθύνη που επιδεικνύει και κάνει πράξη η επιχείρηση έναντι της κοινωνίας, και ειδικότερα των «ενδιαφερόμενων μερών» (stakeholders). Τα ενδιαφερόμενα μέρη άλλωστε, δημιουργούν το περιβάλλον, στο οποίο λειτουργεί και αναπτύσσεται η Eurobank EFG και ως εκ τούτου η προστασία και βιωσιμότητά του αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της ύπαρξης της ίδιας της επιχείρησης. Εξάλλου, η αειφορία αναγνωρίζεται πλέον από τους

περισσότερους οργανισμούς ως πηγή ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και μηχανισμού κέρδους και ανάπτυξης.⁶⁹

Με δεδομένα τα παραπάνω, η επιχείρηση προσβλέπει στην ΕΚΕ και την ανάπτυξή της ως θεσμό. Αναλυτικότερα, η κοινωνική της ευθύνη έχει τη μορφή τόσο δράσεων όσο και προγραμμάτων, με ενισχυμένο τον τομέα των χορηγιών.

Σημαντική προτεραιότητα δίνεται στον τομέα της παιδείας και του πολιτισμού, ενώ οι φορείς κοινωνικής οικονομίας με τους οποίους υπάρχει συνεργασία για την προώθηση του έργου τους και την ενίσχυσή τους, καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών αναγκών. Ταυτόχρονα, αναπτύσσεται όλο και περισσότερο η συνεργασία με φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη προβολή και δημοσιοποίηση των δράσεων.

Ακόμα, η ΕΚΕ διαχέεται και στο εσωτερικό της επιχείρησης, που με διάφορα μέσα διευκολύνει την ενημέρωση και αλληλεπίδραση των εργαζομένων, και προωθεί την διεύρυνση των γνώσεων και των δεξιοτήτων, χωρίς όμως ακόμα να συμβάλει δραστικά στην κατάρτιση. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται επίσης, και στην επιβράβευση των εργαζομένων. Η επίδραση της ΕΚΕ στο εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης τέλος, κρίνεται επιτυχής καθώς έχει οδηγήσει στην αυξημένη συμμετοχή των εργαζομένων σε κοινωνικά υπεύθυνες δραστηριότητες.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά της ΕΚΕ στο φορέα - και σύμφωνα με τον αρμόδιο για θέματα ΕΚΕ-, δείχνουν ότι υπάρχει το έδαφος για την ανάπτυξη του θεσμού σε βαθμό που να αποτελέσει αυτόνομο και ανεξάρτητο τμήμα στο φορέα και να αναλαμβάνει το σχεδιασμό προγραμμάτων ΕΚΕ Ένα εμπόδιο προς αυτή τη κατεύθυνση βέβαια αποτελεί το γεγονός ότι η εφαρμογή προγραμμάτων ΕΚΕ, αφορά όλα τα τμήματα και προϋποθέτει τη συνεργασία τους. Αυτό δημιουργεί τη προϋπόθεση, η ΕΚΕ να εισαχθεί πρώτα ως θεσμός σε όλη τη λειτουργία της επιχείρησης. Τέλος, το ευνοϊκό εργασιακό περιβάλλον που δημιουργείται με την ένταξη της ΕΚΕ, δημιουργεί τη βάση για προσέλκυση νέων στελεχών.

Μάλιστα, δεδομένου ότι οι δαπάνες του ομίλου Eurobank EFG για χορηγίες και κοινωνικό έργο το 2007 υπερτριπλασιάστηκαν σε σχέση με το 2006 σημειώνοντας αύξηση 28%, στόχος παραμένει, η ΕΚΕ να ενταχθεί στην εταιρεία σε τέτοιο βαθμό που να δημιουργεί νέους τομείς απασχόλησης και κατά συνέπεια νέες θέσεις εργασίας.

4.5 Η κοινωνική δράση της «Τράπεζας Κύπρου»

⁶⁹ www.eurobank.gr

4.5.1 Οι μορφές των αναπτυσσόμενων κοινωνικών πρωτοβουλιών και η ανατροφοδότηση των δράσεων

Το χαρακτηριστικό των κοινωνικών δράσεων της Τράπεζας Κύπρου, είναι ότι η προσφορά είναι πολυδιάστατη, αναπτύσσεται με συνέπεια σε βάθος χρόνου, και στο μεγαλύτερο μέρος της έχει τη μορφή έργων όπως η δημιουργία ιδρυμάτων.

Σημαντική προτεραιότητα και ιδιαίτερη μέριμνα, έχει δοθεί στο χώρο της Παιδείας όπου η Τράπεζα Κύπρου -εκτός από τις ετήσιες υποτροφίες που παρέχει σε αριστούχους φοιτητές Μεταπτυχιακών Προγραμμάτων του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών-, από το 1999, εκπονεί, αναπτύσσει και χορηγεί εξ ολοκλήρου, ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τα Ελληνόπουλα όλου του κόσμου, το «*Οίκαδε*». Το πρόγραμμα αυτό έχει στόχο την ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας των Ελλήνων όλης της γης και τη καλλιέργεια δεξιοτήτων στους μαθητές. Απώτερος στόχος του έργου είναι να μπορούν οι μαθητές να ανταποκρίνονται στις κοινωνικές απαιτήσεις της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας, διατηρώντας ταυτόχρονα την εθνική τους συνείδηση. Στην πράξη, αυτό επιτυγχάνεται μέσω ενός ειδικά διαμορφωμένου διαδικτυακού τόπου. Συγκεκριμένα, τα μέσα που χρησιμοποιούνται είναι οι ζωντανές ηλεκτρονικές συναντήσεις πάνω σε θέματα όπως η ιστορία, η γεωγραφία, ο πολιτισμός και ο φυσικός πλούτος. Τις συναντήσεις αυτές τις πραγματοποιούν επιλεγμένα ελληνόφωνα σχολεία.

Έτσι, με αυτή τη μορφή έκφρασης της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, η Τράπεζα συμβάλει εκτός από την επίτευξη των παραπάνω στόχων, και στην ανάπτυξη κρίσης, την ανάληψη πρωτοβουλιών και υπευθυνότητας, και τη συλλογική δράση από τη πλευρά των παιδιών.

Εξίσου αξιόλογη είναι όμως και η δραστηριοποίηση της τράπεζας στη προσπάθεια κάλυψης του ζωτικού κενού που προϋπήρχε στον τομέα της Υγείας στην Κύπρο. Από το 1998 λειτουργεί ως αυτόνομη μονάδα περίθαλψης το «Ογκολογικό Κέντρο της Τράπεζας Κύπρου», το οποίο σήμερα έχει αναδειχθεί σε υπεрсύγχρονο κέντρο Διεθνών προδιαγραφών Προληπτικής και Θεραπευτικής Ιατρικής.

Μία ακόμα συνεισφορά της τράπεζας, αποτελεί η υποστήριξη μέσω δωρεάς των συστημάτων τηλεδιάσκεψης, του προγράμματος της τηλεϊατρικής του Σισμανογλείου Νοσοκομείου Αττικής.

Τέλος, σημαντική κοινωνική πρωτοβουλία αποτελεί το Πολιτιστικό Ίδρυμα της Τράπεζας Κύπρου που ιδρύθηκε το 1984 και συνεισφέρει στη διαφύλαξη της ελληνικής

και κυπριακής πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω εκθέσεων και πλούσιου εκδοτικού έργου που ευαισθητοποιεί το ευρύτερο κοινό.

Εκτός από τις παραπάνω ενέργειες, η Τράπεζα Κύπρου, έχει υιοθετήσει κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφορά, τόσο με την συνεργασία της με τα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως πελάτες, επενδυτές και κοινωνικούς φορείς, όσο και στη διευθέτηση των καθημερινών θεμάτων των εργαζομένων στο εσωτερικό της.⁷⁰

4.5.2 Οι διάλογοι συνεργασίας με τους φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας

Στη βάση της συνεργασίας της τράπεζας με άλλους φορείς, για την προαγωγή του κοινωνικού έργου, γίνεται σύμπραξη με φορείς της κοινωνικής οικονομίας.

Η συνεργασία της τράπεζας με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, επιτυγχάνεται κυρίως μέσω λογαριασμών που έχουν ανοιχτεί για κάθε μία από τις 7 οργανώσεις με τις οποίες συνεργάζεται, προκειμένου όσοι επιθυμούν να καταθέτουν τις δωρεές τους.⁷¹

Οι οργανώσεις αυτές, καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών αναγκών καθώς τα αντικείμενα δράσης τους αφορούν ειδικές ομάδες του πληθυσμού όπως οι πρόσφυγες, τα παιδιά και οι άστεγοι.

Κάποιοι άλλοι τρόποι συνεργασίας με κοινωφελή ιδρύματα αποτελούν η διοργάνωση εκδηλώσεων με σκοπό τη προβολή του έργου τους. Ακόμα, σημαντική είναι η ενίσχυση πρωτοβουλιών των εργαζομένων για την εθελοντική στήριξη, που σε συνδυασμό με τη συμμετοχή τους στις δράσεις φορέων κοινωνικής οικονομίας, αποτελούν προσπάθειες που έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα καρποφόρες. Έτσι, βλέπουμε ότι η προσφορά προς το κοινωνικό σύνολο, συχνά περιλαμβάνει και την προαγωγή της κοινωνικής ευαισθητοποίησης των εργαζομένων.

⁷⁰ www.bankofcyprus.gr

⁷¹ www.bankofcyprus.gr

4.5.3 Οι Συνέπειες της εφαρμογής της κοινωνικά υπεύθυνης συμπεριφοράς στο προσωπικό και οι επιπτώσεις για το φορέα.

Δεδομένου ότι σήμερα, από τις σημαντικότερες προκλήσεις μίας εταιρείας είναι η προσέλκυση και η συγκρότηση εξειδικευμένου προσωπικού, συχνά εφαρμόζονται κάποια μέτρα προς αυτή τη κατεύθυνση στα πλαίσια της ΕΚΕ.

Η επιχείρηση επομένως, ενισχύει και προωθεί τη δια βίου μάθηση, ενθαρρύνει την παραχώρηση αρμοδιοτήτων στους εργαζομένους και φροντίζει για την καλύτερη ενημέρωση σε όλο το φορέα.

Ανάμεσα στα μέτρα που αφορούν το εσωτερικό των εταιριών επίσης, εντάσσεται η εξασφάλιση της ίσης αμοιβής και της αποφυγής κάθε είδους διακρίσεων, η διατήρηση όσο γίνεται μεγαλύτερης ποικιλομορφίας στο εργατικό δυναμικό και η συνεχής ανάπτυξη του προβληματισμού σχετικά με την απασχολησιμότητα και την εξασφάλιση της εργασίας. Η εφαρμογή της αρχής των μη διακρίσεων μάλιστα έχει διευκολύνει τη πρόσληψη ατόμων από εθνικές μειονότητες και συνεπώς έχει συμβάλει στη ποικιλομορφία του ανθρώπινου δυναμικού.

Οι υπεύθυνες πρακτικές όμως επεκτείνονται και στην εξασφάλιση όσο γίνεται καλύτερης ισορροπίας μεταξύ εργασίας, οικογένειας και ελεύθερου χρόνου, παράγοντας που επηρεάζει άμεσα το ανθρώπινο δυναμικό και αφορά και στην γενικότερη ανάπτυξη της εταιρείας. Τέλος, η παραπάνω συμφιλίωση οικογένειας και εργασίας, σχετίζεται με ένα ακόμα μέτρο κοινωνικής υπευθυνότητας, την ανάδειξη προοπτικών σταδιοδρομίας για τις γυναίκες.

Οι παραπάνω κοινωνικά υπεύθυνες πρακτικές έχουν άμεσο αντίκτυπο στις εταιρίες, καθώς διαμορφώνουν ένα περιβάλλον εργασίας ίσων ευκαιριών, προάγουν τη προώθηση της απασχόλησης και της συνεχούς επιμόρφωσης, χαρακτηριστικά που στη σύγχρονη εποχή είναι απαραίτητα τόσο για την εξέλιξη μίας επιχείρησης όσο και για την προώθηση της κοινωνικά υπεύθυνης συμπεριφοράς από τη πλευρά των μερών της.

4.5.4 Συμπεράσματα ως προς τον φορέα και παράγοντες επιτυχίας στην υλοποίηση της ΕΚΕ

Στον συγκεκριμένο φορέα, με την ΕΚΕ επιδιώκεται, η ισορροπία που ανταποκρίνεται στα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα των μετόχων, των πελατών, των εργαζομένων και του κοινωνικού συνόλου.

Οι δράσεις της εμπεριέχουν το σεβασμό του κοινωνικού συνόλου, και ειδικότερα παίρνουν συχνά τη μορφή έργων που αφορούν κοινωνικούς τομείς όπως η παιδεία, η υγεία και ο πολιτισμός. Με αυτή τη μορφή εκδήλωσης της κοινωνικής της ευθύνης, επιδιώκει επομένως να είναι η ίδια αυτή που διοικεί και διαμορφώνει την φήμη της, αποφεύγοντας την υπερβολική δημοσιοποίηση των δράσεών της.

Ταυτόχρονα, μέσα στις αρχές της είναι η διαφάνεια και η ακεραιότητα, ο επαγγελματισμός, ο σεβασμός στο ανθρώπινο περιβάλλον, την διαφορετική κουλτούρα, την αξιοπρέπεια, τις ίσες ευκαιρίες, τα δικαιώματα των ατόμων και το θεσμοθετημένο διάλογο με τη συνδικαλιστική εκπροσώπηση των εργαζομένων.

Έτσι, επιστρέφει ένα μερίδιο της επιτυχίας της στη κοινωνία συμβάλλοντας στην ευημερία της. Σε ότι αφορά τους παράγοντες επιτυχίας της ΕΚΕ, συνδέονται με το να λαμβάνει υπόψη η επιχείρηση στη λήψη αποφάσεων, τη φύση των δραστηριοτήτων της, τις ιδιαιτερότητες του κλάδου της, αλλά και τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες του κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιείται.

Έτσι, για τη μέγιστη αποτελεσματικότητα των δράσεων, καλείται μία επιχείρηση να ορίσει αφενός τους τομείς όπου θα δοθεί προτεραιότητα και να προσδιορίσει αφετέρου τα ενδιαφερόμενα μέρη προς τα οποία θα απευθυνθεί. Τέλος, σημαντικό ρόλο σε αυτή τη προσπάθεια παίζει ο απολογισμός και η αξιολόγηση των πρακτικών που έχουν εφαρμοστεί.⁷²

⁷² «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και μικρομεσαίες επιχειρήσεις: Ο δρόμος για την βιώσιμη ανάπτυξη», ελληνικό δίκτυο για την εταιρική κοινωνική ευθύνη, σελ.4

4.6 Συγκριτική ανάλυση ως προς την προώθηση και διάδοση της κοινωνικής δράσης μεταξύ των τραπεζών

Από τη μελέτη των τραπεζών που είναι μέλη του Ελληνικού Δικτύου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, συμπεραίνουμε ότι η εφαρμογή της ΕΚΕ έχει μία ποικιλομορφία όσον αφορά τις μορφές της και μολονότι οι άξονες δράσης είναι ίδιες και για τις 4 τράπεζες, - κοινωνία, περιβάλλον, ανθρώπινο δυναμικό, - δίνονται διαφορετικές προτεραιότητες σε κάθε όμιλο.

Στις ομοιότητες θα συμπεριλαμβάναμε το γεγονός ότι και οι 4 υπό εξέταση επιχειρήσεις, επιδιώκουν έμπρακτα και πιστοποιημένα, την ένταξη της κοινωνικά υπεύθυνης δραστηριότητας σε όλες τις πτυχές της εταιρείας, ενώ σε ότι αφορά τα οφέλη για το κοινωνικό σύνολο, γίνονται προσπάθειες να καλύπτουν όσο γίνεται περισσότερες ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Αυτό γίνεται σε όλες τις τράπεζες, με την ανάπτυξη διαφόρων μορφών συνεργασιών με φορείς της κοινωνικής οικονομίας που δραστηριοποιούνται σε ένα μεγάλο φάσμα κάλυψης κοινωνικών αναγκών.

Υπάρχει επίσης μία ευελιξία στο που θα επικεντρωθούν οι δράσεις ΕΚΕ, ενώ κυρίως προτεραιότητα δίνεται στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού και της Παιδείας. Ακόμα, χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι δεν δίνουν όλοι οι όμιλοι την ίδια έκταση στην δημοσιοποίηση των δράσεων και πως γνωρίζουν ότι η ΕΚΕ στο σημερινό ανταγωνιστικό περιβάλλον παίζει σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της φήμης της επιχείρησης.

Για τις εταιρίες που είχαμε πληροφόρηση, διαπιστώνουμε πως η ΕΚΕ ακόμη δεν εξελίσσεται στα πλαίσια ενός αυτόνομου τμήματος, με εξαίρεση μία περίπτωση που το εν λόγω τμήμα είναι νεοσύστατο. Το γεγονός αυτό σύμφωνα με τους υπεύθυνους, αποδίδεται στο ότι ο θεσμός στην Ελλάδα είναι ακόμα αναπτυσσόμενος. Έτσι, παρατηρείται μειωμένη διεξαγωγή έρευνας και έλλειψη αυτόνομου σχεδιασμού προγραμμάτων ΕΚΕ. Τα εν λόγω προγράμματα μάλιστα, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες, τα χαρακτηριστικά της τοπικής κοινωνίας και τη μέτρηση του αντίκτυπου προηγούμενων δράσεων σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Μία παρόμοια πρόοδος στο μέλλον επομένως, κρίνεται από τους υπεύθυνους για θέματα ΕΚΕ εκτός από απαραίτητη και πολύ πιθανή, καθώς οι μέχρι τώρα προσδοκίες των εταιρειών από την εφαρμογή των προγραμμάτων ΕΚΕ σχετίζονται με τα μέχρι στιγμής αποτελέσματα, που δείχνουν ότι η κοινωνική δραστηριοποίηση και ευαισθησία κερδίζουν όλο και μεγαλύτερη σημασία.

Επίσης, από τη μελέτη του κλάδου των τραπεζών συμπεραίνουμε ότι η ΕΚΕ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην διασφάλιση της καλύτερης εφαρμογής του νόμου που διέπει τις εργασιακές σχέσεις. Αυτό στηρίζεται στο γεγονός ότι η ΕΚΕ προϋποθέτει και επιβλέπει την τήρησή του εν λόγω νόμου, δεδομένου ότι αφορά δράσεις πέρα από αυτές που προβλέπονται σε αυτόν.

Σε αυτό το ρόλο μάλιστα, και δεδομένου ότι όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο η ειλικρίνεια των προθέσεων των δράσεων ΕΚΕ φαίνεται να αμφισβητείται από τους Έλληνες πολίτες, είναι σημαντικό να ελέγχεται το κατά πόσον μία επιχείρηση προβάλλει ως δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, πράγματι δράσεις στις οποίες προβαίνει η ίδια εθελούσια και όχι εφαρμογές που έχουν επιβληθεί από τον νόμο.

Σε αυτό το σημείο ένα ακόμα ζήτημα που προκύπτει, είναι το κατά πόσο πρέπει να εισαχθεί η νομοθετική επιβολή της ΕΚΕ, δεδομένου άλλωστε ότι όλο και περισσότεροι πολίτες στην Ελλάδα τάσσονται υπέρ μίας παρόμοιας πρωτοβουλίας.

Επιπρόσθετα, η πολιτεία σήμερα, δραστηριοποιείται στην προώθηση της έννοιας της «επιχειρηματικής αριστείας», μέσω του επιχειρησιακού προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα», του Γ΄ ΚΠΣ, και μέσω της επιβράβευσης της περιβαλλοντικής μέριμνας και της Επιχειρηματικής Κοινωνικής Ευθύνης στους τομείς της ενέργειας, του τουρισμού, της μεταποίησης, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της έρευνας

Όμως, κρίνεται σκόπιμο από το κράτος να γίνονται περισσότερες ενέργειες για την προώθηση της ΕΚΕ καθώς, για παράδειγμα, ενώ στο εξωτερικό ένας από τους βασικούς παράγοντες προώθησης της ΕΚΕ είναι οι φορολογικές ελαφρύνσεις, στην ελληνική φορολογική νομοθεσία υπάρχουν αρκετά εδάφια που λειτουργούν αρνητικά ως προς την κατεύθυνση αυτή. Ένα παρόμοιο εμπόδιο αποτελεί ο φόρος του 20% που καλείται να καταβάλει μια εταιρεία που επιθυμεί να κάνει δωρεά ή χορηγία, όπως επίσης και η απόρριψη από την εφορία της δικαιολόγησης δαπανών για κοινωνικές δράσεις.⁷³

⁷³ www-org.euro2day.gr

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 :

«Τρόποι συμβολής του θεσμού της ΕΚΕ στην ανάπτυξη του Τρίτου Τομέα και την αύξηση της απασχόλησης, όπως προκύπτει από τη μελέτη του κλάδου των τραπεζών και τα σύγχρονα χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας »

5.1 Σημεία σύνδεσης του θεσμού της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης με τις δραστηριότητες των φορέων της κοινωνικής οικονομίας

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτει ότι τόσο ο χώρος του Τρίτου τομέα, όσο και η ΕΚΕ, είτε ως μορφή έκφρασής του, είτε ως μέσο επίτευξης των στόχων του, προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη, δηλαδή την οικονομική πολιτική που ενσωματώνει την περιβαλλοντική και την κοινωνική διάσταση.⁷⁴

Οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας επίσης, έχοντας καθιερωθεί ως η κινητήριος δύναμη της κοινωνικής ευαισθητοποίησης, συνδέονται με την ΕΚΕ για την εφαρμογή δράσεων που είναι πέραν των νομικών υποχρεώσεων της επιχείρησης. Οι δράσεις αυτές, αποσκοπούν στην προαγωγή κοινωνικών αξιών, και χρησιμοποιούν τον εθελοντισμό, που επίσης αποτελεί στοιχείο και των δύο χώρων.

Έτσι, η ΕΚΕ εκτός από συνέπεια της κοινωνίας των πολιτών όπως είναι και ο μη κερδοσκοπικός τομέας, λειτουργεί επίσης και ως εργαλείο και μορφή έκφρασης της κοινωνικής οικονομίας.

Τέλος, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η υιοθέτηση της κοινωνικής δράσης των επιχειρήσεων, αποτελεί σε ένα βαθμό και μία ακόμα πηγή πόρων για τους φορείς της κοινωνικής οικονομίας, διευκολύνοντάς τους έτσι, στην συνέχιση του έργου τους και στην αντιμετώπιση κάποιων εξωγενών προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο χώρος.

Επομένως, έχοντας σε ένα βαθμό τους ίδιους στόχους, εκτός από τα οφέλη που προκύπτουν για τις επιχειρήσεις τα οποία συνδέονται με το κέρδος, προάγουν την κοινωνική ευαισθητοποίηση στους ίδιους τομείς δραστηριότητας, και συμβάλλουν στην άρση των κοινωνικών και άλλων ανισοτήτων σε αρκετές διαστάσεις.

⁷⁴ Ιωάννης Παπαμιχαήλ, «Μη κυβερνητικές Οργανώσεις και κυρίαρχη πολιτική», James Petras, Tina Wallace, Tessa Morris-Suzuki, Joachim Hirsch, εκδόσεις: the monthly review imprint, σελ. 75

Συνοψίζοντας, από την συνεργασία του ιδιωτικού κερδοσκοπικού τομέα με τον Τρίτο τομέα, διαπιστώνουμε πως τόσο η κοινωνική οικονομία όσο και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις επωφελούνται, καθώς η κοινωνική οικονομία χρησιμοποιεί την ΕΚΕ για τη στήριξη των δομών της και την ανάδειξη του έργου και των ιδεών της, ενώ οι ιδιωτικές κερδοσκοπικές επιχειρήσεις την υιοθετούν ως τρόπο αντιμετώπισης του ανταγωνιστικού περιβάλλοντος.

5.2 Άμεση και έμμεση επιρροή της θεσμοθετημένης κοινωνικής δράσης στον τομέα της απασχόλησης

Η κοινωνική ευθύνη, συνδέεται με μια εσωτερική διοικητική ποιότητα που απηχεί και στις εργασιακές σχέσεις. Συμβάλει στην ύπαρξη και διατήρηση σταθερών σχέσεων και ενός δημιουργικού εσωτερικού περιβάλλοντος για τους εργαζόμενους. Δηλαδή οι εργαζόμενοι εμφανίζουν υψηλές αποδόσεις παραγωγικότητας, επειδή συνδέονται με μια αίσθηση εμπιστοσύνης και προοπτικής με τη διοίκηση της εταιρείας.

Από το άλλο μέρος, η ΕΚΕ, συμβάλλοντας στη διατήρηση ενός πιο ευνοϊκού εργασιακού περιβάλλοντος αυξάνει την προσέλκυση ανθρώπινου δυναμικού. Επίσης, αναδιαρθρώνει την κατάρτιση και μέσα από δράσεις προώθησης της ένταξης των νέων στην αγορά εργασίας, όπως η καθιέρωση της πρακτικής άσκησης ή η επιβράβευση, δημιουργεί ευνοϊκότερες συνθήκες ένταξης των ατόμων στην αγορά εργασίας.

Ακόμα, όπως είδαμε, προωθεί την συμφιλίωση οικογένειας και εργασίας, και το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την ενίσχυση που προβλέπει, των μέτρων για απεμπλοκή των ατόμων που έχουν αναλάβει τη φροντίδα μελών της οικογένειάς τους, συμβάλλουν στο να προωθηθούν όλο και περισσότερες ομάδες του πληθυσμού στην αναζήτηση εργασίας.

Σε ότι αφορά την συμβολή της ΕΚΕ στην αύξηση της απασχόλησης στον Τρίτο τομέα, ενισχύοντας τους φορείς κοινωνικής οικονομίας, και ειδικότερα τις ΜΚΟ, συμβάλει έμμεσα στην απασχόληση, καθώς εκτός του ότι αυξάνει τον αριθμό τους, τις βοηθάει να διατηρούν ή ακόμα και να ανοίγουν θέσεις εργασίας.

Άλλωστε, από την ενίσχυση των ΜΚΟ και της ευαισθητοποίησης του κοινού γενικότερα, όλο και περισσότερα άτομα ασχολούνται με τον εθελοντισμό, ο οποίος εκτός από την κοινωνική προσφορά, αναλαμβάνει και άλλον ρόλο, αυτόν της ένταξης

του ατόμου σε συνθήκες εργασίας, αφού σε ένα βαθμό εφαρμογής, του παρέχει πρακτικές γνώσεις και δεξιότητες, απαραίτητες για την ένταξη στην αγορά εργασίας.

Ο εθελοντισμός επιπλέον, μολονότι αποτελεί μη αμειβόμενη εργασία σήμερα αποτελεί ένα αδιαμφισβήτητο εφόδιο και λύση για τα άτομα που επιδιώκουν να ενταχθούν στην αγορά εργασίας, καθώς, εκτός από τις παραπάνω δεξιότητες που τους προσφέρει, συμβάλει στη δυνατότητα δραστηριοποίησής τους, γεγονός που προσλαμβάνεται όλο και περισσότερο σαν θετικό στοιχείο από τους εργοδότες.

Επομένως, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η ΕΚΕ, προωθώντας τον εθελοντισμό, συμβάλει έμμεσα και στην ένταξη στην απασχόληση.

Στις συνέπειες του θεσμού ως προς τον κλάδο της απασχόλησης όμως, θα προσθέταμε και την αύξηση των ευκαιριών ένταξης στην απασχόληση ατόμων με ειδικές ανάγκες, και άλλων ευπαθών ομάδων, καθώς όπως προέκυψε από τη μελέτη του κλάδου των τραπεζών, η ένταξη στο εργατικό δυναμικό των επιχειρήσεων, ατόμων με ειδικές ανάγκες πέρα από τον αριθμό που προβλέπει ο νόμος, είναι συχνό φαινόμενο.

Τέλος, έμμεσα επιδρά ο θεσμός στην προώθηση της απασχόλησης στις τοπικές κοινωνίες, ιδίως της περιφέρειας. Με την ενίσχυση των ΜΚΟ, ενισχύεται ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας, και επομένως ενθαρρύνονται πρωτοβουλίες όπως η ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται κυρίως στην περιφέρεια, καθώς και η προώθηση των πράσινων επαγγελμάτων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η κοινωνική οικονομία σήμερα, καλείται να αναδείξει τις σύγχρονες προκλήσεις και να συμβάλει ειδικότερα στην αναζήτηση λύσεων, προς όφελος του ανθρώπου σε σχέση με το κυρίαρχο οικονομικό σύστημα και την κρίση του κράτους πρόνοιας.

Πιο συγκεκριμένα, ανάμεσα στους στόχους της είναι να ανοίξει νέους δρόμους για την προώθηση της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής, αλλά και να συμβάλει ως ένας ακόμα παράγοντας ευαισθητοποίησης του κράτους, ώστε το ίδιο να λειτουργεί πιο αποτελεσματικά απέναντι στην κοινωνία.

Από την άλλη μεριά, ένα από τα στοιχεία του χώρου του μη κερδοσκοπικού τομέα ο εθελοντισμός, σήμερα δεν είναι μόνο συναίσθημα αλληλεγγύης, αλλά και λογική διαδικασία με ανταποδοτικότητα στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας.⁷⁵ Έτσι, ο μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας του εθελοντισμού δε σημαίνει πως δεν υπάρχει και οικονομικός χαρακτήρας των δράσεων του εθελοντισμού. Αντίθετα, οι ανθρώπινοι πόροι που συγκεντρώνονται μέσω εθελοντισμού και συγκροτούν το λεγόμενο κοινωνικό κεφάλαιο, συμβάλλουν αποφασιστικά στο κομμάτι της κοινωνικής οικονομίας, δημιουργούν νέα πεδία επιχειρηματικότητας και εισοδήματα ως προς την πολιτιστική και πράσινη επιχειρηματικότητα, και συνεπώς την απασχόληση.⁷⁶

Σε αυτό το πλαίσιο, η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, έρχεται να συμβάλει στις νέες συνθήκες δράσης του ευρύτερου χώρου του Τρίτου Τομέα και να τον διευκολύνει στους νέους ρόλους του. Αυτό γίνεται με την εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής αλλά και την κοινωνικά ευαισθητοποιημένη δράση του σε όλους τους τομείς παραγωγής ή παροχής υπηρεσιών.

Όμως, η ευαισθητοποίηση των επιχειρήσεων σε θέματα κοινωνικής αλληλεγγύης στην Ελλάδα και την υπόλοιπη Ευρώπη είναι μία επιχειρηματική πρωτοβουλία περιορισμένης απήχησης στο ευρύ κοινό. Παρ' όλα αυτά, όπως είδαμε, υπάρχει το έδαφος, μέσα από τις συμμετοχικές διαδικασίες, το κοινό να μπορέσει σταδιακά να κατανοήσει τη σημασία της ΕΚΕ, να την αναζητήσει και σε ένα μεταγενέστερο στάδιο να την απαιτήσει στα προϊόντα και τις υπηρεσίες που επιλέγει.⁷⁷

⁷⁵ www.inegsee.gr/enimerwsi-126-doc2.htm

⁷⁶ www.ecocrete.gr/index.

⁷⁷ Ηρακλής Μοσκόφ, «Πολιτική κουλτούρα και κοινωνία των πολιτών στην Ελλάδα την εποχή της παγκοσμιοποίησης», Ινστιτούτο στρατηγικών και αναπτυξιακών μελετών –κείμενα έρευνας, , σελ.68

Η ΕΚΕ ωστόσο, δε πρέπει να θεωρηθεί υποκατάστατο των κανονιστικών ρυθμίσεων ή της νομοθεσίας όσον αφορά τα κοινωνικά δικαιώματα ή τα περιβαλλοντικά πρότυπα, συμπεριλαμβάνοντας την ανάπτυξη νέας κατάλληλης νομοθεσίας.⁷⁸

Συνοψίζοντας, όπως προέκυψε από τη μελέτη του Τρίτου Τομέα και του κλάδου των τραπεζών, θα λέγαμε πως το ότι η ΕΚΕ διατηρεί μία αύξουσα πορεία, οφείλεται σε ένα βαθμό και στο γεγονός ότι αναπτύσσεται όλο και περισσότερο ο εθελοντισμός και οι δραστηριότητες των φορέων της κοινωνικής οικονομίας και, ειδικότερα εκείνες των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων.

Επίσης, προκύπτει πως η συμβολή της ΕΚΕ στην ευαισθητοποίηση των εργαζομένων και του κοινού είναι σημαντική, ενώ για να συμβάλει στην απασχόληση πρέπει να αναπτυχθεί και να αναγνωρισθεί περισσότερο στην Ελλάδα σαν τομέας.

Σε ότι αφορά στην κριτική που ασκείται στο θεσμό της ΕΚΕ, σήμερα γίνεται λόγος ότι αποτελεί ένα εργαλείο διοίκησης επιχειρήσεων που επηρεάζει τη θέση της εταιρείας στην κοινωνία. Από την άλλη πλευρά, αρκετοί θεωρούν ότι πρόκειται για μία ακόμη πρακτική του marketing, ιδιαίτερα στη περίπτωση που η κοινωνική δράση προβάλλεται υπέρ του δέοντος. Το σίγουρο είναι, ότι από την εφαρμογή προγραμμάτων ΕΚΕ, επωφελούνται οι επιχειρήσεις. Πέρα από αυτή τη διάσταση όμως, η ΕΚΕ πρέπει να μελετάται ως τομέας ανεξάρτητος από τις εκφάνσεις της παραγωγής μίας επιχείρησης, δεδομένου ότι με τη σωστή εφαρμογή και προβολή της δύναται να έχει θετικές επιπτώσεις στο κοινωνικό σύνολο.

Έτσι, μορφές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, υιοθετούνται σήμερα και από φορείς του Δημοσίου τομέα, αφού Κυβερνητικοί παράγοντες, επιχειρήσεις, επιχειρηματικοί φορείς και ΜΚΟ, σε ευρωπαϊκό και ελληνικό επίπεδο, έχουν βάλει στόχο την προώθηση της κοινωνικής συνοχής και σε τομείς όπως η ευρωπαϊκή αγορά. Στην προώθηση του ευρύτερου χώρου της κοινωνικής οικονομίας εξάλλου, δεν είναι μόνο η ιδιωτική πρωτοβουλία που πρέπει να συμβάλει αλλά χρειάζεται και η συμμετοχή και άλλων παραγόντων.

⁷⁸ Ιωάννης Ζήσης, «Πράσινο Επιχειρείν», εγχειρίδιο Πανελληνίου Δικτύου Οικολογικών Οργανώσεων (ΠΑΝ.Δ.ΟΙ.ΚΟ.), σελ.21

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ:

A. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ (ΕΚΕ)

1. Με ποια αφορμή ξεκίνησε η ΕΚΕ στον φορέα, και από πότε υλοποιούνται προγράμματα κοινωνικής ευθύνης; Πόσο οι δράσεις ΕΚΕ διαμορφώνονται με βάση τον τομέα δραστηριοποίησης της επιχείρησης;
2. Ποια είναι η θεματολογία των προγραμμάτων εταιρικής κοινωνικής ευθύνης που εφαρμόζει η επιχείρηση και σύμφωνα με ποια κριτήρια επέλεξε η επιχείρηση τους συγκεκριμένους τομείς κοινωνικής δράσης;
3. Σε ποιους τομείς επικεντρώνονται οι δράσεις της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, πως προωθούνται και με ποιους τρόπους γίνεται η δημοσιοποίηση των δράσεων;
4. Τι ποσοστό επί των κερδών διατίθεται ετησίως για την ανάπτυξη του κοινωνικού έργου; Με ποια κριτήρια προσδιορίζεται το ποσό αυτό;
5. Ποιες είναι οι φάσεις της ΕΚΕ και πως γίνεται η μέτρηση των ωφελειών της; Υιοθετείται κάποιο μοντέλο εταιρικής κοινωνικής απόδοσης για το σκοπό αυτό;

B. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΟΦΕΛΗ:

6. Ποια είναι τα οφέλη που προκύπτουν από κοινωνικά υπεύθυνες δραστηριότητες στις επιχειρήσεις και με ποιο τρόπο αυτά έχουν αντίκτυπο στο κοινωνικό σύνολο;
7. Λαμβάνονται υπόψη στη διαμόρφωση των δράσεων, τα χαρακτηριστικά της τοπικής κοινωνίας και της αγοράς εργασίας;
8. Με ποιο τρόπο γίνεται η αλληλεπίδραση των δράσεων στο εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης;

9. Σε ποια πλαίσια υπάρχει συνεργασία με φορείς της κοινωνίας και πως η συνεργασία αυτή συμβάλει στην κοινωνική ευαισθητοποίηση και την εφαρμογή καλών πρακτικών μακροπρόθεσμα;
10. Σε τι βαθμό έχει η κοινωνική δράση απήχηση στους πελάτες και τους συνεργαζόμενους φορείς;

Γ. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΚΕ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ:

11. Λειτουργεί στην επιχείρηση ειδικό τμήμα/ διεύθυνση που ασχολείται με την ΕΚΕ; Αν όχι, στα πλαίσια ποιανού τμήματος αποφασίζονται οι κοινωνικές δράσεις;
12. Ποιος είναι ο ρόλος που διαδραματίζει η ΕΚΕ στην προσέλκυση και διατήρηση στελεχών και στην αύξηση της απασχόλησης γενικότερα;
13. Προέκυψαν νέες θέσεις εργασίας και νέοι τομείς απασχόλησης με την έναρξη της εφαρμογής προγραμμάτων ΕΚΕ και την διάδοσή τους, ή το έδαφος για κάτι τέτοιο στο μέλλον;
14. Σε ποιο βαθμό συνδέεται η εταιρική κοινωνική ευθύνη με το περιεχόμενο της εργασίας, το φόρτο εργασίας καθώς και τα επίπεδα ιεραρχίας; Προς ποια κατεύθυνση έχει επηρεάσει τους τομείς αυτούς;

Δ. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ:

15. Πόσο ευαισθητοποιημένο είναι το προσωπικό, πως ενημερώνεται για δράσεις ΕΚΕ και με ποιο τρόπο γίνεται η ενημέρωσή του;
16. Ποιος είναι ο βαθμός συμμετοχής των εργαζομένων πάνω σε θέματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και πως εκφράζεται αυτή η συμμετοχή και εκτός των ορίων της εταιρείας;

17. Πώς αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι την εφαρμογή των προγραμμάτων κοινωνικής ευθύνης και πόσο έχουν αυτά επηρεάσει την οργάνωση της εργασίας και των δραστηριοτήτων;
18. Πως επηρεάστηκε η κατανομή των ευθυνών και ο έλεγχος στην εργασία με την είσοδο της κοινωνικής ευθύνης ως ξεχωριστού τομέα; Πόσο έχουν επηρεαστεί οι σχέσεις εργασίας, ο καταμερισμός εργασίας με βάση το φύλο, ο χρόνος εργασίας και το εργασιακό κλίμα;
19. Ποια είναι η επιρροή της ΕΚΕ στις εργασιακές συνθήκες των εργαζομένων; Η υιοθέτηση κοινωνικής δράσης αποτέλεσε κίνητρο για να προωθηθούν πρακτικές συμφιλίωσης οικογένειας και εργασίας;
20. Επηρεάστηκε η ποιότητα, το περιεχόμενο της εργασίας και οι πολιτικές ισότητας στον εργασιακό χώρο; Τι άλλαξε από παλαιά;

Ε. Η ΕΚΕ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ:

21. Απαιτούνται τυχόν ιδιαίτερες γνώσεις και δεξιότητες για τον σχεδιασμό και την προώθηση προγραμμάτων ΕΚΕ; Δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για νέα γνώση στον τομέα μέσω της κατάρτισης;
22. Με ποιο τρόπο συμβάλει η ΕΚΕ στη κατάρτιση, σε τι βαθμό την προωθεί και την διαμορφώνει και με ποιο τρόπο;
23. Πως κρίνονται και αξιολογούνται οι κοινωνικές παρεμβάσεις από τους διαμορφωτές κοινής γνώμης, τους πολίτες, τους καταναλωτές και τις ίδιες τις επιχειρήσεις;
24. Πως γίνεται η σύνδεση με την κοινωνία μέσω δράσεων για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στα πλαίσια της ΕΚΕ; Τι άλλαξε από παλαιότερα;

25. Ποιες πιστεύετε πως είναι οι επιπτώσεις ως προς την απασχόληση και την κατάρτιση όπως προκύπτουν από την ανάπτυξη πρακτικών κοινωνικής ευθύνης, στα πλαίσια της εταιρείας αλλά και γενικότερα;

ΣΤ. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΚΕ:

26. Ποιες είναι οι γενικότερες προσδοκίες της εταιρείας από την εφαρμογή προγραμμάτων Ε.Κ.Ε; Σχετίζονται με τα μέχρι σήμερα αποτελέσματα; Ως προς ποιες κατευθύνσεις θεωρείται πως η ΕΚΕ μπορεί να αποτελέσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την επιχείρηση;

27. Ποιες είναι οι προοπτικές της κοινωνικής δράσης; Υπάρχουν άλλοι τομείς ΕΚΕ στους οποίους αποσκοπεί να δραστηριοποιηθεί μελλοντικά η εταιρεία;

28. Κατά πόσο πιστεύετε πως η ΕΚΕ βελτιώνει την εικόνα και τη φήμη της επιχείρησης και τι κοινωνικό αντίκτυπο μπορεί να έχει κάτι τέτοιο;

29. Ποιο πιστεύετε πως θα είναι το μέλλον της ΕΚΕ στην Ελλάδα στο κλάδο σας και από ποιους παράγοντες εξαρτάται;

30. Κρίνετε απαραίτητη την κοινωνική δραστηριοποίηση και άλλων επιχειρήσεων για την ανάπτυξη του θεσμού της ΕΚΕ; Πως πιστεύετε πως θα πορευθούν οι εξελίξεις της ΕΚΕ δεδομένου ότι επηρεάζονται από διάφορες κοινωνικές και εταιρικές τάσεις;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ:

Γιάννης Ιωαννίδης, *«Ο ρόλος του εθελοντικού τομέα στην τοπική πολιτιστική ανάπτυξη: Η περίπτωση της πόλης του Πειραιά κατά την περίοδο 1974 – 2000»*, διδακτορική διατριβή, τόμος Α' και Β', Πάντειο Πανεπιστήμιο, τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πειραιάς 2002.

Π. Ζάννης, *«Τρίτος τομέας και κοινωνία πρόνοιας: κριτική ανάλυση των θεωρητικών προσεγγίσεων»*, διδακτορική διατριβή, Πάντειο, τμήμα κοινωνιολογίας, Αθήνα 2002.

Όλγα Στασινοπούλου, *«Εθελοντικές Οργανώσεις – Μία προσέγγιση»*, αδημοσίευτο κείμενο.

Μπασδέκης Κωνσταντίνος, *«Χαρακτηριστικά των εργαζομένων στην κοινωνική οικονομία»*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, τμήμα οικονομικής και περιφερειακής ανάπτυξης, Αθήνα 2005

Α. Σωτηρόπουλος, *«Η άγνωστη κοινωνία των πολιτών»*, εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα 2004

Μ. Χρυσάκης, Δ. Ζιώμας, *«Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας»*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2002

Ιωάννης Παπαμιχαήλ, *«Μη κυβερνητικές Οργανώσεις και κυρίαρχη πολιτική»*, James Petras, Tina Wallace, Tessa Morris-Suzuki, Joachim Hirsch, εκδόσεις: the monthly review imprint, Αθήνα 2005

Ηρακλής Μοσκόφ, *«Πολιτική κουλτούρα και κοινωνία των πολιτών στην Ελλάδα την εποχή της παγκοσμιοποίησης»*, Ινστιτούτο στρατηγικών και αναπτυξιακών μελετών – κείμενα έρευνας, Αθήνα, Ιούνιος 2004

Ιωάννης Ζήσης, *«Πράσινο Επιχειρείν»*, εγχειρίδιο Πανελληνίου Δικτύου Οικολογικών Οργανώσεων (ΠΑΝ.Δ.ΟΙ.ΚΟ.)

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων, *«Πράσινο βιβλίο: Προώθηση Ευρωπαϊκού Πλαισίου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη»*, Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων, 2001

Ινστιτούτο στρατηγικών και αναπτυξιακών μελετών, Σειρά Κείμενα έρευνας, *«Πολιτική Κουλτούρα και Κοινωνία των Πολιτών στην Ελλάδα την εποχή της Παγκοσμιοποίησης»*, εκδόσεις ΙΣΤΑΜΕ, Αθήνα, Ιούνιος 2004

Σκλιας Π., Χουλιάρας Α.(επιμέλεια), *«Η Διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών»*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2002

Πρακτικά επιστημονικής ημερίδας, Εταιρεία φίλων του λαού, «Ο κοινωνικός εθελοντισμός στην Ελλάδα», εκδόσεις Λίβανη, Αθήνα 2002

Colin Robson, «Η Έρευνα του πραγματικού κόσμου: ένα μέσο για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές», εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα, 2007

Jennifer Mason, «Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας», εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003

Εργαστήριο Νέων Τεχνολογιών στην Επικοινωνία, την Εκπαίδευση και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, «Έρευνα για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στις Μικρομεσαίες επιχειρήσεις: Έκθεση αποτελεσμάτων», Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα Οκτώβριος 2006

Όλγα Στασινοπούλου, «Από τον Τρίτο Τομέα στην Παγκόσμια Κοινωνία των Πολιτών-Η σημασία των ορισμών», Πάντειο Πανεπιστήμιο, σημειώσεις μαθήματος

Γιαννακούλια Θ., «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη : δράσεις, πρακτικές, στόχοι και αποτελέσματα σε ελληνικές επιχειρήσεις παραγωγής τροφίμων και ποτών », διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Ιούνιος 2005

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ:

Strategic corporate social responsibility stakeholders in a global environment, WERTHER , JR. David Chandler, University of Miami, sage publications, 2006

Shirley Sagaya, Eli Segal, “Common interest, common good: creating value through business and social sector partnerships”, 2000, Harvard Business school press, Boston, Massachusetts

Mcintosh, Leipziger, Jones and Coleman “Corporate citizenship: Successful strategies for responsible companies”, 1998

ΑΡΘΡΑ:

European Commission, Employment and social affairs, “ABC of the main instruments of Corporate Social Responsibility: Industrial relations and industrial change”, 2002

European Commission, Employment and social affairs, “Corporate Social Responsibility: National public policies in the European Union: Industrial relations and industrial change”, 2003

Μ. Χρυσάκης, Δ. Ζιώμας, άρθρο: «Κοινωνική Οικονομία και Απασχόληση: Προοπτικές και αναγκαίες Παρεμβάσεις» στο Τριμηνιαία έκδοση για τις εργασιακές σχέσεις, «Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων», τεύχος 26, Απρίλιος 2002

Τριμηνιαία επιθεώρηση, «Θέσεις», τεύχος 83, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Τεύχη από κοιν. πολιτών παρέμβαση π.χ. «Ο πολίτης», άρθρο: «Νέες τεχνολογίες, νέο περιεχόμενο της απασχόλησης», τεύχος 81-82, Ιούλιος-Αύγουστος 1987

«Κοινωνία Πολιτών για την Παρέμβαση», πρακτικά ημερίδας, άρθρο « Η Κοινωνία Πολιτών τρίτος πόλος της Παγκοσμιοποίησης», Νίκος Μουζέλης, τεύχος 8

«Κοινωνία Πολιτών για την Παρέμβαση», πρακτικά ημερίδας, άρθρο «Η Επιτροπή και οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί: Οικοδόμηση ισχυρότερης εταιρικής σχέσης», τεύχος 13

Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων, Απρίλιος 2000, τριμηνιαία έκδοση για τις εργασιακές σχέσεις, άρθρο «Κοινωνική οικονομία και απασχόληση. Προοπτικές και αναγκαίες παρεμβάσεις», Μ.Χρυσάκης, Δ.Ζιώμας.

Έκθεση για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη 2006, Εμπορική Τράπεζα, Αθήνα 2007

Έκθεση για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη 2006, ALPHABANK, Αθήνα 2006

Έκθεση για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη 2006, EUROBANK, Αθήνα 2006

«Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και μικρομεσαίες επιχειρήσεις: Ο δρόμος για την βιώσιμη ανάπτυξη», ελληνικό δίκτυο για την εταιρική κοινωνική ευθύνη, πρόγραμμα «Ερμής»

Κ. Κρεμάλης, άρθρο: «Το νέο θεσμικό πλαίσιο για τις ΜΚΟ», Ευρωπαϊκή Σύσκεψη Αθηνών, European Round Table of Charitable Social Welfare Associations, 20-05-00

Δ. Ζιώμας, «Ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα υπό το πρίσμα των σύγχρονων διεθνών εξελίξεων» στο συλλογικό τόμο: «Το Κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας 2001», επιμέλεια Α. Μουρίκη, Μ. Ναούμη, ΕΚΚΕ, Αθήνα 2002

NOMOI

N.2646/98

N.3174/2003

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

www.csrhellas.gr

www.inegsee.gr

www.emporiki.gr

www.alphabank.gr

www.eurobank.gr

www-org.euro2day.gr

www.bankofcyprus.gr